

אספקלריה

גליין צ"א | תמוז תשפ"ו

ראי מבין כותלי המכון מדעי טכנולוגי להלכה

עורך אחראי: הרב אברהם דיקמן

באספקלריית השעה

מאוצרותיו של ראש המכון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

בתוכן

1. באספקלריית השעה מאוצרותיו של ראש המכון הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א
11. מבעד לאספקלריה מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו
15. בראי ההלכה שאלות נבחרות משולחן רבני המכון הכשרת מכשיר משומש לחימום נקניקיות / משאבות מים עם התקן שבת שהמפץ ההידראולי במאגר המים אינו תקין / עבודה בתפקיד אחרות על רכבי אבטחה שמצריכה לעיתים גם עבודה בשבת / שימוש במכונת ברד בשבת / דלתות אלקטרוניות במקום אירוח עם אפשרות פתיחה במפתח רגיל בשבת / שימוש בשבת במקרר ללא התקן שבת באמצעות שעון שבת / מעבר בשבת דרך חיישי תאורה פעילים שמנטרלים מהפעלת התאורה בפועל / הטבלת משטחי עבודה מנירוסטה ומיכלי יין מנירוסטה / סינון אבנית ממיחם שבת / השארת ציפי לאיתור עגלת תינוק גם בשבת / חימום בורות טבילה במקווה בשבת / עבודה בשבת בביצוע חצית פסי רכבת שאולי יש בה משום פקדן / שימוש בפסח בכריים אינדוקציה שהשתמשו בהן במהלך השנה בסירי חמץ שאבי" / הטבלת שייך מינה חדש / טיפול רפואי בשיטת 'שלושת המימדים'
27. על משמר ההלכה מקבץ שאלות ותשובות בנושאי 'מכשור וציוד מטבחיים' (1)

מיחמים ומיחמי תרמוס שבת

שימוש במיחם-תרמוס בשבת / בירורים בנושאי מכשור חשמלי בשבת / מצב 'שמירת חום' במיחמי שבת / מכשור חשמלי למטבח בדירה באר"ב / הוצאת מים בשבת במצוקת מיחם / תרמוס תקול / הוצאת מים ממיחם-תרמוס במצב 'חול' / הוצאת מים מתרמוס חשמלי במצב 'חול' / שימוש בשבת במיחם חשמלי ללא מצב 'שבת' / שימוש במיחמים ובמיני-בריי בשבת / העברת מים בשבת ממיחם תרמוס לסיר ע"ג האש / מדיד במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת / מדיד מים במיחמים ובתרמוסים חשמליים / מיחם לשבת / מיחם עם מצב 'שבת' ללא אישור להלכה / מיחם שבת / מיחם שבת אוטומטי שלא הועבר למצב 'שבת' / מיחם שבת במצב רגיל / מיחם שבת ללא מתג הרחקה / מיחם תרמוס ששכחו להעבירו למצב 'שבת' / מיחם תרמוס בשבת / מכירת מיחם ללא מצב 'שבת' ושימוש במזון ללא התקן שבת / עירוי בשבת מים חמים ממיחם תרמוס לתוך סיר שע"ג האש / מיחם מים גדול שלא הועבר למצב 'שבת'

יום טוב

הוספת מים למיחם חשמלי ביום-טוב / הוספת מים קרים בירט למיחם חשמלי / הוספת מים למיחם ביום-טוב / הרחקה מחודשת של מיחם חשמלי ביום-טוב / הוספת מים למיחם בירט שחל בע"ש באופן שלא ירתחו קודם השבת / הוספת מים קרים למיחם חשמלי ביום-טוב / הוספת מים קרים למיחם חשמלי בירט / מיחם מוסדי ענק ביום-טוב / מילוי מיחם חשמלי מוסדי בירט / מיכלי קירור וחימום מים בימי ר"ה

טבילה והגעלה

חיוב הטבלת מיחם חשמלי שתוקן ע"י נכרי / חובת טבילת מיחם חשמלי / הגעלת מיחם חדש / הטבלת תרמוס המיועד לטבילים

קומקומים שבת

עירוי מים מקומקום שבת שבאישור המכון לתוך סיר שע"ג האש / עירוי מים רותחים מקומקום שבת לתוך תבשיל שעל הפלטה או על האש / שימוש בשבת בקומקום חשמלי לחינוק / שימוש בשבת בקומקום שומר חום / קומקום לשבת / 'קומקום שבת' שלא ננעל בערב שבת / רעש של רתיחה בקומקום לשבת / הנחת קומקום שרוק על הפלטה בשבת / חשש 'בורר' בשימוש במסננת בקומקום חשמלי לשבת

טבילה והגעלה

הטבלת מכשיר דיספנסר למים חמים / הכשרת קומקום או מיחם חשמלי לפסח

60. באספקלריית העבר - רפואה קרובה לבוא (23) עשרות שנות פעילות בכל תחומי שמירת ההלכה במרכזים רפואיים ובתי-חולים המרכז הרפואי 'ברזיל' (1)

65. באספקלריית העתיד קיפול חלבונים

יחיד, והא לכאורה הול"ל "כמוהם" בלשון רבים.

והנה ידוע בשם **לקורח יש תיקון לעת"ל כמו שנרמז בס"ת צדיק כתמר יפרח** האריז"ל (ראה: ספר הליקוטים להאריז"ל, סי'

צב; פנ"ח, שער הנהגת הלימוד, פ"א; שער הפסוקים, תהילים צב; עמק המלך, שער טז, פל"ה) כי קורח יש לו תיקון לעתיד-לבוא, והוא נרמז בהא דכתיב (תהילים צב, ג): "**צדיק כתמר יפרח**" וגו', שהוא סופי תיבות קרח.

וראיתי שמביאים כעין זה גם בשם רבינו הרוקח (סידור הרוקח, בפ' על מזמור שיר ליום השבת) שכבר כתב: "**צדיק כתמר יפרח**, סופי תיבות קרח, שיהא קורח בעשרו, כשם שתמר פורח כך קורח לעתיד, שנאמר מוריד שאול ויעל, קורח ועדתו יעלה".

וכפה"נ שישורש הרמז הוא שסופי התיבות

2. כפי שמצינו תיבה זו בכמה מקומות בכתבי הקודש, כדכתיב (שופטים ח, יח): "ויאמר כמוך **כמוהם**" וגו', וכן כתיב (תהילים קטו, ה; קלה, יח): "**כמוהם** יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם".

פרשת בלק

תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי

כמוהו (במדבר כג, י)

ישרים - אבות העולם, ואמרו חז"ל (ע"ז כה): **אחריתי - ס"ת שלהם** "מאי ספר הישר, בגי' בלעם

ארחב"א א"ר יוחנן:

זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" וכו', דמבואר מזה דבהא דאמר בלעם "תמות נפשי מות ישרים" נתכוון לאבות הקדושים.

ועי' במש"כ בעל-הטורים בפרשתנו על אתר (שם): "ישרים, בגימטריא אבות העולם, סופי תיבות של שמות האבות אברהם יצחק יעקב בגימטריא בלעם, וזהו ותהי אחריתי כמוהו".

וכבר הקדימו קצת בזה רבינו בעל הרוקח (פי' הרוקח עה"ת, פר' בלק, שער אל וכו') שכתב: "ישרים, בגימטריא אבות העולם, כי אחרית [תיבות] האבות אברהם יצחק ויעקב מק"ב כמו בלעם, על כן ותהי אחריתי כמוהו".

וצ"ב מה פשר רמז זה, ששמו של בלעם רמז בס"ת של שמות האבות הקדושים, ומאי ענין זה לבקשתו של בלעם למות "מות ישרים" שהם אבותינו אבות העולם. ותו דלפי פי' זה אמאי קאמר "ותהי אחריתי כמוהו" בלשון

1. וראה עוד מש"כ בספה"ק מגלה-עמוקות (ס"פ בלק): "דבת שכנה לה נפשי עם שונ"א, נוטריקון שנים וארבעים נהר"א ש, שהתעורר הרשע הזה במ"ב ק'רבנות שהקריב, שרמו בו קמ"ב חושבן של בלעם, ק'רבנות מ"ב ק'בע מ'סמור ב'פיו, ועל עצמו אמר ותהי אחריתי כמוהו, שראה שיש לו יניקה סוף תיבות של אבות העולם בגימטריא ישרים, כי אברהם יצחק יעקב ס"ת קמ"ב וכו'.

שהתפללה כאשר העלתה את בנה למשכן ה' בשילה לאחר שגמלה אותו, כדכתיב (שמואל א, ב, א-ו): "ותתפלל חנה ותאמר עלץ ליבי בה' וגו', ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". ושפיר י"ל שהתפללה באותה שעה ונתנה תודה על כך שיש לו לשמואל בנה הכח להשלים התיקון דקורח ועדתו, ובזכותו יתקיים בהם ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

ואולי יש לרמז זאת בהא דכתיב בפר' קורח (במדבר יז, לג): "וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה", שמשמעות הכתוב היא שגם בשאול יש להם חיים, כדכתיב ה' ממית ומחיה, ובסופו של דבר הם עתידים לעלות כדכתיב "מוריד שאול ויעל". וזה נרמז בשמו של שמואל, שהן אותיות "משאול", דהיינו שבכוחו ובזכותו יעלו ויצאו משאול. ואפשר דתיבות "חיים שאלה", בתוספת וי"ו של אם למקרא, הן אותיות **יחיה שמואל**, לרמז שזכותו של שמואל היא זו שנותנת חיים בשאול לקורח⁵ ועדתו, הן בבחינת ה' ממית ומחיה והן בבחינת "מוריד שאול ויעל".

ויש להביא סמך גדול לכל עיקר דבריו מהא דכתיב בפר' קורח (שם טז, יב): "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים בני אליאב ויאמרו לא נעלה", ופירש"י (שם): "לא נעלה, פיהם הכשילים, שאין להם **אלא ירידה**", ומקור הדברים במשאחז"ל (תנחומא שם, פ"ס ו): "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירים, אף הם עמדו ברשען ולא נדקקו להשיבו, ויאמרו לא נעלה, הכשילים פיהם לרשעים, וברית כרותה לשפתים, שמתו כבר **וירדו לשאול**, שנא' וירדו הם וכל אשר להם וגו', **לאחר שירדו חיים שאלה מתו**", אשר משמעותם הברורה של הדברים היא שדתן ואבירים אף הם לא ירדו ללא כל עליה, ואינם בכלל ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

4. ועי' במש"כ המהרש"א (חזא"ג שם) לפרש בדרך אחרת קצת: "התפללה חנה עליהם ע"פ מ"ש חז"ל שקורח ראה שלשלת יוחסין יוצא ממנו וזה הביאו למחלוקת ולא ידע כי בניו יעשו תשובה ומהם יצא שמואל, נמצא שמואל היה סיבת מחלוקת קורח עם משה ע"ה, ולזה כשאמרה חנה על עצמה עד עקרה ילדה וגו' אז אמרה ה' ממית ומחיה וגו', כיון שברחמך חננתי שעקרה כמוני ילדה שבעה ואלו הבנים הטעו את קורח והיא גרמא בנזקין לכך אני מתפללת עליהם שאתה ממית ומחיה, ובאם לא המתה אותם אלא ירדו חיים שאלה לפחות העלה אותן, וזה מוריד שאול ויעל, מדברי פי' כלי יקר, וק"ל".

5. דהנה אמרין בגמ' (סנהדרין קי): "וא"ר יוחנן: קורח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, לא מן הבלועין, דכתיב ואת כל האדם אשר לקורח, ולא קורח, ולא מן השרופים, דכתיב באכול האש את חמישים ומאתים איש, ולא קורח, במתניתא תנא: קורח מן השרופין ומן הבלועין, מן הבלועים, דכתיב (שם כו, י) ותבלע אותם ואת קורח, מן השרופין, דכתיב (ותצא אש מלפני ה') [ואש יצאה מאת ה'] ותאכל את חמישים ומאתים איש, וקרח בהדיהו".

ועי' במה שסתם רבינו הרוקח (פי' הרוקח עה"ת, פר' קורח, שם טז, לד) בפשיטות: "קורח היה מן הבלועים ומן השרופים, שכל המסית חבירו נידון במה שנידון חבירו וגם בדין שלו".

6. ואולי יש לרמז עוד דמנין תיבת קר"ח יחד עם מנין תיבת חיי"ם עם הכולל הם שע"ז, כמנין הגימטריא של שמואל, והיינו ששמואל הוא הנותן חיים בקורח. והר"ז ע"ד שיתבאר להלן בהא דכתיב "אוי מי יחיה משמואל-ל".

וראה בפ' שפתי-כהן עה"ת (פר' קורח, ד"ה ו"ש לא ה' שלחני) שכתב בתו"ד: "כי כבר גזורה מימים קדמונים, שנא' לו אם יטיב שאת ואם לא יטיב וגו', שאת, שתשא הארון ותינשא, ואם לא יטיב לפתח חטאת רובץ, שאתה רובץ בפתח של גהינם וכו', והוא מיוסד כפה"נ עמש"כ לעיל מיניה (שם, ד"ה עוד ובקשתם גם כהונה): "כמ"ש ריקאנטי ז"ל וז"ל: שמעתי, אך לא בקבלה, גם לא מפי ספרים, כי היה להתקיים קללת קין, ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה, ואין טעם מן האדמה רק שקיבל עונשו מן האדמה, כענין ותפתח הארץ את פיה, וענין משה ידעתם בפ' ויהי הבל רועה צאן, והבן, ע"כ. א"כ זהו שרמז לו כאן, שלא די מה שאירע לו בקרבן ראשון שהקריב קודם הבל אחיו, ונבדל והיה נע ונד, זהו ויבדל אותך,

של הפסוק "צדיק כתמר יפרח", שהן אותיות "קרח", רומזים על כך שבסופו של דבר, לאחר התיקון השלם לעת"ל, כאשר יתוקן העולם במלכות שד"י, יהיה קורח בבחינת "צדיק כתמר יפרח".

תיקונו של קורח הוא ע"י שמואל הנביא שמוציא חלציו

עוד נראה ברור, שתהליך התיקון של קורח הוא ע"י שמואל הנביא, מבני בניו ויוצאי חלציו של קורח, אשר מתפקידו ודרך עבודתו היה להעלות ולתקן את קורח.

דהנה תנן במתני' (סנהדרין קח): "עדת קורח אינה עתידה לעלות, שנאמר ותכס עליהם הארץ, בעולם-הזה, ויאבדו מתוך הקהל, לעולם-הבא, דברי ר"ע, ר"א אומר: עליהם הוא אומר ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". והך קרא דדריש מיניה ר"א הוא מתפילת חנה אם שמואל,

3. ועוד תניא בגמ' (שם קט:): "ת"ר: עדת קורח אין להם חלק לעוה"ב, שנא' ותכס עליהם הארץ, בעוה"ז, ויאבדו מתוך הקהל, לעוה"ב, דברי ר"ע, ריב"ב אומר: הרי הן כאבידה המתבקשת, שנא' תעיתי כשה אובד בקש עבדך (ובאין לעוה"ב, שכן אמר דוד על בני קורח תעיתי כשה אובד בקש עבדך, הם תעו כשה אובד, ואתה ברחמך הרבים בקש עבדך ותביאם לעוה"ב - רש"י) כי מצוותיך לא שכחתי (שקיימו כל מצוותיך, כדכתיב כי כל העדה כולם קדושים - רש"י)".

ובזה"ק (ח"ג, מט.) איתא: "א"ל קב"ה אנא עבדית לך כגוונא דלעילא, לא בעית לאעלאה בעלאין חות לתנא והוה בתנאין, דכתיב וירדו חיים שאלה, מאי איהו שאול, גיהנם, דתמן צווחין חייבין ולית מאן דמרחמי עלייהו, וזמנין אינון לאחייא ולאעלא, כד יתער קב"ה לעמיה ולאחייא להו, דכתיב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

ועוד אחז"ל (יל"ש, תהילים מה, רמז תשמט) על המזמור "למנצח על שושנים לבני קורח": "רחש ליבי דבר טוב וכו', ד"א: רחש ליבי, בנבואה, שנתנבאו שאביהם בא לעוה"ב, וכן חנה אומרת ה' ממית ומחיה וגו'".

וראה עוד מש"כ השלה"ק (תושב"כ, פר' קורח, תורה אור, בהגהה): "והרמז בזה, כי עתיד יחזור קורח ויהיה לו עוה"ב, ובפר' חלק ילפי לה מפסוק ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, שהורד שאולה, אבל לעתיד יעל, עוד יש פי' לדבר צדי"ק כתמ"ד יפר"ח ס"ת קרח, והענין רמזו בפסוק ה' ממית ומחיה, הנה קורח ירד חיים שאלה, ואף שלכאורה מת אבל באמת אינו מת, רק נשאר חי ומקבל יסורין, והקב"ה עשה זו לטובתו, כדי שתועיל לו התשובה במה שמתוודה ואומר משה אמת ותורתו אמת, ואילו היה מת ממש אז לא הועילה התשובה, כי אין תשובה לאחר מיתתו, ע"כ הש"י המית ומחיה אותו, ואז הועיל התשובה, ומכאן זה אף שהורד שאול יעל ויפרח כתמר, וזהו שרמזו במדרש ודרך רשעים תאבד זה קורח, כי הדרך תאבד ולא הם, רק לא יקומו זה היקום שהוא הממון, אבל לו תועיל התשובה".

ומן הענין לצייין גם למש"כ האוה"ח הק' בפר' פינחס (במדבר כו, ט-א): "הוא דתן ואבירים וגו', צריך לדעת מה בא ללמדנו במאמר זה, ואם להודיע כי הן הנה האמורים במעשה קורח דבר פשוט הוא וכו', ונראה כי לא בא הכתוב כאן אלא לומר שהן הנה היו סיבה לכל מעשה קורח, כי יחפוץ ה' לפרסם הרשעים שהם סיבה לרשע הנעשה, והוא אומר והוא דתן ואבירים וגו' אשר היו וגו', פי' את אחרים על ה' ומשה עבדו, וכן פירש"י, הא למדת שהם המחטיאים העדה הנועדת, ואפשר שגם את קורח הם החטיאוהו וכו', ואומרו ותפתח וגו', אחר שהדברים כתובין בפר' קורח נתכוין לומר שגם בליעת קורח ואכילת האש מאתיים וחמישים איש הם היו סיבה למאורע מתחילה ועד סוף, הא למדת שהגם שנקהלו היהודים על משה ועל אהרן היו חוזרים בהם אם לא היו שני הרשעים וכו', מעתה נפשות כל המתים תלויים בשני הרשעים ההם, ויש בזה לימוד זכות על קורח ועל המאתיים וחמישים איש וכו', וכפי זה יכולין אנו להעמיד סברת האומר עדת קורח אין להם חלק לעוה"ב בדתן ואבירים, ולהעמיד סברת האומר עליהם אמר הכתוב מוריד שאול ויעל בשאר העדה חוץ מהם, ובני קורח לא מתו, הודיע הכתוב ענין זה כאן ולא במקום עיקר המעשה וכו', לפי מה שכתבנו כי כאן בא אלוקים לקבוע העוון בדתן ואבירים ולהקל מעל קורח, לזה גמר אומר ובני קורח לא מתו, הכוונה שזה יגיד זכות אביהם שלא שטפם חובו, כדרך ששטף חובם של דתן ואבירים כל בתיהם, להיותם עיקר המחלוקת".

וראה גם מש"כ האוה"ח הק' בפר' קורח (שם טז, א, בסו"ד; שם, טז, בסו"ד) עייש"ה.

מטעם זה טעה קורח והיה סבור כי 'בשבילו אני נמלט'

וכל זה בכלל עומק כוונת פירש"י בפר' קורח (שם טז, ז; אשר מקורו בדברי חז"ל בתנחומא שם,

פיס' ה; ובדומה לזה גם במדבר"ר, פר' יח, ח): "קורח שפקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל שהוא שקול כנגד משה ואהרן, אמר **בשבילו אני נמלט**, וכ"ד משמרות עומדות מבני בניו כולם מתנבאים ברוה"ק וכו', לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה, ומשה היה רואה, תנחומא". דלאור האמור קורח שהיה צופה ברוה"ק ראה אכן נכונה ש"בשבילו אני נמלט", אלא שלא ראה יפה, שהיה סבור שבזכות שמואל הנביא שמיוצאי חלציו הוא ימלט כבר עתה במדבר מעונשם של עדת קורח בהצותם על ה', ובאמת הוא עתיד להימלט בשבילו לעתיד-לבוא, לכשיתקיים ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל", כאשר "צדיק כתמר יפרח".

שמואל ששקול כנגד משה ואהרן מתקן את מחלוקתו של קורח עליהם

ויסוד הדברים הוא, שמחלוקתו של קורח ועדתו היתה הן על משה והן על אהרן, כדכתיב בר"פ קורח (שם, ג): "ויקהלו על

משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'", וכן כתיב להלן מיניה (שם, יח-יט): "ויקחו איש מחתתו וגו' ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן, ויקהל עליהם קורח את כל העדה אל פתח אהל מועד" וגו', וכתיב עוד (שם, יז, ט-ז): "וילוו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה', ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן" וגו'. ועוד מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קו, טז-יח) על עדת קורח: "ויקנאו

אלא שאתה מעורר על עצמך לקיימה קללתך ולהשלימה, שעדיין לא נשלמה, מ"ש אשר פצתה, ע"ז אמר ואם בריאה יבא, ר"ל שהיה דיבורו בריא, ויקיים ופצתה האדמה את פיה וגו' וכו'. והו"ד בדברי הרחיד"א (נחל-קדומים, פר' בראשית, עה"פ "אם תיטיב שאת") שהוסיף ע"ז עוד: "ויומתק מאד ע"פ מ"ש רבינו האר"י ז"ל כי קורח הרע של קין וכו', ועפ"ז מה טוב פ"י אם תיטיב שאת האמור, ואפשר לרמוז כי תיבות שאת ואם לא צירוף אתה שמואל, כי קורח ראה שמואל וסמך עליו, כמש"ל, אבל הוא ירד לשאול ושמואל בא מבניו שעלו, ורמז גם הצלתו ואמרו לפתח" וכו'. והנה צ"ב מ"ש דתיבות "שאת ואם לא" הן צירוף של אותיות "אתה שמואל", דהא צירוף האותיות הוא "אתא (בא' בסוף תיבה ולא בה') שמואל". ואולי ט"ס נפל שם, וכוונתו באמת לצירוף של "אתא שמואל", דהיינו שבא ויצא ממנו שמואל, וכלשונו בהמשך הדברים "ושמואל בא מבניו שעלו".

ומ"מ לפי דרכו של הרחיד"א אולי אפ"ל שנרמז בזה גם לגבי קורח עצמו, ד"אם תיטיב שאת", שאם תיטיב תזכה להיות מנושאי הארון, כמשאחז"ל (במדבר"ר, פר' יח, ג): "אמרו חכמים חכם גדול היה קורח ומטועני הארון" וכו', כפי שפי' בזה הש"ך עה"ת, אך "אם לא תיטיב לפתח חטאת רובין", שיתקיים בו הא דכתיב (במדבר טז, ל): "ואם בריאה יבא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם" וגו', והא דכתיב (שם, לב-לג): "ותפתח האדמה את פיה ותבלע אותם וגו' וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה" וגו', שנשלמה בכך קללת קין, דכתיב ביה (בראשית ד, יא): "ענתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה" וגו', אלא דעכ"ז נרמז נמי בתיבות "ואם לא" דקאי נמי על התיבה שלפניהן שהיא "שאת", שהן צירוף אותיות "אתא שמואל", דאפי' "ואם לא" יתקיים בו בסופו של דבר "שאת", שיתנשא ויעלה לעת"ל לאחר התיקון השלם, והוא מכח "אתא שמואל", שיבוא שמואל מיוצאי חלציו, ובזכותו ובכוחו ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל".

למשה במחנה לאהרן קדוש ה', תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם, ותבער אש בעדתם להבה תלהט רשעים".

והתיקון לזה הוא ע"י שמואל הנביא, שעליו אמר הכתוב (שם צט, ו): "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו", וכפי שאחז"ל (ברכות לא, ב): "ונתתה לאמתך זרע אנשים, מאי זרע אנשים וכו', ורבי יוחנן אמר: זרע ששקול כשני אנשים, ומאן אינון, משה ואהרן, שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו".

ועוד כתיב (שמואל א, ב, כו): "והנער שמואל הולך וגדל וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים". וכבר פ' בזה השלח"ק (תושב"כ, פ' קורח, תורה אור): "כי

קורח היה בעל מחלוקת, ועשה מחלוקת עם משה ואהרן, ושמואל היה טוב עם אלוקים ועם אנשים, דהיינו מדריגת משה ואהרן, וכבר כתבתי למעלה כי ג' שלמויות אלה הן בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, וכמ"ש ומצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, וזהו מ"ש טוב עם אלוקים ועם אנשים, ובזה יובן מה שהתפללה חנה להיות לה זרע אנשים, שיהיה שקול כנגד משה ואהרן, וכן כתיב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, שקול שמואל כנגד משה ואהרן, וקשה הלא כתיב לא קם כמשה, אלא הענין הוא שהיו בו ממידות משה ואהרן, כי מרע"ה לרוב דביקותו באלוים אחז במידות הכל לאלוים, וזהו שנקרא משה איש האלוים, כי לא היה לו פנאי כ"כ לעסוק בעסקי בני-אדם, והיה טוב עם אלוים, ואהרן אחז במידת שלום, ותמיד עסק לרדוף שלום בין איש לרעהו, והיה ביותר טוב עם האנשים, ושמואל הנביא אחז במידת שניהם, היה טוב עם האלוים, מעין דוגמת מרע"ה, והיה טוב עם אנשים, מעין דוגמת אהרן הכהן, וכן מצינו שהיה מסבב מעיר לעיר לעשות משפט אמת ושלום".

7. ויש מקום להרחיב עוד על יסוד דברי השלח"ק בהשוואות שבין שמואל הנביא הן למשה איש האלוים והן לאהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, מהך קרא דכתיב ביה (שמואל א, ז, טו-ז): "וישפוט שמואל את ישראל כל ימי חייו, והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה, ותשובות הרמתה כי שם ביתו" וגו', אשר מחד גיסא אמרין בגמ' (שבת נו, א): "שהיה שמואל הצדיק מחזור בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל" וכו', והר"ז דרך מעשה אהרן הכהן, כמש"כ השלח"ק בקצרה, וכפי שנובא בדברי חז"ל (אדר"ג פ"ב ג-ד; יל"ש, פר' חוקת, רמז תשסד, עה"פ "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל") על מעשיו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ואמרין התם "שדן אהרן דין אמת לאמיתו" ו"שהוציא הדין לאמיתו", ומאידך אמרין בגמ' (ברכות י): "אמר אביי ואיתימא ר' יצחק: "הרוצה להנות ינהא כאלישע, ושאינו רוצה להנות אל ינהא כשמואל הרמתי, שנאמר ותשובותו הרמתה כי שם ביתו, וא"ר יוחנן: כל מקום שהלך שם ביתו עמו", וכדפירש"י (שם, ד"ה כי שם ביתו, בא"ד): "אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי, שכל מקום שהיה הולך שם היה נושא כל כלי תשמישי בית עמו ואהל חנייתו, שלא להנות מן אחרים", והוא שאמר הכתוב (שם יב, ג-ד) שאמר שמואל אל כל ישראל: "הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם, ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה", והר"ז דכתיב בפר' קורח (במדבר טז, טו) שאמר משה: "ויחזר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם", וכדפירש"י (שם): "לא חמור אחד מהם נשאתי, לא חמורו של אחד מהם נטלתי, אפילו כשהלכתי ממדין

"לפרשת קורח מפטירין בשמואל, שהיה שקול כמשה ואהרן והיה מזרע קורח, ויאמר שמואל אל העם לכו ונלכה הגלגל וגו', ויש בה מעין הפרשה שאמר להם שמואל את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי וגו', דומיא שאמר משה בפרשה זו לא חמור אחד מהם נשאתי וגו'."

דשפיר איכא למימר, שאין זה רק מענין שהוא מעין הפרשה, אלא שתוכן ההפטרות היא היא תיקונו של קורח בפרשה זו, וכמשנ"ת שבכוחו ובזכותו של שמואל הנביא, מיוצאי חלציו של קורח, שהיה שקול כנגד משה ואהרן, יש לקורח ועדתו תיקון לעת"ל, שיקויים בהם "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". וגם מה שאמר שמואל אל כל ישראל (שמואל א, יב, ג) "הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בשיח תורני עם כ"ק מרן האדמו"ר מביאלא זצוק"ל

כופר ואעלים עיני בו ואשיבה לכם" אין זה רק מעין הפרשה דומיא דמה שאמר משה גרידא, אלא שזה מכלל תיקונו של קורח, דהתיקון על מה שהוצרך משה רבינו להתנצל ולהצטדק כביכול עקב מחלוקת קורח ועדתו באמירת (במדבר טז, טו) "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם" היה בהתנצלותו והצטדקותו של שמואל הנביא אל כל ישראל.

ואפשר דהיינו טעמא נמי להא שהזכיר שם שמואל בדבריו ב' פעמים את יציאת מצרים ע"י משה ואהרן כאחד, כדכתיב (שמואל א, שם, ו): "ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים" וכתב עוד (שם, ח): "כאשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אל ה' וישלח ה' את משה ואת אהרן ויוציאו את ישראל ממצרים" וגו', דזה תפקידו ועבודתו של שמואל, שהיה שקול כנגד משה ואהרן, לתקן את מה שנחלקו קורח ועדתו הן על משה והן על אהרן כמשנ"ת.

מעתה נראה דבלעם הרשע נתקנא **י"ל דבלעם נתקנא בקורח שיש לו תיקון לעת"ל ע"י שמואל** בקורח, דאע"פ שהיתה אחריתו מרה, שהוא ועדתו ירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, מ"מ בסופו של

והיינו ששמואל, מיוצאי חלציו של קורח, שהיה שקול כנגד משה ואהרן, והיה בו שילוב של מידות שניהם, "וטוב גם עם ה' וגם עם אנשים", הוא זה יש בכוחו לתקן את מעשה קורח שנחלק על משה ועל אהרן.

כל זה ככלל תוכן ההפטרות של פ' קורח

ולאור האמור היה נראה דזה הטעם שתיקנו להפטיר בפרשת קורח בהפטרות "ויאמר שמואל", כמבואר בדברי הרמב"ם (סוף סדר התפילות, שבסוף ספר אהבה) והאבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות), וכמש"כ הלבוש (א"ח, ס' תקמט ס"א):

למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי, וכמו שיתבאר עוד בהמשך הדברים אודות הקשר שבין פרשת קורח להפטרות שנקראת עמה.

ועיוין היטב במשאחז"ל (תנחומא, פ' קורח, פ"ט; שמשם מקור פירש"י הנ"ל) על הקשר שבין אותם הפסוקים ד"וישפוט שמואל את ישראל כל ימי חייו", אשר הזכרנו לעיל, שיש בהם את השילוב שבין מידתו של משה לבין מידתו של אהרן: "כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע וכו', לא חמור אחד מהם נשאתי, מה שהיה דרכי ליטול לא נטלתי מהם, בנוהג שבעולם אדם שהוא בהקדש נוטל שכרו מן ההקדש, ואני בשעה שהייתי יורד ממדון למצרים היה דרכי ליטול מהן חמור, שבשביל צרכיהם ירדתי, ואע"פ"י לא נטלתי, וכן שמואל הצדיק אומר הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי, שור שהייתי מקריב עליהם לקרבנותיהם ומבקש רחמים עליהם וכן למשוך עליהם מלך משלי היה, שנא' עגלת בקר תיקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי, וכה"א כי זבח היום לעם בבמה, ולא נטלתי משלהם, ובשעה שהייתי חוזר ועושה דיניהם וצרכיהם והולך וסובב על עיירות ישראל, שנא' והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל, דרך העולם בעלי דינים הולכין אצל הדיין, ואני הולך וסובב מעיר לעיר וממקום למקום, וכן משה אומר להם לישראל כי יהיה להם דבר בא אלי וגו', ואני לא עשיתי כן, אלא אני מטריח והולך אצלם."

8. ועי' במש"כ המגלה-עמוקות (פר' ואתחנן, רנ"ב אופנים, אופן ל"ג) לפי דרכו, שאהרן הכהן עצמו נתגלגל בשמואל הנביא שהיה לוי, כפי שנרמז בהא דכתיב בפר' שמות (שמות, יד) "ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלווי" וגו', וכלשון קדשו: "רמז לו רזא עילאה, שאהרן יתגלגל אח"כ ויהיה לוי, והוא שמואל, וזה היה טעות קורח שראה שמואל יוצא ממנו שהוא אהרן ממש" וכו', יעוי"ש בדבריו. והן אמת שבכתיבי הארז"ל (ראה: שער הגלגולים, הקדמה לו) נתבאר שנדב ואביהוא הם שנתגלגלו בסוד גלגול גמור בשמואל הנביא. אך כידוע שכו"כ בחינות ומדרגות יש בזה, ואלו דא"ח.

וראה עוד מש"כ בס' בני-יששכר (מאמרי סכלו-טבת, מ"ד, אות ה) עפ"י הידוע ש"מימין ומשמאל יניקת הנביאים נצח והוד מהם נמצאים", וכמבואר בספ"ק (ראה: שערי אורה, שער שלישי ורביעי; פרדס-רמונים, ש"ג פ"ו, ושכ"ג פ"ד; אשר מקורם בהקדמות תק"ז) דנביאי קשוט יניקתם היא מנצח והוד תרין שוקין ותרי פלגי גופא, ומשם הם שואבים כל מיני נבואות כ"א מהם כפי כוחו וכפי השגתו, דלפ"ז נבואתו של שמואל הנביא היתה מן נצח והוד, שהנצח לא נפגם כלל, כמו שאמר שמואל (שמואל א, טו, כט): "וגם נצח ישראל לא ישקר", וגם ההוד שנפגם היה לו איזה תיקון ע"י שמואל, והיתה נבואתו מן נצח והוד אשר בהם חתומים משה ואהרן.

ויש להוסיף ע"ז, דבזה"ק (ח"ג, נז:) איתא דנדב ואביהוא "תרי פלגי גופא הוו, דהא לא אינסיבו", ועי' בסה"ק תולדות יעקב יוסף (ר"פ אחרי) שישד עפ"ז דנדב ואביהוא היו מנצח והוד תרי פלגי גופא, וכלשונו: "ונודע כי נדב ואביהוא הם סוד נצח והוד שנק' תמכין דאורייתא" והארין בזה עוד יעוי"ש ה.

ואולי יש מקום לפרש עפ"י הא דכתיב (שם יב, ה) שאמר שמואל אל כל ישראל: "ויאמר אליהם **עד ה' בכס ועד משיחו** היום הזה כי לא מצאתם בידי מאומה ויאמר **עד**", ועל יסוד המבואר בס' קהלת יעקב (ע' דין וע' עד; והו"ד גם בס' בן-יהודע לבעל הבא"ח, שבת י.) דשלושה דיינים הם כנגד חג"ת, **שני העדים כנגד נצח והוד**, התובע כנגד יסוד והנתבע כנגד מלכות, ואכמ"ל יורה.

9. וראה מש"כ בס' פרי-צדיק (פר' קורח, אות ח) בזה.

בלעם להתאונן על כך דמי הוא שגם יזכה כמו קורח שזוכה לחיים מכוחו ובזכותו של שמואל הנביא, שעל-ידו יתקיים לעתיד-לבוא באחרית הימים בקורח ועדתו "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל"¹².

דלפי"ז אפשר שזהו פשר הרמז שביקש **אפשר דמה"ט רצה לרמוז שמו בס"ת של האבות הקדושים שיש לו תיקון באחרית הימים** בלעם "תמות נפשי מות ישרים", שנתכוון בזה לאבות הקדושים אבות העולם

ששמו רמוז בסופי התיבות של שמותיהם, דס"ת של אברהם יצחק יעקב הם בגימטריא בלעם, והיינו שנתקנא בקורח שיש לו תיקון ועלייה באחרית הימים לעת"ל, כפי שנרמז בסופי תיבות של הפסוק "צדיק כתמר יפרח", אשר משמעותם היא שבסופו של דבר יהיה לו תיקון באחרית הימים, ומכאן זה רצה בלעם לרמוז גם את שמו בסופי התיבות של האבות הקדושים, שע"ז יהיה גם לו תיקון באחרית הימים. וממילא שוב אפ"ל דבאה דאמר "ותהי אחריתי כמוהו", בלשון יחיד, נתכוון לקורח, דכשם שנרמז בס"ת של "צדיק כתמר יפרח" שיש לו לקורח תיקון לעת"ל באחריתו כך גם בלעם שרמז עצמו בס"ת של אבות העולם רצה שבסופו של דבר גם הוא יהיה לו תיקון ועלייה באחריתו.

בלעם הוא מקליפת עמלק אמנם האמת היא כי בלעם הרשע, אשר שורשו הוא מקליפת עמלק, אין לו תקווה ואחרית שלום אפי' לעת"ל, והוא כמו שנתנבא בעצמו על עמלק קודם ששב למקומו ואמר "את אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים", וכדכתיב (שם, כ): "וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד".

דכבר אמרו בזוה"ק (ח"א, כה): "בלעם ובלק מסטרא דעמלק הוו, טול ע"ם מן בלעם ל"ק מן בלק אשתאר בבל, כי שם בלל ה' שפת כל הארץ¹³, ואילין אינון דאשתארו מאילין דאתמר בהון וימח את כל היקום, ומאילין דאשתארו מנהון בגלותא רביעאה אינון רישין בקיומא סגי, ואינון קיימין על ישראל כלי חסם, ועלייהו אתמר כי מלאה הארץ חסם מפניהם, אילין אינון עמלקים". ועוד איתא (שם ח"א, רפא: ברע"מ): "עמלק מאן הוא לעילא, דהא חזינו דבלעם ובלק מתמן הוו נשמתין דילהון, ובגין דא הוו שנאין לישראל יתיר מכל אומה ולישון, ובגין דא עמלק רשים בשמהון, ע"ם מן בלעם ל"ק מן בלק" וכו'.

¹² ובאמת שבס' אמרי פנחס (שם) שהבאנו בהערה הקודמת מובא משמו של הרה"ק מבערשיד בשם רבו הרה"ק מקאריין בזה"ל: "על מה דאיתא בכתבי האר"ז"ל על פסוק אוי מי יחיה משמו א-ל, כי הרשע ציער את עצמו על מה שרואה דקורח יבוא לתיקון, מאחר שיצא שמואל ממנו, אבל הוא לעצמו לא ראה שום תיקון, לכך ציער את עצמו" וכו', והן הן הדברים ממש.

אלא שלע"ז לא זכיתי בענייני למצוא לכך סימוכין ומקור ברור בכתבי האר"ז"ל.

¹³ ועי' במש"כ הגר"א (אדרת אליהו, פר' בלק, מהדורא תניינא, כב, יא, בתו"ד): "עמלק, ראשית גויים עמלק, ובבל ראשית ארצות, וכמ"ש ותהי ראשית ממלכתו בבל, ונקראת רישא דדהבא, בלעם בלק הוא בב"ל עמל"ק".

דבר יש לו תיקון ועלייה לעתיד-לבוא מכוחו ובזכותו של שמואל, שיתקיים בו "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל", והיה חפץ גם הוא למצוא תיקון ועלייה לעתיד-לבוא.

דהנה כתיב בפרשתנו שקודם שקם בלעם ללכת ולשוב למקומו אמר (במדבר כד, יד): "ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים", וכתיב התם (שם, כג): "וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו א-ל", אשר רבו כמו רבו הפירושים בכתוב זה ועל מה ועל מי רומזת נבואה זו של בלעם.

ומצינו כבר בכתבי האר"ז"ל (שער הגלגולים, הקדמה לג; ועד"ז בספר הליקוטים, פר' בלק) שהיא רומזת על שמואל הנביא, דתיבות "משמו א-ל" הן אותיות "משמואל", וכלשונו שם: "ונרמז בתיבת אוי מי יחיה משמו א-ל אותיות משמואל, פי' כי למעלה אמר וירא את עמלק וכו', ואמר כי אוי לו לעמלק כשיבוא שמואל, שהוא אשר זרז לשאול על מלחמת עמלק, שנא' וישסף שמואל את אגג" וכו'.

ועוד מצינו להרמ"ע מפאנו (גלגולי נשמות, ליקוטים, אות ט) שכתב לפרש בדרך אחרת עפ"י מה שגילה לנו האר"ז"ל שנרמז כאן שם שמואל¹⁰, די"ל שכוונת בלעם היתה להא דפליגי רב ושמואל במודה בקנס ואח"כ באו עדים, כדאמרינן בגמ' (ב"ק עה:): "איתמר: מודה בקנס ואח"כ באו עדים, רב אמר פטור, ושמואל אמר חייב". וממילא אליבא דשמואל (האמורא) דסבר דמודה בקנס ואח"כ באו עדים לא שבקת חיי לכל בריה, ועפ"י מש"כ הרמ"ע בעצמו (עשרה מאמרות, מאמר חקור דין ח"א, פ"ג) שהיודי שהוא מתנאי התשובה מועיל "שעל-ידי כן הקטיגור מסתלק מנגד ומודה בקנס פטור", דהיינו דווקא אליבא דרב שגם אם יבואו העדים המקטרגים אח"כ פטור, שכבר הודה והרשיע את עצמו, אבל אליבא דשמואל גם לאחר הוידוי וההודאה יכול להתחייב ע"י העדים המקטרגים¹¹.

ומאחר שכבר ניתנה רשות לדרוש אולי איכא למימר עד"ז שנתכוון

¹⁰ וכלשון קדשו: "ומאחר דהאיר לנו בהקדמותיו נלך באורחותיו, ואף אנו נאמר בו" וכו'.

¹¹ וידוע שרבים מביאים למימרא זו כמדרש פליאה, דאיתא התם: "אוי מי יחיה משמו א-ל, ה"ד (תהלים כה, יא) וסלחת לעונוני כי רב הוא", ומפרשים בזה ע"ד הדרוש דאוי מי יחיה אליבא דשמואל דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, וההוא דכתיב שהבקשה היא שיסלח לעונוני "כי רב הוא", דהיינו אליבא דרב דאמר פטור.

ואף שלא נודע מקור מדרש כעין זה, ומן הסתם מקורו כמו הרבה מדרשי פליאה מקרבם של המגידים והדרשנים במשך הדורות, אבל עיקר הביאור בקרא דכתיב "אוי מי יחיה משמו א-ל" מקורו טהור מדברי הרמ"ע מפאנו.

וראה בס' אמרי-פנחס (שער פרשיות ומועדים, פר' בלק, אות שדמ) שהובא משמו של הרה"ק רבי רפאל מבערשיד, שאמר בשם רבו הרה"ק רבי פינחס מקאריין, על יסוד מה שמואב בכתבי האר"ז"ל לפי דרכו דהתיבות "משמו א-ל" הן אותיות משמואל, דאפשר לפרש שהכוונה לשמואל (האמורא) בר פלוגתיה דרב, דאמר שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, דהא נתבאר בס' עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו דעיקר התשובה הוא היודי, שהוא מודה בקנס ופטור, אבל אליבא דשמואל לכשיבואו העדים המקטרגים יתחייב. והאמת היא שכיוון בזה ממש למש"כ הרמ"ע בעצמו בס' גלגולי נשמות וכו'.

וזוהו שהבטיח הקב"ה למחות את זכר עמלק, כדכתיב בסוף פ' בשלח (שמות יז יד): "כי מחה אמהה את זכר עמלק מתחת השמים" וכך נצטוו ישראל להכרית זרעו ולמחות שמו של עמלק, כדכתיב בסוף פ' כי-תצא (דברים כה, יט): "והיה בהניח ה' אלוךיך לך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח", וכמש"כ הרמב"ם (סה"מ, מ"ע קפה; פ"ה מהל' מלכים ה"ה) שמ"ע להכרית ולאבד זרע עמלק, שאין לו כל תיקון לעת"ל, ואדרבה התיקון השלם יהיה רק לאחר שייכרת זרעו וימחה שמו וזכרו, כמו שפירש"י בסוף פ' בשלח (שמות שם, טז; ומקורו בתנחומא סוף פ' כי-תצא): "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם".

ועי' במש"כ בעל-הטורים סוף פ' בשלח (שמות שם, יד): "אמחה, ב' במסורה, הכא, ואידך במבול אמחה את האדם, מה התם נמחו כל אשר בארץ אף עמלק צריכין למחותו שלא יישאר לו שום כר" וכו', אשר שורש הדברים הוא שעמלק הוא מאותם כוחות הטומאה שבעולם שהם כולם רע מוחלט, ללא כל שמץ של טוב וניצוץ של קדושה, שאין להם כל זכות קיום בפני עצמם, וימחו לגמרי לעת"ל, כמו נחש הקדמוני, שהוא שורש הרע, וע"ד שאחז"ל (ב"ר, פר' כ, ה): "א"ר לוי לעת"ל הכל מתרפאין חוץ מנחש" וכו', וכן הס"מ, ראש לסט"א, אשר "הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המוות" (ב"ב טז),¹⁴ שע"ז אמר הכתוב (זכריה יג, ב): "והיה ביום ההוא וגו' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", וכתוב עוד (ישעיה כה, ח): "בלע המוות לנצח" וגו', וכן אחז"ל (סוכה נב): "לעת"ל מביאו הקב"ה ליצה"ר ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים" וכו',¹⁵ וממילא כשם שדור המבול, אשר עליהם נאמר בסוף פ' בראשית (בראשית ו, ה): "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו

וכן אמרו (שם, קצד): "כד אתא בלק אמר אנא איכול לון, עמלק בהדי חכמתא דא אתא לגבייהו ויכיל לון, ושדר בבלעם וא"ל אנא תרי אתון דעמלק אית בי, דאינון ל"ק, דאינון סיומא דעמלק אנא לי ל"ק ועמל"ק ל"ק לי סיומא, ובך שירותא ב"ל, א"ל ר"ש הכי אימא שירותא דבלק ב"ל ושירותא דבלעם ב"ל, שירותא דבלק הוה ביה בבלעם, וסיומא דעמלק הוה ביה בבלק, וסיומא דבלעם הוה שירותא דעמלק"¹⁴.

עמלק - 'אחריתו עדי אובד' שאין לו שום תיקון באחרית הימים

ולגבי עמלק כבר נתנבא בלעם ד"אחריתו עדי אובד", דאע"ג ש"ראשית גויים עמלק", והר"ז בכלל מה שאמר הכתוב (קהלת ז, יד): "גם את זה לעומת זה עשה האלוקים", דעמלק שהוא "ראשית גויים" עומד כנגד ישראל שנקראו ראשית, כפי שהביא רש"י בפירושו עה"ת (ר"פ בראשית): "בראשית ברא, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו דרשוהו רבותינו בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה", וכמו שמובא בכתבי האריז"ל (שער הפסוקים, פר' וישלח; ספר הליקוטים, פר' ויחי; פנ"ח, שער הלוב, פ"א) דישראל"ל אותיות ל"י רא"ש¹⁵, אך בעוד שבישראל הר"ז מראשית עד אחרית, כפי שכבר נתאווה בלעם עצמו "ותהי אחריתי כמוהו"¹⁶, הרי שלעמלק אין כל אחרית ד"אחריתו עדי אובד"¹⁷.

14. וידוע מה שכתבו רבותינו מארי דרזין (ראה מה שהובא ע"ז בס' ניצוצי שמשון, מתורת הגה"ק מהר"ש מאוסטרופוליא הי"ד, דאיתא הכי בלמודי האריז"ל, ומה שצויין ע"ז עוד; וע"ע בס' בני-יששכר, מאמרי אדר, מ"ג, דרוש ה, שהביא כן בשם הק' מהר"ש מאוסטרופוליא) על סמך הדברים הללו שבלעם (ובלק) ועמלק משולבים זה בזה, שאם תכתוב תיבת בלעם מתחת לתיבת עמלק יהיו נקראים לאורכן ולרוחבן, שגם שתי האותיות הימניות הראשונות שבשתי שורות התיבות זו ע"ג זו הן בלעם ושתי האותיות השמאליות שבשתי שורות התיבות זו ע"ג זו הן עמלק. ועד"ז גם תיבות יראה ואהבה משולבות זב"ז, ואכ"מ. וראה עוד מה שתרנגם בתיב"ע פנ"ח (במדבר לא, ח): "והוה כד חמא בלעם חייבא ית פניחם כהנא רדף מן בתרוי עבד מילתא דקוסמין ופרח באויר שמיא וכו', פתח פומיה במילי תחנונין ואמר לפניחם אין תקיים נפשי משתבענא לך דכל יומין דאנא קיים לית אנא מלטט ית עמך, עני ואמר ליה הלא אתה הוא לבן ארמאה דבעית למישיציא ית יעקב אבונן, ונחתת למצרים בגין למובדא דרעא, ומן בתר דנפקו ממצרים גריתא בהון **עמלק** רשיעא, וכדון אתגרתא איתגרא למילת יתהון, וכיון דחמיאת דלא אהנין עובדך ולא קביל ממימרא דה' מינך אמליכת מלכא בישא ית **בלק** וכו', בגין כן לית אפשר טוב למקיימא ית נפשך" וכו'.

15. וכמו שנתנבא גם בלעם בעצמו על ישראל (במדבר כג, ט): "כי **מראש** צורים אראנו ומגבעות אשורנו", וכדפירש"י (שם): "אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים וצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות".

16. ועי' פפי' דעת זקנים מבעלי התוספות על אתר (במדבר כג, י) שכתבו: "תמות נפשי מות ישרים, מכאן תשובה למינים זכרם לאבדון, שהרי ברוה"ק היה אומר דבריו, וקאמר שיחא סופו כישראל, אלמא יש תקנה לישראל לאחרית".

17. והנה אמרו בזוה"ק (ח"ג, רפא; ברע"מ): "עמל רשים בעמלק", דהיינו שאותיות עמ"ל נמצאים ורשומים בשמו של עמלק. וגם בשמו של בלעם שהוא מקליפת עמלק ומשולב עמו רשים אותיות עמ"ל, ששלוש אותיות הללו הן האותיות המשותפות לעמלק ולבלעם. ועי' במש"כ בזה הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, מאמר חקור דין, ח"ה, פ"ח) כי יש ביצירות האותיות שבשם עמלק ד' קליפות קשות שהן ד' מיתות, וכולן נתקיימו בבלעם, יעו"י"ש בדבריו.

ונראה שאחת המשמעויות לשם "עמל" הוא שזו ראשית ללא אחרית, כדכתיב (תהלים ז, טו): "הנה יחבל **און** והרה **עמל** וילד שקר", ופירש"י (שם): "יחבל, לשון הריון ולידה, כמו

שמה חבלתך אמך, והרה עמל וילד שקר, כל מה שהוא מוליד ויגע הכל משקר בו, שאינו מתקיים בידו" וכו', שהוא יגיעה ללא קיום והריון ולידה שאין להם כל תוצאות.

ולעומת זאת על ישראל נתנבא בלעם בפרשתנו (במדבר כג, כא): "לא הביט **און** ביעקב ולא ראה **עמל** בישראל", ופירש"י (שם): "עמל, לשון עבירה, כמו והרה **עמל**, כי אתה עמל וכעס תביט, לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום".

18. וכבר אמרו בזוה"ק (ח"א, לה): "והנחש ר' יצחק אמר דא יצה"ר, ר' יהודה אמר נחש ממש אתו לקמיה דר"ש אמר לון ודאי כולא חד, וסמא"ל הוה ואתחזי על נחש וצולמיה דנחש דא איהו שטן וכולא חד" וכו'.

וכן אמרו (זו"ח, יח; במדרש הנעלם): "והנחש היה ערום מכל חית השדה, תאני ר' יוסי: זהו יצה"ר, שהוא הנחש המסית לבנ"א, ולמה נקרא נחש, מה הנחש הולך עקלתון ואינו הולך בדרך ישרה, כך יצה"ר משטין לאדם בדרך רע ולא בדרך ישר".

19. וראה מה שאמרו בזוה"ק (ח"א, נד): "בגין כך בעי ב"נ לאסתמרא בכל סטרוי מסטרא דהאי חיויא בישא דלא ישלוט עליה, וזמין קב"ה לעלמא דאתי לאעברא ליה מעלמא, הדא הוה דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, וכתוב בלי המוות לנצח וגו'".

ומה"ט מצינו שבמעמד הר סיני ומ"ת נתבטלו מישראל ונתקנו על הפגמים הנ"ל, דכולהו דא נינהו והא בהא תליא, דמחזק אמרינן בגמ' (שבת קמז; וכו' א"ר יבמות קג; וע"ז כב): "שבשעה שבה **נחש** על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני **פסקה זוהמתו**, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתו", ומאידך אמרינן בגמ' (ע"ז ה): "דתניא: ר' יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא **יהא מלאך המוות שולט בהן**, שנא' אני אמרתי אל-הים אתם ובני עליון כולכם" וכו'.

תלמידיו של בלעם הרשע
'יורדין לבאר שחת' ללא שום עלייה ואין להם תקומה עולמית

והוא ששנינו (אבות פ"ה מ"ט): "מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גהינם ויורדין לבאר שחת, שנאמר ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך", דהיינו שכנגד מה שתלמידיו של אברהם אבינו שאוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב הרי תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גהינם ויורדין לבאר שחת, שזו ירידה עולמית "עדי אובד" ללא תיקון ועלייה לעת²⁴.

ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו (שם, כא)

ופירש"י (שם): "ותרועת מלך בו לשון חיבה ורעות, כמו רעה דוד, אוהב דוד, ויתנה למרעהו, וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכוהו ביניהון". ואילו האב"ע (שם) פי' שהכוונה היא לתרועת החצוצרות שהיו תוקעים במחנה ישראל בהיותם במדבר למסע את המחנות.

והנה בגמ' (ר"ה לב:) תניא לגבי הזכרת פסוקי מלכיות ושופרות: "מלכות שיש עמו תרועה כגון ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר אינה אומרה אלא עם המלכיות בלבד". ומשמע אליבא דר' יוסי דהא דכתיב "ותרועת מלך בו" היינו מלשון תרועה ממש. דלפי האב"ע שפיר י"ל דגם תרועת חצוצרות שבמחנה ישראל יכולה לעלות למנין פסוקי השופרות²⁵, ואילו לפי פירש"י עה"ת אפשר דבהא גופא פליגי ר' יוסי ור' יהודה בברייתא, דאליבא דר' יהודה אינה אומרה אלא עם המלכיות בלבד משום שאין במשמעה לשון תרועה כלל אלא לשון חיבה וריעות, ולפי"ז א"צ לענין זה למה שפירש"י בברייתא דלעיל מינה (שם) ד"ה אינה אומרה אלא עם הזכרונות) בהא דא"ר יהודה דקרא דשבתון זכרון תרועה מקרא קודש אינה אומרה אלא עם הזכרונות בלבד, וז"ל: "תרועה לאו לשון שופרות הוא עד דמזכיר שופר בהדיא", דלגבי קרא דתרועת מלך שפיר איכא למימר דס"ל לר' יהודה שאינו לשון תרועה כלל.

אולם יעוין בחי' הריטב"א (ר"ה שם) שכתב בתו"ד: "ויש מרז"ל אומרים וכו' דאפי' ר' יוסי אינו אומר אלא בתרועה שאין עמה כלום שנאמרה בענין היום, כגון יום תרועה או תרועת מלך בו" וכו', שנראה מדבריו שהוא מפרש שהפסוק של ותרועת מלך בו מיירי במצות תקיעת

רק רע כל היום", וכן כתיב בר"פ נח (שם, יא-יב): "ותשחת הארץ לפני האלוקים ותמלא הארץ חמס²⁶, וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", איבדו לגמרי את זכות הקיום שלהם ונחתם דינם לכלייה, כדכתיב בסו"פ בראשית (שם, ז): "ויאמר ה' אמה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים" וגו', כך הוא גם סופו "ואחריתו עדי אובד" של עמלק, דכתיב ביה: "כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים".

גם בלעם שהוא מקליפת עמלק 'אחריתו עדי אובד'

וממילא גם סופו ואחריתו של בלעם, שהוא מקליפת עמלק ומשולב עמו, הוא כאחריתו של עמלק, ד"אחריתו עדי אובד", ובמקום מה שרצה בלעם לרמוז את הגימטריא של שמו בסופי התיבות של האבות הקדושים, כדי שיתקיים בו "ותהי אחריתי כמוהו" כמשנ"ת לעיל, הוא נכלל באמת בסופי התיבות שבהם נרמז עמלק, כמו שמובא בספה"ק (ראה: ליקוטי הלכות, או"ח, הל' תפילת המנחה, ה"ו, אות יט; יודעי בינה, פר' בראשית) דהא דכתיב בסו"פ בראשית: "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום" הוא ס"ת עמל"ק, שמשמעות הדברים היא שעמלק הוא כולו רע מתחילה ועד סוף, ואין לו תיקון לעולם, אלא אחריתו וסופו היא כשל דור המבול, למחותם כליל מתחת השמים "עדי אובד"²⁷.

ואולי יש מקום לפרש כן בהא דאמר בלעם בסוף נבואתו האחרונה על אחרית הימים קודם ששב למקומו, כדכתיב (במדבר שם, כד-כה): "וצים מיד כתים ועינו אשור ועינו עבר וגם הוא עדי אובד, ויקם בלעם וילך וישב למקומו", דאפשר שבאומרו "וגם הוא" נתכוון על עצמו, כאדם התולה קללתו בחבירו²⁸, דאע"ג דמעיקרא נתאוהו ל"תהי אחריתי כמוהו", וכמשנ"ת בארוכה, מ"מ בתיבות האחרונות שהוציא מפיו קודם שהלך ושב למקומו נזרקה נבואה מפיו מאשר שם אלוקים בפיו כי "גם הוא (מלבד עמלק) עדי אובד"²⁹.

20. והנה מובא בשם ספרים וסופרים (ראה: ניצוצי שמשון, ר"פ נח, שהביא מכמה מקורות שמייחסים כל יסוד פי' זה להגה"ק מהר"ש מאוסטרופוליא הי"ד; המאור הגדול, פר' נח, מה שהובא בשם הגר"א; תכלת מרדכי, להגאון מהרש"ם מעברזאן, בשם הרה"ק מסאוראן; ויש דמטו הכי בשם הרה"ק מרדכי"ן דאותיות "חמס" רומזות על שורש הרע המוחלט שבעולם, שהאות ח' היא האות האמצעית של נח"ש ושורש הרע שבו, כפי שנרמז בדברי חז"ל (ב"ק כג:): ד"א"רס נחש בין שיניו הוא עומד", דהיינו בין האות שי"ן לאות נו"ן שבשמו, ואילו אותיות ס"מ הן עיקר האותיות ושורש הרע שבשם סמא"ל, וע"מ לחדש את אותיות השמירה וההגנה מפני הרוע הגמור והמוחלט נצטווה נח לבנות את התיבה במידותיה המפורשות בתורה, ואכמ"ל.

21. ומובא עוד בשם הגר"א (ליקוטי הגר"א, וורשא תרמ"ד, אות ע, ס"י): "ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אובד, הנה היתה הממלכה הראשונה בימי משה רבינו ע"ה, וכמו שנאמר וירם מאג מלכו, והענין לפי שהיתה אחיזתו במקום העליון שכנגדו בישראל, והנה המקודש שבישראל שנבחר היה לו, שלקחו מיכאל בשעה שנולד כו', ונבחר כל שבטו, וממנו הנבחר הוא קהת, ומקהת עמרם, ומעמרם משה, והנה אחיזתו בר"ת של הד' ה"ל, ולכן ראשית גויים עמלק, ואחריתו עדי אובד, שאחרית [כלומר: ס"ת] של הד' ה"ל הוא מיתה וביטולו לעולם".

22. וע"ד שפירש"י בפר' קורח (שם טז, יד): "העיני האשים ההם תנקד, כאדם התולה קללתו בחבירו".

23. ויעוין בהא דאמרין בגמ' (סנהדרין קה:): "ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו (שאין לו חלק לעתיד - רש"י), אמר תמות נפשי מות ישרים, אם תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי

כמוהו, ואם לאו (דלא ימות אלא יהרג - רש"י) הנני הולך לעמי (גהינם - רש"י)"

24. והיינו ששורש ועדתו עתידין לעלות ויש להם תקומה לעת"ל, כדכתיב ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, ואילו בלעם הרשע ותלמידיו יורדין לבאר שחת ואין להם תקומה עולמית, כמו שנאמר בעמלק "ואחריתו עדי אובד".

25. ויש לתלות זאת במה שדנו הראשונים (רא"ש ר"ה, פ"ד סי' ג; ר"ן שם, בדף ט. מדפי הרי"ף) לגבי הזכרת תקיעה בחצוצרות ולא בשופר, ואכמ"ל.

בשמות שבטי ישראל, 'ה' אלקיו עמו" - זה חודש אלול שגם הוא היה ראוי ליפול בחלקו של עשו, אלא שזכו בו ישראל, "ותרועת מלך בו" - שבאותו החודש תוקעים בשופר ומבלבלים אותו.

והנה נתבאר עוד בדברי המג"ע במק"א (פר' תולדות ופר' בחוקות) לגבי שמותיהם של יעקב ועשו, כי יעקב נקרא בשם זה על-שם העקב, כדכתיב (בראשית כה, כו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו אווזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב", ולכאורה היה ראוי לקרותו בשם עקב, ואילו עשו נקרא בשם זה מאחר שהיה גמור ועשוי כולו, וכמו שפירש"י (שם, כה): "ויקראו שמו עשו, הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה", וא"כ ראוי היה לקרותו בשם עשו, אלא שיעקב שהיתה ידו אווזת בעקב עשו הוציא ממנו את אות היו"ד שבעקבו, דהיינו בסוף שמו, ונטלו לעצמו. וראה בס' אגרא-דכלה (פר' פינחס, ד"ה עוד אני מדבר) שהוסיף לבאר עפ"ז שבכך נטל יעקב ממנו בחזקה את חודש אלול, שהוא מכון כנגד האות י' (כמבואר בספר יצירה שם), אשר חודש זה היה צריך ליפול לחלקו של עשו, והוציאו יעקב מידו כדי שיהיה בחלקם של ישראל, להכנה נכונה לתשובה שלימה קודם ימי הדין. ופי' עוד שזה נרמז בכתוב "וידו אווזת בעקב עשו", דויד"ו היינו אותיות וי"ו, שחטף ממנו את האות י' והוסיפו לשמו, והוא כנגד חודש אלול שהוציא מידו. ואע"ג שלא נתפרש להדיא בדבריו מ"מ כפה"נ דכוונתו היא דגם חודש אלול שהוא סוף ו"עקב" השנה הוא בכלל "וידו אווזת בעקב עשו".

ועפ"י דרכו ניתן להוסיף כן גם במה שמובא בכתבי האריז"ל (פנ"ח, שער ר"ה פ"א; שער הפסוקים ס" כג; וכו"ה המט"א ס" תקפא, באל"מ סק"א, מכתבי האריז"ל) כי חודש אלול נרמז בר"ת של הכתוב (שמות כא, יג) "ואשר לא צדה והאלוקים א'ינה בבחינת 'עיינין דמטרוניתא', דמשו"ה נרמזו החודשים הללו בלשון "לא הביט" ולא ראה". וראה עוד בס' אגרא דכלה (פר' מסעי) שכתב: "לשכים בעיניכם, יש לרמז הכוונה שישגו אתכם ביותר ב' החודשים שהם תריין עיינין דשיעור קומת כנסת-ישראל, דהיינו תמוז אב, עיני עיני יורדה וכו', ואומרו לשכים היינו בעוה"ד התעוררות הדינים על שונאי ישראל, שהוא סוד הדמעות, מים מלוחים, והכוונה לשכים היינו הש"ך דינים וכו', והוא לשכים לשון רבים, הש"י יהפכם לרחמים בחס"ד אברה"ם".

וכבר מובא גם מהגה"ק המגיד מקאז'ניץ (בספרו עבודת ישראל, לט"ו באב; ועד"ז מובא בס' דברי-שמואל מהגה"ק רש"ש מניקלשבורג, פר' קרח, מדברי תורתו ודרשותיו שנכתבו ע"י תלמידיו, והיו טמונים וספונים באוצרותיו של המגיד מקאז'ניץ) מה ששמע בעצמו מפיו של הגה"ק מהר"ש מניקלשבורג, שפי' בדרך רמז את הכתוב (איוב לא, א): "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה", על יסוד האמור כי חודשי תמוז ואב הם כנגד שני העיניים, שהם בבחינת 'עיינין דמטרוניתא', וכלשונם: "כי מדרך העולם להתבונן ולשוב אל ה' בחודש אלול המוכן לתשובה, אבל מי שמשכיל ועיניו פקוחות הוא עובד ה' יתברך כל השנה, ושומר את עצמו אפילו בחודש תמוז ואב שלא ליפול ממדרגתו, וכורת ברית עם ה', ואז ממילא אין לו להתבונן יותר בחודש אלול, כי הוא מוכן ומזומן לעבודת ה' מקדם וכו', וזה רמז הכתוב ברית כרתי לעיני, פי' שאני כורת ברית לעיני, הם החדשים שנקראו עיינין וכו', לכן מה אתבונן על בתולה, שהוא אלול במזל בתולה, כי אני מוכן לעבודת ה' מלפנים".

שופר של ר"ה, וכפה"נ דהיינו שנשתבחו ישראל שנצטוו במצווה זו והם זוכים להריע לפני המלך ה' בר"ה.

והנה הגה"ק בעל המגלה-עמוקות (פר' בלק) מפרש פי' מופלא ומחודש בהך קרא דכתיב "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", שבכתוב זה נרמזו התקיעות שתוקעים במשך כל חודש אלול²⁶.

והוא על יסוד המבואר בדברי הזוה"ק (ח"ב, עח:) כי יעקב אבינו נטל בחלקו את שלושת חודשי הקיץ הראשונים, ניסן, אייר וסיון, ואילו עשו הרשע היה צריך לכאורה ליטול בחלקו את שלושת החודשים האחרונים, תמוז, אב ואלול, אלא שחודש אלול אינו שלו, ולא נותרו בידו אלא רק חודשי תמוז ואב²⁷. אשר לאור זאת נמצא כי חודשי תמוז ואב, שעליהם נאמר (ספר יצירה פ"ה, ח) שהם מכוונים כנגד האותיות ח' וט' מאותיות הא-ב²⁸, אינם בשליטתם של עם ישראל, וכיו"ב גם לא נמצאות האותיות ח' וט' בתוך שמותיהם של שבטי ישראל²⁹. אשר לדברי המג"ע הדבר מרומז בהך קרא דכתיב: "לא הביט אוון ביעקב" - זה חודש תמוז שנטל עשו בחלקו, והוא מכון כנגד האות ח', שלא נמצא בשמות שבטי ישראל, "ולא ראה עמל בישראל" - זה חודש אב שנטל עשו בחלקו³⁰, והוא מכון כנגד האות ט', שגם היא לא נמצאת

26. כפי שמובא בדברי הראשונים (רא"ש שלהי מס' ר"ה; טור או"ח, ר"ס תקפא; עפ"י דברי חז"ל בפרד"א פמ"ו) כי בקהילות אשכנז נהגו לתקוע בשופר בכל חודש אלול בוקר וערב אחר התפילה, כדי להזהיר את ישראל שישבו בתשובה, וכדי לערוב את השטן שלא להשטין על ישראל.

27. ומבואר שם בדברי הזוה"ק שגם בחודש אב אין לו שליטה אלא רק עד תשעה בו ותו לא. ועי' בק"נ (על הרא"ש, פ"ד דתענית, ס"ל לה, באות ה) שכתב לפי"ז דהא דאמרין בגמ' (שם כט:) דבר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה היינו עד לאחר ת"ב, ודלא כמש"כ המג"א (ס' תקנא סק"ב) בשם רי"ו דהיינו עד ר"ח אלול, והו"ד הק"נ בשעה"צ (שם, סק"ב).

28. וראה בס' בני-יששכר (מאמרי תמוז-אב, מ"א, אות ב) שזה נרמז בכתוב (איכה א, ח): "חטא חטאה ירושלים על-כן לנידה היתה", שרומז על אותיות ח' וט' השולטים בב' חדשים הללו, וכמו שציין לדברי בעה"ט בפר' ויחי, המובאים בהערה הבאה, שנראה מדבריו שתיבת 'חטא' שרשה באותיות ח' וט', ללא אות א' שאינה נהגית. ויש לציין עוד למש"כ הרמ"א (או"ח, ס' תקפג ס"ב) בשם מהרי"ל: "יש מודקדים שלא לאכול [בר"ה] אגוזים, שאגוז בגימטריא ח"ט".

וראה עוד מה שהביא בס' דגמח"א (פר' עקב, בתו"ד) בשם זקנו הבעש"ט הק': "וטוב"ה היא מספר י"ז כידוע, ודבר"ה היא ג"כ גי' הנ"ל, והיא בגי' חט"א ר"ל, וא' מובלע בתוכו, כמו ששמעתי מאא"ז זללה"ה שלך מובלע א' בתוכו להודיע ששם ג"כ שורה אלופו של עולם מובלע ומכוסה, כי מבלעדו לא ירים איש את ידו לעשות קטן וגדול" וכו'.

29. ועי' במש"כ בעל-הטורים (בראשית מט, א): "ויקרא יעקב אל בניו, שביקש לגלות להם הקץ ונסתם ממנו, אמר יעקב שמא יש בכס חטא, אמרו לו תדקדק בשמותינו ולא תמצא בהם אותיות ח"ט, ואמר להם גם אין בהם אותיות ק"ץ". ובאופן אחר קצת מובא גם בפי' דעת-זקנים מבעלי התוספות (שם).

30. ואולי אפשר להוסיף עפ"י המבואר בכתבי האריז"ל (ראה: בס' משנת-חסידים, מסכת תמוז אב, פ"א, ופ"ב א) כי חודשי תמוז ואב הם כנגד שני העיניים, עין ימין ועין שמאל, שהם

ונראה להוסיף עוד משמעות נוספת בהבדל המהותי שבין תלמידיו של אברהם אבינו, שיש בהם "עין טובה", לבין תלמידיו של בלעם הרשע, שיש בהם "עין רעה", לאור מה שמצינו באברהם אבינו ולהבדיל בבלעם הרשע עצמם.

אברהם אבינו במידת 'עין טובה' חיפש נקודת טוב אצל אנשי סדום הרעים והחטאים

דאצל אברהם אבינו מצינו שגם לאחר שגילה הקב"ה את אזנו על גזר דינם של אנשי סדום עמד לבקש רחמים עליהם,

דהנה כבר בפר' לך-לך (בראשית יג, יג) כתיב: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", ובפר' וירא (שם יח, כ-כא) כתיב: "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה", וע"ז כתיב (שם, כב-כג): "ואברהם עודנו עומד לפני ה', ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע", ומכאן ואילך עמד והפציר בהקב"ה שוב ושוב, כדכתיב (שם, כד-לב) "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר אף תספה ולא תשא למקום וגו', חלילה לך מעשות כדבר הזה וגו', אולי יחסרון חמישים צדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר וגו', אולי ימצאון שם ארבעים וגו', אולי ימצאון שם שלושים וגו', אולי ימצאון שם עשרים וגו', אולי ימצאון שם עשרה", עד שנתייאש מלבקש עוד ונשתתק הסניגור.

דאף שידע אברהם ש"אנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד" "וחטאתם כי כבדה מאד", מ"מ בעינו הטובה חיפש בכל דרך למצוא שם נקודה קטנה של טוב בתוככי הררי הרוע וזוהמת החטא, ולגלות אולי יש כמה צדיקים בודדים וספורים בתוך קהל הרשעים הרעים והחטאים, שיצילו על כולם להגן עליהם מפני גזר דינם הנורא שכבר נחתם, לשחת את ערי הככר ולהפוך אותם, כדכתיב בפר' נצבים (דברים כט, כב): "גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו".

בלעם הרשע במידת 'עין רעה' חיפש נקודת רע אצל שבטי ישראל קדושים

לעומת זאת, בלעם הרשע בעינו הרעה גם כאשר ראה את שבטי ישראל ברום הדרם ובשגב מעלתם הלך לחפש בחורים

ובסדקים בקצה המחנה למצוא בהם שמץ של דבר עבירה ומשהו של רוע, כדי ללמד עליהם חובה, לקטרג עליהם ולקללם.

שהרי בעל-כרחו הפליג בנבואות בשבח מעלתם של ישראל, כדכתיב בפרשתנו (במדבר כג, ט): "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" וגו', וכתיב עוד (שם, כא): "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוֹקֵינו עמו ותרועת מלך בו" וגו', ועוד כתיב (שם כד, ב-ה): "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלוֹקים, וישא משלו ויאמר וגו', מה טובו

לידו ו'שמתי לך מקום אשר ינוס שמה", לרמוז כי השי"ת בחסדו אינה וזימן חודש זה לכל מי שחטא בכל השנה שישבו אז בתשובה ויקבלוה. אשר לאור האמור לעיל אפשר להוסיף נופך ברמז זה, ד"אינה ליד"ו" הוא אותיות ליד"ד, שהיא אות י' המכוונת כנגד חודש אלול.

ואולי אפשר להוסיף עוד, בדרך רמז, לפי דרכו של המג"ע, דמאחר ששלושת חודשי הקיץ הראשונים, ניסן, אייר וסיון, שהם מכוונים כנגד אותיות ה' ו' וז' מאותיות הא-ב, נפלו בחלקו של יעקב, הרי כבר היו בידו שלוש אותיות מאותיות שם הקדוש הוי"ה, שהן האותיות ה' וו', והיתה חסרה לו רק האות הרביעית, שהיא אות י', וכשנטל מעשו בחזקה את חודש אלול הוציא מידו את האות י', והשלים בכך לחלקו את אותיות השם הקדוש כולו, שע"ז נאמר "ה' אלקיו עמו".

עוד אפ"ל בדרך רמז בפסוק (שה"ש ו, ג) "אני לדודי ודודי לי", שהוא

"ל עפי"ז בדרך רמז בפי הפסוק 'אני לדודי ודודי לי'

כידוע (ראה: רוקח, שה"ש שם; אבודרהם, סדר תפילות ר"ה, שכן אומרים הדרשנים; פע"ח, שער ר"ה, פ"א; ב"ח,

אור"ח ס' תקפא; שלה"ק, ריש מס' ר"ה; והובא כן גם במס"א שם, באל"מ סק"א, ובמ"ב שם בריש הסימן) ר"ת של חודש אלול, שנרמז בו שההתגלות של "דודי לי", דהיינו קרבת אלוֹקים הבאה מכוחה של "אני לדודי", היא בחודשי ל"י, שהם חודשי אלול ותשרי המכוונים כנגד אותיות י' ול"י³¹.

וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו וגו' (שם כד, ב)

ופירש"י (שם): "וישא בלעם את עיניו, ביקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלוש מידותיו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה".

והיינו כמו דתנן במתני' (אבות פ"ה מ"ט): "כל מי שיש בו שלושה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע" וכו'.

משמעות נוספת במידת 'עין טובה' לעומת מידת 'עין רעה'

ובאמת שמידת "עין טובה" של תלמידיו של אברהם אבינו, והיפוכה במידת "עין

רעה" של תלמידיו של בלעם הרשע, כוללות כמה וכמה היבטים ומשמעויות, הן בהסתכלות על זולתם לטוב או למוטב, והן במידת טוב עין של השמח בחלקו שלו ועינו יפה בשל חבירו³² לעומת מי שיש בו צרות עין וקנאה בשל חבירו.

31. וראה מש"כ בלקו"ת להגה"ק הרב בעל התניא זי"ע (פר' ראה, ד"ה אני לדודי, הראשון, בראשו) שבחודש אלול מתחיל בחי' "אני לדודי" ובר"ה ויוהכ"פ הוא "דודי לי", ובדומה לזה כתב גם השפ"א (לחודש אלול, תר"מ): "ובחודש אלול (הזה) מתקיים אני לדודי, וע"י כן מתקיים בחודש תשרי ודודי לי, שהוא השפעת חיים וקדושה על כל השנה".

32. וע"ד שפירש"י בר"פ מקץ (בראשית מא, ב): "יפות מראה, סימן הוא לימי השובע, שהבריות נראות יפות זו לזו, שאין עין בריה צרה בחברתה".

כבלק, ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה, כסבור ששם תחול הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה", וגם בשלישית כתיב ברישא (שם, כח): "ויקח בלק את בלעם ראש הפעור הנשקף על פני הישימון", ופירש"י (שם): "קוסם גדול היה בלק, וראה שהן עתידין ללקות ע"י פעור ולא היה יודע במה, אמר שמא הקללה תחול עליהם משם" וכו', והדר כתיב (שם כד, א): "וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך ככפעתם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו", ופירש"י (שם): "לקראת נחשים וכו', אמר רוצה ואינו רוצה לקללם, אזכיר עוונותיהם, והקללה תחול על הזכרת עוונותיהם, וישת אל המדבר פניו, כתרגומו", דהיינו מה שתרגם אונקלוס (שם): "ושוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפואה", ועד"ז תרגם גם בתיב"ע (שם): "ושוי למדברא אנפוי למדכר עליהון עובדא דעיגלא דעבדו תמן".

ללמדנו, שמי שיש לו "עין טובה" מחפש **זה ההבדל שבין מידת 'עין טובה' למידת 'עין רעה'** היטב ויכול למצוא נקודה קטנה של זכות,

ולגלות משהו טוב ואור גם בתוך הרע והחושך, והוא מתלמידיו של אברהם אבינו, בעוד שמי שיש לו "עין רעה" מחפש היטב ומוצא נקודה קטנה של חובה, ומגלה שמץ של רע וחושך גם בדבר ובמקום שכולו טוב ואור, והוא מתלמידיו של בלעם הרשע.³⁶

והר"ז ע"ד שכתב רבינו יונה (שע"ת, ש"ג, אות יז): "ואמר שלמה ע"ה (משלי יד, ט) אווילים יליץ אשם ובין ישרים רצון וגו', פי' האוויל יליץ חובה, כי יחפש מומי האדם ואשמתם ויתן בהם דופי ופגם וכו', והמשל ע"ז כי הזבובים לעולם יבואו וינוחו כולם על מקומות הלכלוך וכו', ובין ישרים רצון, כי דרך הישרים לכסות על כל פשעים ולשבח האדם כי נמצא בו דבר טוב, וזכרו במוסר, כי אדם אחד וחכם עברו על הנבלה, אמר האדם כמה מסרחת נבלה זו, אמר החכם כמה לבנות שיניה וכו'.³⁷

36. ומצאתי בדברי השפ"א שכבר עמד על יסוד חילוק זה בכל הנוגע ל"זמן", ולא במה שנוגע ל"מקום" או ל"נפש", וכמש"כ (פר' בלק, תרמ"ה; וזכר בקצרה גם שם, תרמ"ו): "גילו לנו חז"ל כי אותו הרשע היה היפוך מצדקת אבינו אברהם ע"ה, והענין הוא עפ"י מ"ש חז"ל בפסוק מה אקוב לא קבה א-ל כי הרשע היה מכין רגע זעמו של הקב"ה דכ' וא-ל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע, וכתיב חסד א-ל כל היום, וכל זה למעלה זעמו רגע, והרשע כל מגמתו למצוא אותו הזעם, אבל הצדיקים מכוונים למצוא את רצון בשמים, כמ"ש ואני תפילתי כו' את רצון, ולא עוד אלא שזוכין למצוא החוט של חסד בעוה"ז, שבעוה"ז אדרבא על דינא מתקיים עלמא, רק שמוצא בכל יום חוט של חסד, והצדיקים מגמתם למצוא אותו הנקודה של חסד ועת הרצון" וכו'.

37. וכבר פי' השפ"א (אבות, פ"א מ"ו) בהא דשינוי "היו דן את כל האדם לכף זכות", שכאשר יתבונן ב"כל האדם" לפי מעלותיו ותכונותיו ובהתאם למצבו ונסיבותיו בוודאי ימצא בו נקודה לדון אותו לכף זכות, וז"ל: "את כל האדם, הול"ל כל אדם, ונראה דהפי' דוודאי הגם שבדבר פרטי אינו עושה טוב מ"מ את כל האדם בכלל יש בו דברים ומידות אחרים של זכות המכריז זה הדבר, ופי' כל האדם לפי המצב בכלל".

אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים" וגו'.

והיינו שראה במו עיניו בצורה הגלויה ביותר, הן במראה עיניים והן במראה הנבואה, את פאר הדרת שבטי ישראל בדור דעה באי הארץ בכל עוצם מעלתם הרוחנית, ועם זאת לא פסק מלנסות שוב ושוב למצוא בהם שמץ רע ומקומות תורפה, ויחד עם בלק חיפש בקצוות מחנה ישראל את הנחשלים בעם, כדכתיב בראשונה (שם כב, מא): "ויהי בבוקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם"³⁸, אשר בתיב"ע (שם) תרגם ע"ז: "ודבר בלק ית בלעם ואסקיה לרמת דחלתא דפעור וחמא מתמן משיריית דן דמהלכין בקצת עמא דאתפרסימו מתחות ענני יקרא"³⁹, וכן מצינו בדברי חז"ל (במדב"ר פר' כ, יח): "בלק היה בעל קסמים ובעל נחש יותר מבלעם וכו', בלק רואה את כל המקומות שישראל נופלין בהן, ויעלהו במות בעל פעור, שראה שישראל נופלין שם"⁴⁰, ושוב כתיב בשנית (שם כב, יג-יד): "ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראה וכולו לא תראה וקבנו לי משם, ויקחהו שדה צופים אל ראש הפסגה" וגו', ופירש"י (שם): "בלעם לא היה קוסם

33. ועי' במש"כ הכל-יקר (שם): "לפי שהקצוות עלולים ביותר לקבל נזק, כדרך שנאמר במתאוננים ותאכל בקצה העם, או בקצה הראשון קציני עם, או בקצה אחרון המוקצים שבועם, כי מצד המוקצים יהיו ראויין לקללה ממש" וכו', יעוויש"ה שהרחיב עוד בהו.

34. ובפי' יונתן (שם) כתב: "כבר מפורש בדברינו זה כמה פעמים הטעם שבאמת מתחילה לא רצה לקללם כי ברוך הוא, גם לא יכול לשלוט עינו הרע בהם, שענני כבוד הקיפום, אך אחר כשנמצא ע"ז שבשטן דן נסתלק הענין, שע"ז בא הרמז בקצה המחנה, לשון קוצים שבהם, וכדיסד הפייטן בפרשת זכור כי הענין מטם פלט, ר"ל כדפירש"י משום שהיה פסל מיכה עמהם פלט אותם הענין והיו חוץ למחנה, ואז וירא משם דייקא ולא בזולת, דמחנה ישראל כולם קדושים וכו', וקאי אשבט דן לבדם שהם נתגלו בעוונם, ודייק משם".

ונראה לפי"ז, דבלעם ובלק הם כידוע מקליפת עמלק ומשולבים עמו כמו שביארנו במק"א, ועשו ממש כמעשה עמלק ברפידים, כדכתיב בסו"פ בשלח (שמות יז, ח): "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ותרגם ע"ז בתיב"ע (שם): "ואתא עמלק מארע דרומא וכו' ואגח קרבא עם ישראל ברפידים והוה נסיב וקטיל גוברין מדבית דן דלא הוה ענא מקביל יתהון מן בגלל פולחנא נכראה די ביניהון", וכן כתיב בסו"פ כ"י-תצא (דברים כה, יח): "אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" וגו', ופירש"י (שם): "כל הנחשלים אחריו, חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענין פולטן", והוא ממשאחז"ל (תנחומא שם, פ"ס י): "ד"א: כל הנחשלים אחריו, רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן, ר"י אומר: כל מי שהיה נכוה היה נישול, ור"נ אומר: כל מי שהיה הענין פולטן היה נישול, ורבנן אמרי: שבת דן שפלטו הענין היו כולם עובדי ע"ז" וכו'. וכ"ה גם בתיב"ע (שם): "דארעו יתכן בארחה והוה קטיל בכון כל דהוה מהרהר למסטי בתר מימרי הינון גובריא משבטא דבית דן דהוה בידיהון פולחנא נכראה והוה ענא פליט יתהון ודבית עמלק מקבל יתהון" וכו'.

וראה עוד מה שכתבו בזה הפנים-יפות (פר' בלק, ד"ה ודבר מה ידאני) והמשך-חכמה (שם, ד"ה וירא משם קצה העם).

35. והר"ז לכאורה דלא כפירש"י (שם) שכתב: "במות בעל, כתרגומו לרמת דחלתיה, שם ע"ז, ועד"ז פי' גם האב"ע (שם): "במות בעל, הוא בעלי ברית ארנון" דמשמע שעלו לשם כדי לסמוך על כח ע"ז שלהם.

לבלי יחסר המזג

לרגל התחלת השיווק של ה'שלט שבת' האוניברסלי למזגנים, שפותח, מיוצר ומשווק על-ידי חב' 'אלקטרה', באישורו ההלכתי למהדרין של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, כפי שכבר דיווחנו על כך בגיליון הקודם ('אספקלריה', גיליון צ, לחודש סיון תשפ"ו, במדור 'מבעד לאספקלריה'), התקיימה מסיבת 'לחיים' חגיגית בין כותלי המכון.

במעמד המיוחד השתתפו הנהלת חטיבת הלקוחות בחברת 'אלקטרה', בראשות מנכ"ל 'אלקטרה לקוחות', מר טל בית הלחמי, ומר גל תמיר, מנהל פעילות USP אביזרים וחלפים בחברה, לצד צוות רבני ומהנדסי המכון שנטלו חלק בהנחיות ההלכתיות לפיתוח המוצר ובבדיקות הקפדניות שנערכו לו במעבדת המכון,

במהלך הדיון
על שדרוג ה'דור הבא' של השלט

בראשות הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, ראש המכון, כשלצידו רבני המכון, הרבנים הגאונים, רבי שמעון שטרן, רבי יעקב לוריא ורבי יוסף הילדסהיימר, יחד עם המהנדסים הר"ר דוד אברהמס והר"ר ישראל מוסקוביץ.

את המעמד פתח ראש המכון הגרא"מ הלפרין, אשר העניק את חותמת הכשרות המהודרת למוצר החדשני לאחר סדרת בדיקות קפדניות מושכות במעבדות המכון, שם הוא נבדק על-ידי מהנדסי המכון בצורה יסודית, בתרחישים ובמצבי קיצון שונים, כאשר בעקבות הבדיקות הם העירו את

הערותיהם והציעו הצעות לשיפור, בהכוונת רבני המכון, עד לקבלת התוצר הסופי המושלם בתכלית ההידור.

בדבריו עמד ראש המכון שליט"א על הבשורה המהפכנית של שלט אוניברסלי זה, מאפשר לכל משתמש להשתלט דרכו על כל מזגן, מכל סוג שהוא, ולהעביר אותו לפעילות במשטר 'שבת', הן במצב קירור והן במצב חימום, בדרך מהודרת ביותר, המנטרלת לחלוטין כל השפעה של השוהים במקום על המזגן כתוצאה מפתחת או סגירת דלתות וחלונות ומעצם שהותם במקום, כאשר באמצעות השימוש ב'שלט שבת' זה ניתן

להשתמש בשבת לכתחילה ללא כל חשש בכל מזגן, גם אם לא מוטמע בו התקן שבת מהודר מובנה אינטגרלית.

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א
עם מר טל בית-הלחמי מנכ"ל
'אלקטרה לקוחות'

צוות הרבנים והמהנדסים שהשתתפו במפגש ביקשו להדגיש נקודה קריטית: אין מדובר בשלט עם פונקציית 'שעון שבת' פשוטה, כמו הטיימר המוכר המאפשר תזמון מראש של מועדי הפעלת המזגן וניתוקו. שלטים מעין אלו, המוצגים לעיתים בטעות או בהטעיה כ"שלטי שבת", אינם מבטלים דבר בזמן פעולת המזגן, והמזגן ממשיך לפעול בהם גם בשבת בדיוק כמו בימות החול תחת כל השפעות של השוהים במקום. השלט החדש של 'אלקטרה', לעומת זאת, מעביר את המזגן בעת פעולתו למצב 'שבת' אמיתי ומהודר מבחינה הלכתית.

מדובר איפה בבשורה משמחת ביותר לציבור הרחב המקפיד על שמירת שבת בהידור רב, כאשר מעבר לכל שלל הפונקציות המתקדמות המוטמעות בשלט זה הוא כולל בתוכו גם אופציית פעילות במצב 'שבת' אמיתי. השלט החדשני פועל בצורה מקצועית ומתוחכמת, יעילה ואמינה ביותר, מבית היוצר של חב' 'אלקטרה', ענקית מוצרי האלקטרוניקה החדשניים, עם האישור ההלכתי למהדרין לשימוש בו לכתחילה, כמיטב המסורת של המכון המדעי טכנולוגי להלכה.

לקראת תום המעמד הביעו ראשי חטיבת הלקוחות בחברת 'אלקטרה' את שמחתם וגאוותם על היכולת להעמיד עבוד ציבור שומרי התורה והמצוות מוצר פרימיום, המוגש במחיר זול יחסית, השווה לכל נפש. עוד צוין על ידם כי הפיתוח המתוחכם נעשה באופן שכמעט ואינו פוגע ב"חויית המשתמש" וביעילות האנגרטי של המזגן, כך שהצרכן נהנה משילוב מושלם של טכנולוגיה עילית, נוחות מקסימלית, יחד עם שמירת שבת כהלכה ללא כל פשרות.

במקביל, כבר במהלך המפגש החגיגי התפתח דיון מקצועי מקיף בין צוות רבני ומהנדסי המכון לבין אנשי חב' 'אלקטרה' על שיפורים מקצועיים ושידורים פרקטיים נוספים, אותם יש להטמיע בפיתוח ה'דור הבא' של 'שלט השבת', לצד מוצרים משלימים אחרים, כאשר העיניים כבר נשואות קדימה לעתיד, להמשיך להעמיד לשירות הציבור את המוצרים החדשניים והמתקדמים ביותר עם אפשרות לשימוש בהם גם בשבתות ובחגים בדרך המהודרת ביותר ללא כל חשש.

ופרוש עלינו

לאחר פיתוח של למעלה מחמש שנים, בניסוי ותעיה בלתי פוסקים, בהנחייתו הצמודה של ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, הצליח הרב יעקב אנשין להשלים סופית, בצורה מוצלחת ביותר, את ההמצאה הייחודית שפיתח ברוב תושייתו ועליה עמל ללא ליאות, לסיכוך סוכות גדולות ורחבות ידיים בקלות מרבית, בסך מהודר ביותר, כשגם בעיית איכסונו תיפתר בדרך מקורית.

הרב אנשין מציג לראשונה לפני למעלה מחמש שנים בפני ראש המכון שליט"א את התוכנית להמצאתו המקורית

הרב יעקב אנשין ובנו הר"ר יצחק דוד מציגים בפני ראש המכון הגרא"מ הלפרין והרה"ג ר' יעקב לוריא מרבני המכון את הפיתוח הסופי

כבר בשעתו, בתחילת הפיתוח, דיווחנו (ראה: 'אספקלריה' גיליון כו, לחודש ניסן תשפ"א, במדור 'מבעד לאספקלריה') על פגישתו של הרב אנשין עם הגרא"מ הלפרין ראש המכון, במהלכה הציג את הרעיון בפני ראש המכון שליט"א, ששמע מפיו הסברים מפורטים על צורת הסיכוך המדוברת ועל מעלותיה, בחן ביסודיות רבה את מבחר הדוגמאות שהוצגו בפניו מכל הזוויות האפשריות, והבטיח להמשיך לבדוק זאת, עם אפשרות לרעיונות נוספים לשיפור ההמצאה, כדי להפיק את המוצר המהודר ביותר בתכלית ההידור ללא כל חשש ופקפוק.

האישור ההלכתי למבנה הסיכוך 'סוכהול' אפשרות לרעיונות נוספים לשיפור ההמצאה, כדי להפיק את המוצר המהודר ביותר בתכלית ההידור ללא כל חשש ופקפוק.

כאמור, עתה כעבור למעלה מחמש שנים הצליח להגיע לשלבי המוגמר, שנקרא בשם 'סוכהול', בעזרתו של בנו הר"ר יצחק דוד הי"ו שנרתם לאחרונה לסייע לו בהשלמת המלאכה. הכל בהתאם להנחיותיו הפרטניות של ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א ולדרישות ההלכתיות שהציג לתוספת הידור מושלם, החל מחומרי העץ המרכיבים את הסכך וצורת חיתוכם, דרך האופן המדויק של הרכבתם בתוך משבצות קורות העץ המרכיבות את הקונסטרוקציה של מבנה הסכך המושלם, ועד להוראות ההלכתיות לגבי צורת פריסת הסכך והנחתו באמצעות מנוף ייעודי, וזכה אכן לברך על המוגמר בקבלת האישור ההלכתי המהודר החתום על-ידי ראש המכון שליט"א.

ברכה משולשת

לרגל השקת הדגם החדש והמתקדם של בר המים 'נועם 3', מבית חב' 'אפיקים', באישורו ההלכתי למהדרין של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, התקיים אירוע השקה יוקרתי באולם של חברת 'אפיקים' בשכונת גבעת שאול בירושלים, בהשתתפות עשרות רבות של אנשי פרסום ותקשורת, שיווק ומכירות.

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א עם בעליה של חב' 'אפיקים' מר אפרים שמואל על רקע בר המים החדשני

דגם זה הוא כבר הדור השלישי המשודרג של ברי המים שקדמו לו 'נועם 1' ו'נועם 2', כאשר לאחר תהליך פיתוח ממושך הוטמעו בו חידושים טכנולוגיים מתקדמים, המשפרים ומייעלים את השימוש בו, במים הקרים ובמים החמים, הן בכל ימות השבוע והן בשבתות ובחגים.

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א עם מנכ"ל 'אפיקים' מר ישראל אדיר

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בדברי ברכה לאירוע ההשקה

הבשורה הגדולה שבבר המים החדש היא מילוי מיכל המים החמים באופן אוטומטי ביום-טוב הסמוך לשבת, כאשר חל חג בערב-שבת או ביום ראשון, וכן בכל ראש-השנה שהוא יומיים חג. הדבר מתבצע בהתאם להנחיות המהודרות של רבני המכון, כאשר בשעה קבועה מראש במהלך החג - בהתאם ללוח השנה האסטרונומי היהודי המוטמע בו - חוזר המכשיר לזמן מה למצב 'חול'. במהלך זמן זה, שבו מופעלת התראה על כך שאין לצרוך ממנו מים חמים, מתמלא המיכל במים מן הרשת. לאחר הרשתות ננעלת כניסת המים מן הרשת והמכשיר חוזר שוב לפעול במצב 'שבת' בשמירת חום קבועה ללא הרתחה ותלות בתרמוסטט.

במרכז מעמד ההשקה החגיגי עמדו דברי הברכה של הגאון רבי

אברהם משה הלפרין שליט"א, ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה, אשר ציין לטובה את ראשי ומנהלי חב' 'אפיקים', בעליה של החברה הר"ר אפרים שמואל, והמנכ"ל הר"ר ישראל אדיר, שמצד אחד אינם שוקטים לרגע על שמריהם, ומרגע הסיום של פיתוח אחד הם כבר שוקדים במרץ על תוכניות לפיתוח הדור הבא' שלו, המשודרג יותר, הן מבחינה עיצובית והן מבחינה פרקטית מעשית, ומצד שני הם אינם עושים דבר וחצי דבר מבלי לקבל תחילה את אישור המכון, כאשר כל פרט, ולו הקטן ביותר, מאושר רק לאחר בדיקות קפדניות במעבדות המכון, על-מנת לוודא במאת האחוזים שהשימוש בברי המים והמיני-ברים המאושרים לשבת יהיה בתכלית ההידור ללא כל צל צילו של חשש ופקפק.

הלכתא רבתא לשבתא

אחד הכוללים המרכזיים והחשובים ביותר של חסידי ויז'ניץ הוא כולל 'הוראה ורבנות' שבעיר אלעד, המונה למעלה ממאה אברכים מופלגים, השוקדים על תלמודם במקצועות הלכה למעשה בעיון רב ובהיקף נרחב, משורשי הדינים ומקורותיהם עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לאחר תקופה ממושכת שבה עסקו בלימוד הלכות מוקצה הלכה למעשה, הוזמן על-ידם ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, למסור שיעור מקיף על שאלות אקטואליות של מוקצה במכשירים חשמליים חדישים.

במשך שעה ארוכה פרס בפניהם הגרא"מ הלפרין שליט"א, בשפה ברורה ובסדר מסודר דבר דבור על אופן, את כל הצדדים ההלכתיים הנוגעים לטלטול מכשירי חשמל למיניהם בשבת, כשהוא מתמקד במיוחד בשאלות מצויות העוסקות ברדיאטורים חשמליים, מנורות שבת, פלטה חשמלית, מיחמי וקומקמי שבת, תוך התייחסות נרחבת הן לגדרי 'כלי שמלאכתו לאיסור' והן לגדרי מוקצה ב'גחלת של מתכת'.

שגרת פעילות

כמו תמיד, גם בימים כתיקונם, ימי שגרה רגילים כביכול, הפעילות הקדחתנית המתבצעת בין כותלי המכון המדעי טכנולוגי להלכה ומחוצה לו אינה פוסקת לרגע קט, אם בפעילות יומיומית שגרתית של בדיקת כלל המכשירים והמוצרים שבאישור המכון ומעקב מתמיד אחריהם, לצד מתן מענה הלכתי לכל פונה, למן מוסדות ציבור ומערכות ממשלתיות ועד לעקריות בית מן השורה, ואם בייעוץ והכוונה לפרויקטים שונים ולמפתחי מכשירים ומתקנים חדשניים מכל הסוגים.

מהנדס המכון מר דב ציוני בבדיקת מיחמי שבת מוסדיים חדישים בחברת 'הרמן סיסטמס'

הפאר החדש 'נוף הרכס', שבבעלותו של איש העסקים רמי לוי, ההולך ומוקם בטיילת ארמון הנציב בירושלים.

רבני המכון הרבנים הגאונים רבי יעקב לוריא ורבי יוסף הילדסהיימר בבדיקת דגם חדשני של 'מנורת שבת' שהציג בפניהם הרב י. בלאו

הם נועדו בתחילה לשיחה ממושכת עם

מר דני וקנין, ספק ויבואן ציוד מטבחים, ומר אילן לב, יועץ ומתכנן מטבחים, בפגישה עם ראש המכון הגרא"מ הלפרין ומהנדס המכון מר דב ציוני

ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, בהשתתפות מהנדס המכון, מר דב ציוני, וביקשו את ליווי רבני ומהנדסי המכון בכל הקשור לתכנון ציוד המטבחים במלון העתידי, כך שיוכלו להזמין ולרכוש את הציוד המתקדם והמכשור החדשני ביותר, של מקררים ומקפואים, תנורים, קומביסטימרים וארונות חימום, מיחמים ומדיחי כלים, מכונות קרח ודלפקי הגשה ועוד ועוד, אשר במקביל גם יהיו מותאמים לחלוטין לשימוש בהם למהדרין מן המהדרין, הן מבחינה כשרותית בימות החול והן לתפעולם בשבתות ובחגים ללא כל חשש.

בהמשך התיישבו לפגישת סיכום עקרונית עם המהנדס מר דב ציוני, בהשתתפות רבני המכון, הרבנים הגאונים רבי יעקב לוריא ורבי יוסף הילדסהיימר, שבה נסקר כל הציוד החדש עם ההתאמות הנדרשות, ויחד עם זה סוכמו באופן עקרוני גם דרכי הפעילות השוטפת של שיתוף הפעולה עם המכון.

אספקלריה

בראי ההלכה

שאלות נבחרות משולחן רבני המכון

מטבע הדברים, משמש המכון כתל תלפיות וכתובת מרכזית לכל השאלות ההלכתיות המתעוררות חדשים לבקרים.

על שולחן רבני המכון, מצטברות מדי יום ביומו עשרות פניות, משואלים מרחבי הארץ והעולם. כמה מן האקטואליות והמעניינות שבהן, מהחודש האחרון, מוגשות לפניכם:

הכשרת מכשיר משומש לחימום נקניקיות

מצורפות תמונות של מכשיר שמחמם ומבשל נקניקיות. שנתרם למתנדבי מגן דוד.

היות והמכשיר משומש ולא ידוע היכן היה בשימוש.

נתבקשתי לשאול האם יש דרך להכשיר את המכשיר.

המכשיר מתחמם יותר מיד סולדת. בחימום יבש.

תודה רבה לכם,

תזכו למצוות

זאב א.

צוות הצלה בית וגן, ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מאחר שמדובר במתקן מתכתי שמחמם ומבשל גם נקניקיות יבשות, ללא כל רוטב, כך שהוא בולע מהן ישירות, וכפי

המובן מתוך השאלה

יתכן בהחלט כי

השתמשו בו רח"ל גם

לנקניקיות לא כשרות

או יחד עם מוצרי חלב

כמו גבינה צהובה

וכיו"ב, הרי שלא ניתן

להכשירו אלא בליבון

חמור.

אם יש לכם אפשרות להכשיר את כולו, כלומר את כל אחד ממוטות המתכת שבו והחלקים שמסביב, באמצעות ברנר כדת וכדין, ניתן יהיה להשתמש בו לאחר מכן לכתחילה ללא כל חשש.

במידה והדבר לא אפשרי, מכל סיבה שהיא, ניתן להתיר את השימוש בו בדרך הבאה:

1. לנקותו היטב בכל הפינות מכל שמץ של שיירי אוכל או שומנים שעליו.

2. להפעיל אותו ולחמם אותו עד שיגיע לחום מקסימלי אפשרי.

3. בעודו פועל בחום המקסימלי לערות עליו מים רותחים מקומקום חשמלי.

4. לאחר מכן לעטוף היטב כל אחד ממוטות המתכת בנייר כסף עבה, ולהשתמש בו כך, בתקווה שהדבר לא יפגע ביצילות פעילות המתקן.

אם טעינו ולא דייקנו בפרט מסוים באשר למתקן, או שלא התייחסנו לנקודה מסוימת, אנא עדכנו אותנו ונחווה את דעתנו.

בברכת הצלחה בכל מעשי ידיכם

משאבות מים עם התקן שבת שהמצוף

ההידראולי במאגר המים אינו תקין

שאלה: בבנייננו מותקן מאגר מים עם מערכת משאבות, אמנם מותקן בו התקן שבת, אבל המצוף ההידראולי לא תקין!

השאלה האם מותר להשתמש במים בשבת כרגע?

יישר כוח גדול

שתמשיכו הלאה לזכות את עמ"י

ראובן כ.

בית-שמש

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

המצוף ההידראולי במאגר המים של הבניין הוא לחומרא ותוספת הידור חשוב בהתקני השבת המהודרים שאנו מתקינים במערכות להגברת לחץ המים, על-מנת לאפשר את צריכת המים בבניין לכתחילה ללא כל חשש ופקפוק.

מערכת מילוי מאגר מים בנויה באופן שיש מצוף שפותח וסוגר את ברז מילוי המאגר. בנוסף ישנם עוד שני מצופים חשמליים. המצוף האחד הוא מצוף גלישה, למקרה חירום כאשר מצוף מילוי מאגר לא סגר את הברז, שאז מצוף גלישה

תאונה או רכב אבטחה שמלווה אישיות בכירה שיצא מכלל שימוש, צריך לדאוג במייד לרכב חלופי, האם יש היתר בכה"ג לענות לטלפון בשבת לצורך בטיחותי בלבד? בברכה!!

נתנאל ד.

מעלה אדומים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

לא ניתן להשיב לשאלות כגון אלו דרך האימייל, ובוודאי שלא ניתן להשיב בהכללה ולקבוע כללים מראש, שכן ידוע גם לך בוודאי שהנסיעות בשבת הן למגינת ליבנו לא רק למטרות חיוניות שיש בהן משום פיקוח-נפש, כך שלא פעם הדרישות מן האחראים הן לצרכים שאין בהם לא פיקוח-נפש ולא ספק פיקוח-נפש, ומלבד מה שלא נראה לכאורה שיסכימו לכך שיענו לטלפונים רק לצורך בטיחותי בלבד, הרי כיצד תדע מראש לאיזה צורך מתקשרים ומה בדיוק נקרא אצל המתקשרים צורך בטיחותי שדוחה שבת.

בשאלה שכזו ודומות לה יש להתייעץ פנים אל פנים עם רב מורה הוראה ופוסק הלכה מובהק, שישמע את מירב הנתונים שניתן להציג בפניו, ויקבע אם בכלל כדאי לקבל הצעת עבודה שכזו, הכרוכה לעיתים בחילולי שבת, ואם לקבלה אזי כיצד יש להתנהג ובאלו תנאים בדיוק.

בברכת הצלחה רבה

שימוש במכונת ברד בשבת

לכבוד רבני המכון שליט"א ובראשם הגרא"מ הלפרין שליט"א.

שאלו אותי אם אפשר להשתמש במכשיר ברד זה.

כמעט ברור לי שאסור, אבל מאחר שאיני יודע את צורת פעולת המכשיר, הייתי רוצה לדעת את עיקר הסיבות גם לעצמי וכן כדי להסביר לשואלים.

תודה ובברכת יגדיל תורה ויאדיר.

יעקב מ.

בני ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

איננו יודעים מפני מה כמעט ברור לכם שאסור להשתמש בו, שכן לפי מה שהצלחנו ללמוד מן הקישור ששלחתם, מהחומר הכלול בו ומהמפרט הטכני של המכשיר, התרשמנו כי בצריכה שגרתית של קרח/ברד ממנו כאשר הוא כבר

מונע הצפה של המאגר באמצעות גלישה של עודפי המים לביוב. המצוף השני הוא מצוף חוסר מים, למקרה שבו אירעה תקלה (בברז מילוי מאגר או באספקת המים) והמאגר התרוקן יותר מדי. במקרה זה המצוף מנתק את המשאבות, כדי שהמשאבות לא ישרפו, או במאגר משולב עם כיבוי אש כדי שישאר מספיק מים לכיבוי אש.

באופן תקין שני המצופים החשמליים לא פעילים כלל ורק מצוף מילוי מאגר הוא הפעיל, ולפי דרישות המכון מצוף זה הוא הידראולי ולא חשמלי, על-מנת שלא להשפיע בעקיפין בשבת על הפעלתו. במהלך הבדיקות הקפדניות להתקני השבת שבאישורנו ההלכתי אנו גם בודקים שהמצוף

ההידראולי מקדים את מצוף הגלישה, והוא זה שסוגר תמיד את ברז המילוי ולא מצוף הגלישה החשמלי.

משכך, מובן מאיליו שכאשר המצוף ההידראולי אינו פעיל משום מה תיתכן בהחלט השפעה על הפעלת מצוף הגלישה החשמלי עקב צריכת המים, ובבניין שמתגוררים בו הרבה דיירים הדבר עלול לקרות מספר פעמים במשך שבת אחת. אך עם זאת, זה קורה רק בעקבות הרבה צריכות של מים בכמות די גדולה, באופן שכל צריכה וצריכה היא בגדר ספק פס"ר, בנוסף לכך שיתכן כי מדובר בפעולה שהיא בדרך גרמא בלבד.

לפיכך כל עוד לא תוקן הדבר (כלומר: התקן השבת הוא תקין ופועל כיאות ורק המצוף ההידראולי אינו תקין) אין לאסור את השימוש במים בשבת, למרות שכדאי ורצוי מאוד להשתדל לתקן זאת בהקדם האפשרי.

בברכת שבת שלום ומבורך

עבודה בתפקיד אחריות על רכבי אבטחה שמצריכה לעיתים גם עבודה בשבת

שלום וברכה!

רציתי לברר מה יהיה הדין במקרה של אדם שרוצה לעבוד במשרה ממשלתית, שהתפקיד הוא להיות אחראי על רכבי האבטחה שמלווים שרים חכ"ם וכו'. התפקיד הנ"ל הוא תפקיד עם אחריות גדולה, שבמקרה של

ברצוני לשאול לגבי מקום בו ניתן לקבל מפתח רגיל, אך הוא לא מבטל את הכרטיס המגנטי, כך ששניהם פועלים במקביל. האם במצב כזה ניתן להשתמש במפתח המכני, או שיתכן שגם המפתח המכני מפעיל את המנגנון האלקטרוני? אם המצב שונה בין מקומות שונים, איך אוכל לבדוק זאת במקום מסוים?

אורי ר.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אכן כדברך. יתכן בהחלט שיש מנעולים שבהם המפתח המכני משפיע גם על המנגנון האלקטרוני, אך לא ניתן לבדוק זאת אלא באמצעות

ניתוק החשמל מהמנעול, תוך בדיקה האם יש שינוי בצורת פתיחת הדלת, או כל תגובה אחרת, כאשר היא נפתחת בשעה שהחשמל מנותק לגמרי,

מאשר כשהיא נפתחת בעודה מחוברת לחשמל ומכוונת לפתיחה מכנית קבועה.

לעיתים יתכן גם כי ישנה פעילות חשמלית פנימית שאינה מבוטלת, כמו 'ספירות' פנימיות של מספר פתיחות או עדכון על מצב 'נעול-פתוח' פנימי של המנעול. ללא בדיקה יסודית של מנגנון המנעול לא ניתן לוודא באופן מוחלט אם אכן קיימות בכלל אופציות שכאלו, ובוודאי שלא לקבוע אם יש לפתיחה המכנית במפתח רגיל השפעה כזו או אחרת על המנגנון החשמלי.

כאשר הדבר אינו ידוע ולא ניתן לבדיקה ובירור ואין כל אפשרות אחרת לפתוח את הדלת ניתן להשתמש במפתח המכני, בהסתמך על כך שבהרבה מן המעולים, ואולי במרביתם, אין השפעה של המפתח המכני על המנגנון האלקטרוני, בצירוף העובדה כי לאותו המשתמש במפתח המכני אין כל תועלת ועניין מהשינויים האלקטרוניים, והרוצה להחמיר עוד על עצמו יעשה זאת בדרך שינוי.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תשפ"א, שם התפרסם מאמר מקיף על מנעולים חשמליים, עם התייחסות מיוחדת לסוגי דלתות עם נעילה אלקטרונית מסוגים שונים בשילוב עם אפשרות נעילה מכנית והבעיות העלולות להיות שם. בברכה מרובה

פועל אין כל השפעות חשמליות מיוחדות, להוציא ההשפעה האפשרית על הקדמת פעילות המדחס, במידה והמדחס אינו פועל בדיוק באותה שעה, כמו בהשפעה הנגרמת מכל פתיחת מקרר (אפילו מהישנים ביותר) או מכל צריכת מים קרים מבר מים כזה או אחר. לפיכך לדעתנו ניתן להתיר את השימוש במכונת ברד זו, בתנאים דלהלן:

- א. הפעלת המכשיר תתבצע מערב-שבת או בשבת עצמה באמצעות שעון-שבת.
- ב. אין לשנות בשבת עצמה כל תוכניות שהן במכשיר, וכן אין לשנות את עוצמת הטמפרטורה וכיו"ב.
- ג. הכנסת מים/תרכיזי וכל חומר אחר למכשיר תיעשה מערב-שבת, או בשבת עצמה כאשר המכשיר מנותק מהזרם החשמלי באמצעות שעון שבת.
- ד. כאשר שומעים את מדחס הקירור שהוא בפעולה ניתן לכתחילה לצרוך מהמכונה ברד או כל משקה קפוא אחר ללא כל חשש, ואילו כאשר אינו פועל או שלא שומעים אותו יש מקום להחמיר שלא לצרוך ממנה יותר מכוס אחת או שתיים בכל פעם.

מצו"ב:

1. **הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תשפ"א**, שם בעמ' 19-20 התפרסמה תשובה הלכתית על השימוש במכונת ברד בשבת.
2. **הבטאון החודשי לחודש תשרי תשפ"א**, שם בעמ' 15 התפרסמה תשובה הלכתית על שאלה דומה.
3. **הבטאון החודשי של המכון לחודש מנ"א תשפ"ד**, שם בעמודים 12-13 התפרסמה תשובה הלכתית נוספת.
4. **הבטאון החודשי של המכון לחודש מנ"א האחרון**, שם בעמ' 32 (בתוך ההנחיות 'לנופש כהלכה') מתפרסמות גם הנחיות שימוש במכונת ברד בשבת.

בברכה מרובה

דלתות אלקטרוניות במקום אירוח עם אפשרות פתיחה במפתח רגיל בשבת

שלום וברכה.

בבטאון תשפ"ה נכתב שישנה עדיפות להתארח במקומות בהם יש גיבוי מפתחות רגילים.

שימוש בשבת במקרר ללא התקן שבת באמצעות שעון שבת

שלום וברכה

אדם שבא לצימר ומגלה שאין שם התקן שבת במקרר, ורוצה לחברו לשעון שבת:

האם זה עלול לגרום לאיזה קלקול במקרר וא"כ הרי שצריך לבקש רשות מבעל הדירה?

ואם כן, האם יש הבדל בין שימוש חד פעמי בשבת אחת ע"י השעון, לבין שימוש קבוע כך?

אשמח לתשובתכם

יישר כוח

חיים דוד מ.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

שימוש קבוע במקרר בשבתות באמצעות שעון שבת עלול אולי לגרום נזק מצטבר למקרר לטווח ארוך, שלא ניתן לאמוד ולהעריך אותו בדיוק (לדוגמא: יתכן כי המקרר יתקלקל ויצא מכלל שימוש לאחר 19 שנה במקום לאחר 20 שנה...), אבל שימוש חד פעמי בצורה שכזו באופן מושכל ואחראי אינו גורם כל נזק למקרר, ואין צורך לבקש רשות מבעל הצימר על כך.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש מנ"א אשתקד, שם התפרסם במדור 'על משמר ההלכה' מאמר אודות 'נופש כהלכה', עם הנחיות הלכתיות ליוצאים לנופש, כאשר בעמודים 34-35 מתפרסמות ההנחיות המתאימות לשימוש בשעון שבת למקררים ללא התקני שבת.

בברכה מרובה

מעבר בשבת דרך חיישני תאורה פעילים שמנוטרלים מהפעלת התאורה בפועל

בס"ד

לכבוד הגרא"מ הלפרין שליט"א, שלום רב

אין מילים לתאר את חשיבות עבודת הקודש של המכון והזכויות האינוסופיות שנצברות לזכותכם, יהי ה' בעזרכם בכל מעשי ידיכם.

הנני בשאלה מעשית לגבי בנין חדיש שהולך ונשלם בימים אלו. בתקרת חדר המדרגות והמבואות יש עשרות חיישנים בכדי להדליק את האור. השאלה היא האם לשבת די בכך שלפני שבת מנטרלים רק את ההדלקה בפועל [כגון על ידי הוצאת הנורה או מפסק בין החיישן לנורה וכדו'], ולאחר מכן אפשר במשך השבת לעבור במדרגות כאות נפשי לכל הדעות כולן, אפילו שהחיישנים לכשעצמם פעילים ונותנים הוראה להדליק.

הנני להבהיר שההולך שומע קליק מכל חיישן שהוא עובר תחתיו, קליק שמורה שהחיישן נתן כעת פקודה להדליק, אלא שבפועל לא נדלקת נורה מחמת ניטרולו כאמור, אבל החיישן עצמו פעיל, ועל ידי מעבר האדם תחתיו הוא נותן פקודה להדליק.

אודה מאד על תשובה ברורה

תבורכו ותצליחו בכל מעשיכם

מרדכי י.

קרית מלאכי

תשובת ראש המכון:

שלום וברכה

מחד, מדובר בשאלה מאוד מצויה, בתרחישים שונים, ומאידך, ההסברים על ההוראה בדבר הם קצת מורכבים, ואין עיתותי בידי להאריך בזה כפי הנדרש, ולכן אסתפק בתשובה קצרה, ואתכם הסליחה.

ככל שניתן להשבית את פעילות החיישנים לחלוטין, באופן שיהיה מנותקים לגמרי מזרם החשמל, מן הראוי ללא כל ספק מהיות טוב לעשות כן, ובנתונים והאפשרויות הטכנולוגיות הקיימות כיום הדבר אינו קשה כלל לביצוע.

במידה והדבר לא ניתן לביצוע, בשל התנגדות חלק מהדיירים למשל, או מכל סיבה אחרת, ומדובר בחיישנים שאכן לאחר ניטרולם בשבת הם חסרי משמעות לחלוטין ואין להם כל תוצאות שהן, ולעובדים דרכם אין כל תועלת ועניין בשבת מהיותם פעילים ו'חשים' את התנועה וכיו"ב, אין כל צורך להימנע מלעבור שם בשבת.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן האחרון, שם בעמודים 24-26 התפרסמו שלוש שאלות דומות ותשובה הלכתית אחת לכולן.

בברכה מרובה

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

סינון אבנית ממיחם שבת

שלו' רב

ראשית דבר תודה רבה על הגליונות המלאים בשאלות המתעוררות ובתשובות הבהירות המעניקות ידע והבנה בתחומים שא"א ללומדם בכולל וכו'.

רציתי לשאול לגבי המיחם שבת שבאישורכם. ראיתי לאחר זמן שיש בו אבנית רבה, ולמטה בכניסה לצינור של המשאבה יש מסננת, ורציתי לשאול מדוע אין בכך בורר בכלי, אולי עפ"י דברי החזו"א הנודעים לגבי תיון?

אשמח לתשובה

תודה רבה על הכל

ושתזכו להגדיל תורה ולהאדירה

שמחה ד.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

במקרה זה אין צורך להגיע לסברת החזו"א (או"ח, סי' נג), שכן מדובר בסנן בעל חורים די גדולים יחסית שאין ביכולתם כלל לסנן גרגירי אבנית, כי לולא זאת הוא היה נסתם חיש מהר וכבר לא היה אפשר לצרוך משם מים.

המציאות היא, כי חום המים גורם למטען חשמל סטטי בחלקיקי האבנית, שהתוצאה שלו היא היפרדותם מהמים, ולאחר מכן היצמדותם לדופן המתכתי של המיחם, כאשר זו הסיבה להצטברות רבה של אבנית במכשירי חשמל שמחממים בהם מים, כמו: מכונות כביסה, דודי בویلר ומיחמים, במיוחד כאן בארץ, מאחר שהמים אצלנו מכילים הרבה מינרלים.

כך שבפועל האבנית נשארת במיחם לא כתוצאה מסינון, אלא שהגרגירים הקטנים, שהם קלי משקל, צפים ומרחפים בגובה המים, ואילו הגדולים יותר הקרובים יותר לתחתית המיחם שוקעים בקרקעיתו ונצמדים כאמור למתכת.

בברכה מרובה

השארית 'צ'יפ' לאיתור עגלת תינוק גם בשבת

שלום וברכה כבוד הרב שליט"א,

ב"ה, אני עונה על שאלות עבור הקהילה הספרדית כאן בארצות הברית, במיוחד עבור הקהילה הסורית בניו יורק וניו ג'רזי.

הטבלת משטחי עבודה מנירוסטה

ומיכלי יין מנירוסטה

שלום רב

האם ואיך צריך להטביל שיש נירוסטה מוסדי וכן חביות יין נירוסטה.

יש שיש של נירוסטה שהם חלק נפרד שלא מחוברים לבנין וכן יש שולחנות נירוסטה האם הם חייבים בטבילה? יש"כ על הכל

שמעון ז.

מודיעין עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

א. משטחי עבודה מנירוסטה (במקום שיש) המתחברים לכל מבנה מערכות המטבח ולבניין, ואינם משמשים ככלי בפני עצמו, אינם צריכים טבילה כלל.

אך משטחי נירוסטה, או כל מתכת אחרת, שאינם מחוברים לבנין ועומדים בפני עצמם, המשמשים כמשטחי עבודה או כשולחנות, ואשר מיועדים להכין עליהם עצמם (ולא בתוך מגשים או כלים אחרים) אוכל לשימוש והגשה מיידית, ללא כל צורך בתיקון נוסף, אכן צריכים טבילה.

ב. מיכלי יין עשויים נירוסטה לשימוש פרטי יש לטבולם מן הדין. מחד גיסא יש קצת צד קולא עפ"י מש"כ הערוה"ש (יו"ד, סי' קכ ס"ט) עי"ש. אך מאידך יעוין בחכ"א (כלל עג ס"ג) ובבינ"א (שם, ס"ק טו) שדעתו להחמיר אפי' בירות גדולות לבישול

שכר שקובעים להן מקום ומחברים אותן לקרקע, שאין להן תקנה עד שיטבילן, או שינקוב בהן נקב גדול כדי שיתבטלו

מתורת כלי, ואח"כ יתקן אומן ישראל את הנקב, באופן שתהיה גמר מלאכתו ע"י ישראל ופטורות מטבילה, וכ"ש שכך הוא הדין במיכלים גדולים של יין.

בברכה מרובה

3. ומה מקסימום המעלות שמותר לחמם ואפשר להכניס כלור לתוך המים בשבת?
י"שר כח גדול וברכות לרוב

נתן נטע ו.

ביתר-עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אנו מתנצלים מאוד על האיחור במשלוח התשובה, עקב העומס הרב של שאלות דחופות המשחרות לפתחנו דבר יום ביומו, כאשר איננו מספיקים להדביק את הקצב ולהשיב לכולם, עד שהיום אמרנו דלאו אורח ארעא לאשתהויי כולי האי, ומפני כבודם של השואל ושל משלחו חשנו להשיב אתכם דבר, כדלהלן:

1. אנחנו מניחים בוודאות גמורה כי כב' הרב שליט"א

שבשמו שאלת מכיר היטב את כל הדיעות בהלכה, הן בנוגע לעצם רחיצת כל גופו בחמין בשבת, והן באשר לרחיצה במים שהוחמו בשבת עצמה אפי' בהיתר,

כולל הדיונים ההלכתיים אם גם מים שהוחמו בשבת באופן אוטומטי ללא כל מעשה חימום דינם כמים שהוחמו בהיתר שאסור לרחוץ בהם אפי' אבר אחד (על יסוד דברי המג"א סי' שכו סק"ו והגרעק"א שם ע"ד המג"א בסק"ד), והאם גם טבילה היא בכלל גזירה זו (על יסוד דברי הק"נ שבת פ"ב סי' כב אות ק ובשו"ת נוב"ת או"ח סי' כד, שהו"ד במ"ב שם סק"ז ובשעה"צ סק"ה), ואין לנו מן הסתם מה לחדש בעניין זה.

וראה עוד להלן בסעיף 3.

2. החשש אותו העליתם אכן קיים, לא כ"כ בגלל עצם עליית מפלס המים ותזוזות באזור הרגש, אלא בעיקר בשל ההשפעה על הרגש/תרמוסטט שבעקבותיה יתכן בהחלט שתנועת הטובלים בתוך המים תגרום להפעלה מחודשת של גוף החימום הלוהט שברדיאטור, כדלהלן.

בזמן שאין תנועה גדולה של טובלים במקווה, כמו למשל בשעות הבוקר המוקדמות, כאשר חלקם התחתון של מי המקווה קרים יותר באופן די משמעותי מחלקם העליון, כטבעם של מים חמים שהם קלים ומתפשטים יותר לעלות תמיד למעלה, הרי כל טובל שנכנס למקווה מערבב את המים, וכתוצאה מכך גם מקרר אותם, כך שניתן לומר שזה כמעט קרוב לפס"ר (שעפ"י המבואר בדברי

מישהו שאל אותי לאחרונה על מכשיר טכנולוגי מסוים ואני רוצה לדעת מה יש לרב שליט"א לומר על כך. הוא מיוצר על ידי חברת אפל שנקראת אייר טאג, וזהו מכשיר GPS שעוזר לאתר דברים אם מאבדים אותם. למכשיר אין אורות או משהו כזה והוא פועל על סוללה בעלת חיים

ארוכים מאוד. אדם זה רוצה לשמור את המכשיר הזה עם עגלת התינוק שלו למקרה שהוא משאיר אותו איפשהו ואז הוא יוכל לאתר אותו אחרי שבת דרך הטלפון הנייד שלו. האם אדם יכול לחבר את המכשיר הזה לעגלה באמצעות מחזיק מפתחות או להדביק אותו היטב וכו', או כל עצה אחרת?

אני שואל כמובן על נושא מוקצה. תודה רבה כבוד הרב שליט"א על זמנך החשוב, אם תוכל לספק מקורות כדי שאוכל להתעמק יותר בנושא, אני אודה לך מאוד.

תודה רבה כבוד הרב שליט"א

ברכה והצלחה

שמעון א.

לייקווד ניו ג'רזי

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

כמובן שהתשובה דלהלן מתייחסת רק מדין מוקצה, כפי ששאלתם, ובעיקר באשר לשאלה נוספת אודות האפשרות של שידורי אותות הבלוטוס המשודרים מן המכשיר, ולא לגבי טלטול הצי"פ והעגלה עצמה במקום שאין בו עירוב.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת האחרון, שם בעמודים 17-18 התפרסמה תשובה הלכתית על שאלה זו ממש.

בברכת שבת שלום ומבורך

חימום בורות טבילה במקווה בשבת

שאלה: אני אחראי על מקווה ויזניץ ביתר, והרב איצקוביץ דיין בבי"ד ביתר ורב קהילת ויזניץ מבקש חוות דעת רבני המכון שליט"א בנושא חימום בורות הטבילה בשבת בכלל, וכן חימום בשבת בבוקר בזמן שהציבור טובלים.

1. עצם חימום מים לטבילה בשבת?

2. האם יש בעיה לטבול בזמן החימום עקב שמפלס המים עולה ונוגע ברדיאטור בחלק שבדרך כלל מעל המים? וכן תזוזות באזור הרגש של חום המים?

חלילה, באופן שכאשר השעון יפעיל אותו יש להניח שהוא יתחיל לפעול בכל מקרה, ומן הסתם גם ימשיך לפעול במשך כל הזמן הקצוב לו מבלי שהתרמוסטט ינתק אותו, ואילו בזמן שהוא מנותק באמצעות השעון לא תהיה כמובן כל השפעה על הקדמת ההפעלה. מובן מאליו, שהזמנים שצויינו הם לדוגמה בעלמא, וצריך להתאים את הזמנים המדויקים הקצובים מראש בהערכה נכונה, בהתאם לגודל בור הטבילה, מספר הטובלים הצפוי, ועונות השנה ומזג האוויר הסביבתי וכיוצא באלו. ניתן להתאים ולתכנן פתרון נוסף של הפעלות קבועות בזמנים קצובים מראש עם ניתוקים בהתאם למצב התרמוסטט, כך שבכל מקרה הטובלים לא ישפיעו על הפעלת גוף החימום, שיתחיל תמיד לפעול בזמן הקצוב מראש, וכל ההשפעות האפשריות תהיינה אך ורק למנוע מן התרמוסטט לנתק את גוף החימום מוקדם יותר ולאפשר לו ממילא להמשיך לפעול כמידת הצורך.

3. אם מקפידים שחום המקווה בשבת יהיה רק בגדר של מים פושרין, על-מנת שלא להיכנס לכל השאלות ההלכתיות שהזכרנו בקצרה לעיל בסעיף 1 (ועפ"י המבואר בדברי הנובי"ש, ומש"כ המ"ב סי' שכו סק"ה), אשר לפי המקובל כיום (ראה

הדיעות בזה: שש"כ, פי"ד הע' ג; ארחות-שבת ח"ב, פכ"א הע' ט; מ"ב הוצ' 'דרשו' שם, הע' 5) הר"ז מידת חום שנעה בין 36.5 מעלות צלי ל-38 מעלות צלי,

הרי שחום זה הוא לכל הדיעות למטה מחום שיש לחוש לחומרא שהיס"ב, וממילא אין בו גם כל חשש בישול.

גם אם מחממים את מי המקווה בחום גבוה קצת יותר הרי שלפי המקובל אצלנו כל עוד המים אינם מגיעים לחום שלמעלה מ-42 מעלות צלי אין לחוש בהם אפי' לחומרא שהם בכלל חום שהיס"ב.

בברכת שבת שלום ומבורך

עבודה בשבת בביצוע חציית פסי רכבת שאולי יש בה משום פקו"נ

שלום,

התבקשתי לעבוד בשבת על מנת לבצע חציית פסי רכבת באמצעות מכונת קידוח מסוג מיקרוטאנלינג. העבודה נקבעה מראש החל מכניסת שבת ועד מוצאי השבת, על מנת שהפעילות תחזור במלואה ביום א.

המהרש"א שבת קכ: בדעת התוס' שם ד"ה פותח ונועל דינו כפס"ר; והר"ד בביאה"ל סי' רעז ס"א, ד"ה שמא יכבנו) שאם גוף החימום אינו בפעולה באותו זמן הוא יקדים את פעולתו בעקבות כך. כאשר לחשש בישול המים כתוצאה מכך אין כל מקום לחוש כלל, הן מחמת שמי המקווה אינם מגיעים בד"כ לחום שיש לחוש שהיס"ב, ובפרט לאור האמור להלן בסעיף 3, והן מחמת שמדובר במים שבתוך המקווה שכבר התחממו ולא נצטננו לגמרי.

אך החשש הגדול הוא בשל ההשפעה על עצם הקדמת הפעלת גוף החימום הלוהט, שאנו מתייחסים לכך (לחומרא בוודאי) כחשש מלאכת מבעיר דאורייתא, ועפ"י דעת

הרמב"ם (פי"ב מהל'

שבת סוה"א) שהובאה

בדברי המג"א (סי' שיח

סק"י), אלא שחשש

זה הוא בגדר ספק

פס"ר לשעבר, שכן

יתכן שגוף החימום פועל באתה שעה, וההשפעה כתוצאה מערבול המים על התרמוסטט היא רק למנוע ממנו לנתק את גוף החימום מוקדם יותר וכתוצאה מכך ימשיך לפעול מעצמו, שזו השפעה מותרת שאין בה איסור, וממילא הדבר תלוי אם מקילים בספק פס"ר לשעבר בחשש דאורייתא, שדנו בזה כידוע גדולי הפוסקים (ראה: שו"ע הרב סי' רעז, בקו"א סק"א; גליון הגרעק"א לשו"ע יו"ד סי' פז, ע"ד הרמ"א שם ס"ו; מ"ב סי' שטז סוס"ק טז, וביאה"ל שם ס"ג, ד"ה ולכן).

כאמור, עיקר החשש הוא בזמן שהטובלים מועטים, כאשר המקווה עומדת כמעט ללא תנועה מצד אחד, ומצד שני כל אדם בודד שנכנס מערבול את המים ועלול בהחלט להשפיע על הקדמת הפעלת גוף החימום, בעוד שבשעות בהן רבים הטובלים במקווה ביחד ובזה אחר זה, זה נכנס וזה יוצא, והמים מעורבלים כל הזמן, כך שהחום שווה פחות או יותר בכל מפלסי גובה המים, וגם ההשפעה של כל אחד בפני עצמו היא זניחה למדי וכמעט לא קיימת, אין לחוש לזה.

לפיכך באותן שעות שיודעים שהטובלים במקווה הם מועטים היה מן הראוי לכתחילה שלא להפעיל את החימום, אך מאחר שבמקרה שכזה יתקדמו המים עד מהרה ניתן למצוא את הדרך לסדר בשעות אלו - באמצעות שעון שבת - שהחימום יפעל למשל למשך רבע שעה ויתנתק למשך רבע שעה (או יותר) וחוזר

ישנו מפעיל נוסף שהגיע מגרמניה.

הם יכולים להסתדר בלעדיי למרות שביקשו ממני להצטרף ולהתקדם בעבודה.

אני לא מוכן לעבוד בשבת למרות שאני לא שומר מצוות מלא, כי זה הקו שלי עקרונית, בחיים לא עבדתי בשבת.

חשוב לי לדעת האם יש פיקוח נפש, כלומר כמובן שיכולים לקרות תקלות. אך מבחינתם יום ראשון הרכבות חוזרות לעבוד.

מבקש תשובה בהקדם

בתודה מראש

רומן א.

באר שבע

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ראשית, אנו מלאי הערכה להקפדתך הרבה על קדושת השבת והימנעותך מלחללה ולעבוד בשבת קודש.

שנית, אילו היה אכן חשש אמיתי הגובל בפיקוח נפש, ולא היה מישהו לא יהודי שיכול לבצע את העבודות במקומך, היה עליך לעבוד בשבת, כמו שרופא חובה ומצווה עליו להגיש שירותי רפואה בשבת במקום של פיקוח נפש או ספק פיקוח נפש. אבל לא הצלחנו להבין כלל איזה מימד של פיקוח נפש יש בעבודות אלו, וכי בגלל שרוצים לבצע את העבודות בזמן שהרכבות לא פועלות ולהחזירן לפעילות מלאה מיד לאחר השבת הופך הדבר לפיקוח נפש? ומה יקרה אם ישביתו את הרכבות באחד מימי השבוע? וכי כשהן שובתות לעיתים בגלל שביתה של עובדי הרכבת או עקב הפגנות ומחאות של מגזר כזה או אחר מתרחש אסון כלשהו או סכנת נפשות?

עליך לדעת, כי תורתנו הקדושה מחמירה מאוד בגדרי פיקוח-

נפש, שהוא דוחה את כל מצוות התורה (למעט שלוש עבירות חמורות) ובלבד שלא לסכן חלילה אפילו יהודי אחד או כדי להצילו מסכנה, אך כל

זה כאשר מדובר באמת בפיקוח נפש, ואפילו בספק פיקוח נפש, של סכנת חיים אמיתית הנשקפת למישהו. לעומת זאת, ההגדרות של פיקוח נפש ב'שפת הרחוב' הן לעיתים רחוקות מאוד מההגדרות ההלכתיות, והן עשויות להגדיר צפיפות

בתחבורה הציבורית או קשיים בהגעה לעבודה בהגדרה של פיקוח נפש, גם כאשר אין כל חשש סכנה אמיתית, לא מיניה ולא מקצתיה.

מה גם, שאפילו אילו היה מדובר באמת בחשש סכנה כלשהי באי השלמת העבודות עד ליום ראשון בבוקר והחזרת תנועת הרכבות כסדרה, יש כאן מקום לדיון הלכתי נרחב האם מותר לחלל שבת לשם מניעת חשש סכנה עתידי, אלא שלפי הנראה

לנו לא מדובר בכלל על חשש סכנה אמיתית.

לפיכך, לאור מה שהצלחנו להבין מתוך שאלתך אין כאן כל חשש של ספק פיקוח נפש, ולדעתנו אין שום מקום להתיר לחלל את השבת לביצוע עבודות אלה, בוודאי שלא על-ידי יהודים.

במידה ותפרוס בפנינו נתונים אחרים ושונים, שיצביעו משום מה על סכנה אמיתית באי ביצוע העבודות בשבת, יחד עם הצורך שלך (או של יהודים אחרים) להשתתף בביצוע העבודות נשקול זאת שוב. אך לעת-עתה זו דעתנו הברורה.

בברכת חזק ואמץ בשמירה על קדושת השבת, שהיא

תשמור עליך תמיד מכל צרה וצוקה, ותזכה להתברך בכל הברכות בזכות השבת שהיא 'מקור הברכה'.

שימוש בפסח בכיריים אינדוקציה שהשתמשו

בהן במהלך השנה בסירי חמץ שאב"י

שלום וברכה,

קניתי כיריים אינדוקציה חדשות, והשתמשתי בהם כמה פעמים עם סירים חמץ, שאינם בני יומם, והיה בסירים רק דברים שאינם חמץ, היה ביצים וקטניות.

אשמח לדעת אם אני מעונין להעביר את הכיריים הללו להיות כיריים של פסח, האם זה אפשרי לכתחילה, וכיצד לעשות זאת.

תודה רבה.

נ.ב. אשמח לקבל את המאמרים בענין הלכות אינדוקציה.

שמואל ב.

אלעד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בדרך כלל, אנו ממליצים להשתמש לפסח בכיריים אינדוקציה שהשתמשו בהן במשך כל ימות השנה באמצעות משטח סיליקון ייעודי המכסה את משטח הכיריים, כאשר יחד עם זאת אנו גם מורים לתוספת הידור להכשיר תחילה את משטח הכיריים בהגעלה של עירווי מים רותחים מכלי ראשון שלוש פעמים.

אמת הדבר, כי במקרה עליו אתה שואל אין צורך להחמיר כלל, ואם אתה אכן בטוח שהשתמשת בהן רק בכלי חמץ נקיים שאינם בני יומן לבישול ביצים וקטניות (גם

לאשכנזים) הרי שמעיקר הדין ניתן להשתמש בהן כמות שהן לפסח. אך בשל חומרא דפסח, ומאחר שמתוך הדברים אנו מבינים לכאורה כי לא היתה כוונתך מראש לייעד את הכיריים לפסח, וממילא יש מקום לחוש שמא בכל זאת לא זוכרים ואולי השתמשו בהן אפילו פעם אחת לתבשיל חמץ ממש, היינו במקרה כזה ממליצים לאשכנזים להחמיר בכל זאת (לא בשל השימוש בקטניות... אלא מטעמים אחרים) ולהשתמש בכיריים לפסח רק באמצעות כיסוי של משטח סיליקון או לאחר הכשרתם בעירווי שלוש פעמים (ואין צורך במקרה זה להחמיר בשני הדברים גם יחד), כאשר לבני עדות המזרח בוודאי אין כל צורך להחמיר בזה כלל בשל כמה וכמה סיבות הלכתיות.

לבקשתך מצו"ב:

1. **הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשפ"א**, שם התפרסם מאמר נרחב ומקיף אודות השימוש בכיריים אינדוקציה על כל השאלות ההלכתיות הנגזרות מכך.
2. **הבטאון החודשי של המכון לחודש אייר האחרון**, אשר במדור 'על משמר ההלכה' שם מתפרסם מקבץ תשובות הלכתיות בנושא השימוש באינדוקציה.
3. האישור ההלכתי מטעמנו למשטח 'סיליפלוס' כיסוי

סיליקון לכיריים אינדוקציה, עם ההנחיות להכשרת הכיריים תחילה לתוספת הידור.

בברכה מרובה

הטבלת שייקר נינג'ה חדש

קניתי שייקר נינג'ה, אין אפשרות לפרק את הסכינים כדי לטבול. הסכין מחוברת למנוע.

אין גוי בסביבה להעניק לו את המכשיר.

אני חוששת לטבול את הסכינים עם המנוע מחשש שיהרס.

מה אפשר לעשות?

האם ישנה אפשרות הלכתית לטבול רק את הצד של סכיני המתכת מבלי לטבול את הצד הפלסטיק שבו נמצא המנוע?

תודה רבה!

רבקה נ.

עפולה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

לא ניתן להטביל רק את צידו האחד של הכלי, שבמקרה זה הוא צד סכיני המתכת ולא את צד הפלסטיק של המנוע.

אמנם החשש שהמכשיר יתקלקל בטבילה הוא חשש רחוק מאוד, אם כי לא ניתן לשלול אותו לחלוטין.

העצה להעניק את המכשיר לגוי במתנה על-מנת לפוטרו מטבילה היא בכל מקרה אינה עצה מושלמת, למרות שעצה של הקנאת הכלי לגוי נזכרת כבר בשו"ע (או"ח, סי' שכג ס"ז; יו"ד, סי' קכ סט"ז) לגבי השימוש בשבת בכלי שאינו טבול. אלא שכבר

השבנו לא אחת לשואלים על כך, בעקבות פרסומים שונים על פתרונות ברוח זו, כי רבים מגדולי הפוסקים סוברים שעצה זו מועילה רק לזמן קצר מאוד ולא למשך זמן ארוך, כמבואר בדברי ה"ט"ז בשני המקומות (או"ח שם, סק"ו; יו"ד שם, סק"ח), אשר נראה מדבריו כי לדעתו היה צריך מעיקר הדין להטביל את הכלי מיד למחרת השבת בברכה, אלא שלמעשה הורה להטבילו ללא ברכה או שיזהר להטבילו יחד עם כלי אחר שחייב בברכה, והוסיף "אבל הטבילה אח"כ הוא חיובא",

אשר אמורים לפעול על המטופל באופן פיזיולוגי, כמו למשל רפלקסולוגיה/דיקור סיני וכיו"ב, או באופן ביולוגי, באמצעות צמחי מרפא למיניהם/הומאופתיה/פרחי באך וכיו"ב, אין בהם כל שאלה הלכתית, שכן מבלי להתייחס כרגע לייעילות הטיפולים הללו ולתוצאותיהם הרפואיות - שגם הם לא מוסכמים על הכל, כאשר כמובן יש הבדלים בין סוגי הטיפולים שהזכרתי ודומיהם, שאינם דומים כלל זה לזה, ולא ניתן לכלול את כולם כאחד לחיוב או לשלילה - הם פועלים, או אמורים לפעול, באופן טבעי כביכול על גוף המטופל ומערכותיו, בכל שיטה לפי דרכה, באופן שאינו מעורר כל שאלות הלכתיות שהן, והטיפולים הללו אינם שונים במהותם לענין זה מכל טיפול רפואי קונבנציונלי אחר.

השאלה ההלכתית היחידה העלולה להתעורר היא האם מותר לו לאדם לפנות לטיפולים כגון אלו במקרים הגובלים בפיקוח-נפש, כתחליף או במקביל לטיפולים קונבנציונליים, ובאלו מקרים ועד כמה הדבר מותר או אולי מחוייב. וכבר התייחס לכך אאמו"ר הגאון זצ"ל בתשובה הלכתית שהתפרסמה בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (ח"ג, סי' ו'), אך אין זה מעניננו כעת.

שונים לגמרי הם הטיפולים בשיטת 'שלושת המימדים'

או בשיטת 'מוח אחד', אשר ביסודן הן אותה שיטה, וכן טיפולים בשיטות אחרות שמקורן אף הן בקינסולוגיה, שבהם מתחבר כביכול המטפל לנפש המטופל, ובאמצעות דרכים שונות, כמו לחיצה על שרירים, הוא מצליח להגיע אל התת-מודע של המטופל, משם הוא שואב את שורשי הבעיות שלו ובהתאם לכך מתאים את הטיפול בו. שיטות טיפול אלו מקורן במזרח הרחוק, שם נפוצה כידוע עבודת

יעווי"ש בדבריו, והו"ד להלכה בשו"ע הרב (או"ח שם, סי"ח) ובמ"ב (שם, סק"ה). ואף שיתכן כי יש מן הפוסקים שאולי נחלקו ע"ז (ראה: גיליון הגרעק"א י"ד, ע"ד הרמ"א ר"ס קכ; דרכ"ת שם, סק"ב), אבל כפתרון הלכתי לכתחילה לכאורה לא ניתן לסמוך על כך.

הדרך היחידה והטובה ביותר היא לפטור את המכשיר מטבילה על-ידי שיהא גמר מלאכתו בידי ישראל. לצורך כך צריך למסור אותו לידי יהודי מקצועי למדי, בעל ידיים טובות שניתן להחשיב את הרכבתו ל'מעשה אומן', גם אם אינו איש מקצוע העוסק בכך בפועל, שהוא יפרק אותו פירוק יסודי, שיבטל מעליו לגמרי תורת כלי, באופן שהכלי לא יהיה ראוי כלל לשימוש ויהיה צריך הרכבה מחודשת של 'מעשה אומן', ויחזור אותו יהודי וירכיב שוב את הכלי, כך שייחשב כ'גמר מלאכתו' על-ידי ישראל, שהוא נפטר מטבילה.

בברכה מרובה

טיפול רפואי בשיטת 'שלושת המימדים'

שלום,

הפנו אותי כנראה אליכם כדי לדעת את דעת הרב הלפרין בנושא טיפול בשיטת 3 המימדים לפי היהדות. האם מותר? עשיתי לבן שלי פעם אחת ומאוד עזר וארצה מאוד לעשות שוב לחיזוק. אבל עלה לנו שאלה להבין לעומק שזה הלכתית בסדר.

תודה רבה!

חיה ג.

רחובות

תשובת ראש המכון:

שלום וברכה

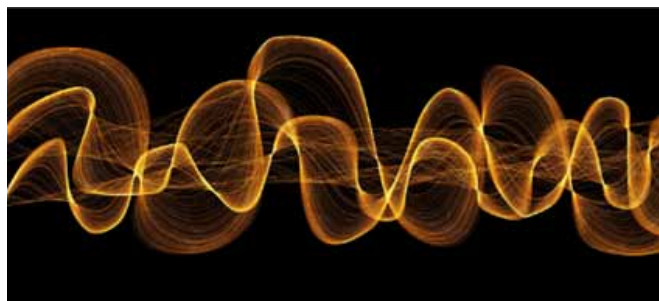
השאלה הקצרה אותה העלית במייל ששלחת, ובהמשך לכך בשיחה הטלפונית עמי, היא שאלה לא פשוטה כלל, הכרוכה בכמה שאלות הלכתיות, ומתוכן מן החמורות ביותר.

מדובר בשאלה שכבר עסקו בה רבים, בצורה כזו או אחרת, כאשר זה אומר בכה וזה אומר בכה, ואנסה להסביר בכמה משפטים את ההתלבטות הקשה בנושא זה, למרות שמטבע הדברים לא כאן המקום להיכנס ולהרחיב לא בפרטי המציאות המורכבת ולא בצדדים ההלכתיים הנרחבים.

חשוב לדעת, כי ככל שמדובר בטיפולים אלטרנטיביים ו/או רפואה משלימה, גם כאלה שהרפואה הקונבנציונלית לגמרי לא מכירה בהם או מכירה בהם רק באופן חלקי,

כדי להורות כיצד יש לנהוג בנושאים אלו לפי דרך התורה וההלכה, והיכולת לתת כלים וכללים הלכה למעשה באמצעות המידע הקיים.

משכך, מאחר שאנחנו מהלכים כאן 'על חבל דק' בשאלות חמורות וכבדות משקל, הרי שלדעתי במקרים רגילים שאינם קריטיים במיוחד והרפואה הקונבנציונלית נותנת להם מענה מתאים, אין לנו להכניס עצמנו במשעול צר שכזה, וראוי מאוד להימנע לחלוטין מלהזדקק לכל טיפול רפואי מסוגים אלו, שאמור לתקשר עם נפש המטופל ולדלות ממנו כביכול את הלא-מודע, גם אם יש מי שמדווחים על הצלחות שונות בבעיות הרפואיות שבהן רוצים לטפל ואותן אמורים לפתור.

בכלל זה, לשם דוגמה גרידא, טיפול בילדים עם בעיות של קשב וריכוז, או בעיות של היפראקטיביות וכיו"ב, אשר הוריהם מעדיפים מסיבות שונות לפנות לטיפולים מסוגים אלו במקום לטפל בהם באמצעים קונבנציונליים, כמו באמצעות ריטלין או תכשירים רפואיים יעילים אחרים.

וכבר מילתנו אמורה, בהזדמנויות שונות ובהקשרים אחרים, כי משום מה נוצר רושם שדווקא אותם 'החכמים' בעיני עצמם, המפקפקים ומתנגדים לשימוש בתרופות קונבנציונליות, שתועלתן בדוקה ומנוסה, כמו גם התנגדות גורפת או חלקית למתן חיסונים כאלה ואחרים, מתוך התבססות על תיאוריות קונספירטיביות שונות, המתאייחסות לכך כאינטרסים של בעלי הון גרידא במקרה הטוב, או במקרה הגרוע יותר כ'מזימה שטנית' עולמית של המעוניינים לדכא את הנמרצים ביותר ההיפראקטיביים וכיו"ב, הם לרוב, למרבה הפלא, אותם אלה המאמינים ונוהים אחרי כל מיני רופאי אליל למיניהם ו/או מאמינים בלב שלם בכל מיני סגולות מפוקפקות שאין להן שום מקור, וד"ל.

אלילים כפשוטה, מכל הסוגים ומכל המינים, וכן שימוש בכוחות או בשמות טומאה, שיש בהם ממש או שאין בהם ממש [וכפי שנהוג לציין בהקשר זה למה שאמר הכתוב בסו"פ חיי שרה (בראשית כה, ו) "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם... קדמה אל ארץ בני קדם", שעל כך תרגמו התרגומים (שם): "קידומא לארע מדינחא" (- לארץ המזרח), וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צא. וכ"ה בפירש"י עה"ת שם): "מאי מתנות? ארחב"א: מלמד שמסר להם שם טומאה"], כך ששיטות הטיפול הללו העלומות קצת שמקורן משם מעוררות בהחלט חשדות מובנים, וזאת מלבד שאלות הלכתיות אפשריות נוספות, כמו של כישוף, או 'דרכי האמורי' ועוד.

כאמור, כבר הופיעו ויצאו לאור במהלך עשרים השנים האחרונות חיבורים רבים יחסית, מקיפים יותר או מקיפים פחות, באשר להתאייחסות ההלכתית לטיפולים כגון אלו, כאשר יש שהתייחסו גם לשיטות טיפול נוספות כמו 'רייקי', ובעיקר לשיטת 'המטוטלת' הנפוצה מאוד, וכמספר החיבורים כך כמעט גם מספר הדיעות, כשכל אחד מסתייע לדעתו גם בשמועות ובהוראות מפיהם או משמם של גדולי ההוראה זצ"ל ויבלחט"א. יש ששוללים את כולם לחלוטין מכל וכל, אם מתוך שאולי אינם יודעים להבחין ביניהם ומנקודת מבטם הכל אחד הוא, ואם מתוך שכך עלה בידם לאחר הברור שעשו. יש שמתירים את הטיפול בהם וממעיטים לגמרי בחומרת החששות. לעומתם יש שנוטים להבחין בין סוגי טיפולים מותרים לסוגים אחרים האסורים לשיטתם, ויש שמתירים להזדקק לטיפולים שכאלה רק בתנאים ובהגבלות מסויימות.

כמה מהם גם ניסו ללמוד ולחקור אחר שיטות הפעולה של הטיפולים והמטפלים, וגם ביניהם הדיעות חלוקות, לעיתים מן הקצה אל הקצה. חלק מהקושי נעוץ בכך כי חלק גדול מהמטפלים אינם ששים, בלשון המעטה, לשתף אחרים בשיטות הטיפול, ולא פעם גם המטפלים בעצמם אינם יודעים או אינם מודעים למשמעות הדברים.

גם אני כשלעצמי אינני מתיימר כלל ועיקר להכיר את כל שיטות הטיפול לעומקן לפרטי פרטים, אך סבורני כי 'גבולות הגזרה' ידועות ומוכרות לי פחות או יותר, הן מבחינת המידע המדויק שניתן להשיג ועד כמה אפשר לסמוך עליו לכאן או לכאן, והן מבחינת המידע הנדרש

לא במחשבה בעלמא בכל דבר שהם אינם יודעים את פשרו ואינו מובן על ידם מבחינה מקצועית, כאשר כל דבר שכזה עלול להיות כרוך רח"ל באחת או יותר מהשאלות האמורות מעלה, עם עדיפות ברורה לאותם מטפלים שהחליפו הכל, הן בדיבור והן במעשה, ובוודאי גם במחשבה, לסמלים ולחשים וכיו"ב עם משמעות יהודית ברורה ביותר.

5. הם מאמינים באמונה שלמה כי ה' אלוקינו ה' אחד ואין עוד מלבדו ית"ש אפס זולתו, והם משננים זאת לעצמם בדיבור או במחשבה גם במהלך הטיפול.

6. גם כאשר הם עוסקים כביכול ב'העברת אנרגיה' וכדומה ממקורות שונים, באמצעות פעולות שונות ו/או באמצעות ריכוז מחשבה, הם אינם משתמשים לצורך כך במעשים/דיבורים/מחשבות שעלולים להיות כרוכים באחת או יותר מן השאלות הנ"ל, ואדרבה הם משננים לעצמם באותה העת שוב ושוב, ללא כל היסח הדעת, כי אין שום כח בעולם מלבד הבורא ית"ש, מקור כל הכוחות עילת העילות וסיבת כל הסיבות, והכל מכוחו שלו.

אם באמצעות ריכוז מחשבה, הם אינם משתמשים לצורך כך במעשים/דיבורים/מחשבות שעלולים להיות כרוכים באחת או יותר מן השאלות הנ"ל, ואדרבה הם משננים לעצמם באותה העת שוב ושוב, ללא כל היסח הדעת, כי אין שום כח בעולם מלבד הבורא ית"ש, מקור כל הכוחות עילת העילות וסיבת כל הסיבות, והכל מכוחו שלו.

7. ככל שאחד מהסעיפים הקודמים אינו מתקבל לגמרי ע"י המטפל/ת, מכל סיבה שהיא ובכל תירוץ שהוא, הדבר אמור להחשיד ו'להדליק נורה אדומה', ויש להתרחק מהם בכל מקרה.

הדברים הנ"ל מבוססים בין היתר גם על תשובתו ההלכתית של אאמו"ר הגאון זצ"ל בספרו שו"ת 'מעשה חושב' (ח"ז, סי' יא) אודות ריפוי בשיטת 'רייק'.

לסיום, אני מתנצל על האיחור היחסי במשלוח התשובה, שעקב עומס הפניות ההולך וגובר וזרם השאלות ההלכתיות הבלתי פוסקות נאלצתי לכתוב אותה לסירוגין, פרקים פרקים, בין גברא לגברא, וסיימתי אותה רק הלילה מוצש"ק לסדר "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל".

בברכת שבוע טוב ומבורך ורוב נחת דקדושה מבנך הי"ו

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

לעומת זאת, המקרים בהם ניתן לשקול בכובד ראש, בתנאים מסוימים מאוד כדלהלן, - תוך התייעצות עם רב מורה הוראה מובהק ופוסק הלכה, אשר מכיר הן את מכלול השאלות ההלכתיות הכרוכות בכך והן את הנפשות הפועלות, המטפל והמטופל גם יחד - את ההזדקקות לשיטות הטיפול שהזכרנו, הם באופן עקרוני שניים: האחד - מחלות כרוניות קשות, הגורמות לחולים יסורים וסבל רב ופוגעות מאוד באיכות החיים שלהם, גם אם אינן מסכנות חיים ממש, כאשר הרפואה הקונבנציונלית קצרה ידה מלהושיע ולתת מענה לאותם חולים, אם ברפואתם ואם בהקלה משמעותית על סבלם, והשני - חולים סופניים במחלות חשוכות מרפא, שהרפואה הקונבנציונלית כבר התייאשה מהם ו'הרימה ידיים', במידה שהמטפלים בשיטות טיפול אלו מציעים טיפולים שיכולים לסייע להם בהארכת חיים ויש הוכחות להצלחות הטיפולים. מובן מאליו שגם בכל מצב רפואי מורכב וקשה הדומה ביסודו לאחד משני המקרים העקרוניים שהצגנו, גם אם הוא אינו מתאים בדיוק לאותם מקרים ואינו נכלל בהם ממש, ניתן לשקול את הטיפול בשיטות אלו, ככל שהרפואה הקונבנציונלית אינה נותנת כל מענה למצבים אלו, וזאת בכפוף לכל ההסתעגויות, ההגבלות והתנאים, המוזכרים כאן.

האפשרות לטיפול בשיטות אלו מותנית בתנאים הבאים:

1. הטיפול יתבצע רק בהשתתפות פיזית של המטפל/ת והמטופל/ת בכפיפה אחת, תוך שימוש באמצעים פיזיים, כמו לחיצה על השרירים, ובשום פנים ואופן לא בטיפול מרחוק בכל דרך שהיא.

2. הטיפול יתבצע על-ידי מטפל/ת יראת שמיים אמינים וישרים, שהם גם נבונים ומבינים דבר מתוך דבר, אשר ניתן לסמוך עליהם ועל דברתם בכל האמור להלן.

3. המטפל/ת יצהירו כי לפי כל הידוע להם ולפי הבנתם המקצועית לא נתקלו במהלך לימוד שיטות הטיפול באלמנטים שונים, מכל סוג שהוא, שיש בהם כדי להחשיד שמדובר באלמנטים של ע"ז/זכישוף/כוחות טומאה/דרכי האמורי, ואדרבה הם כשלעצמם סבורים ומבינים כי מדובר בדרכי טיפול מקצועיות שניתן להבינן גם באמות מידה מדעיות.

4. הם לא משתמשים לא במעשה (סמלים/אייקונים וכיו"ב) לא בדיבור (מנטרות/לחשים וכיו"ב) ואפילו

על משמר ההלכה

מקבץ שאלות ותשובות בנושאי 'מכשור וציוד מטבחים' (ז)

מתחילת דרכו של המכון ועד היום, הוא מהווה בתובת מרבית לאינספור שאלות הלכתיות שונות בענייני מכשור וציוד מטבחים, המקבלות מענה על-ידי רבני המכון. מאז החלו גיליונות 'אספקלריה' לצאת לאור עולם, מתפרסמות בהם מידי חודש בחדשו שאלות ותשובות רבות ומגוונות גם בנושאים אלו.

לפניכם לקט ומקבץ מתוך אותן שאלות ותשובות, מסודרות לפי קטגוריות שונות, בכתבן ובלשוונן, בפי שהתפרסמו בשעתו.

מיחמים ומיחמי תרמוס שבת

שימוש במיחם-תרמוס בשבת

שלום וברכה!

א. ...

ב. האם אפשר להשתמש בשבת במיחם טרמוס חשמלי, שצינורית השאיבה יש בתוכה מים שאינם רותחים והם יוצאים ראשונים?
תודה.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

א. ...

ב. אנו יוצאים מנקודת הנחה, כי מדובר במיחם-תרמוס שבו שאר השאלות ההלכתיות לא קיימות, כמו: משאבה מכנית לשימוש בשבת, ביטול התרמוסטט במצב 'שבת' ועוד.

במידה ואכן כן, ניתן להשתמש בו באופן שמערב-שבת - לאחר הרחתת המיחם והעברתו למצב 'שבת' - יוציאו ממנו כמות מים מסוימת, כך שניתן יהיה להניח בוודאות שכל המים שבקטע הצינור שאולי לא התבשלו יצאו ממנו (ניתן כמובן, אם רוצים, לשפוך אותם חזרה לתוך המיחם). ולבני עדות המזרח, המחמירים על-פי דעת מרן המחבר בשו"ע בבישול אחר בישול של מים מבושלים שהצטננו עד מתחת לחום שהיד סולדת בו, יש להקפיד גם בשבת עצמה, לפני כל מזיגת מים מהמיחם, להוציא ממנו כמות מים שכזו ולשפוך אותה לכיור, ורק לאחר מכן למזוג את המים החמים לשימוש.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים

ובמיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי, עם התייחסות ישירה גם לשאלה אותה שאלת.

בברכה מרובה

בירורים בנושאי מכשור חשמלי בשבת

לכבוד מורנו הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א
אחדש"ת

רציתי לברר כמה דברים הנחוצים לי לצורך בירור ההלכה, ואני מודה מראש לכת"ר שליט"א על הזמן היקר שמקדיש בכדי להשיב לשואלי ודורשי דבר ה' זו הלכה.

א. ראיתי בקובץ אספקלריה (סיון תשפ"ב, עמ' 22), שהובא שישנם סוגי מיחמים, שבעת שהמיחם פועל ב'מצב חול', מילוי המים הקרים הנעשה אוטומטית בעת צריכת המים החמים, אינו נעשה בבת אחת בכמות גדולה, אלא הם מתמלאים בכמות קטנה של כוס אחת בערך בכל פעם, וגוף החימום פועל באותה שעה ברציפות ומחמם כוס אחר כוס עד למילוי כל המיחם. והובא לדון לגבי מיחם כזה, שאפשר להעביר אותו ל'מצב חול' לפרק זמן מסוים באמצע החג, ע"י כיוון שעון שבת מערב החג, ובמשך הזמן הזה הוא יתמלא אוטומטית במים קרים, וגם באותו הזמן יהיה אפשר למזוג ממנו מים חמים, ללא חשש להשפעה על הפעלת גוף החימום, משום שאז הוא פועל באופן רצוף ללא הפסקה - ורציתי לברר נקודה שלא הבנתי באופן טכני, כיצד יש אפשרות להעביר את המיחם ל'מצב חול' ע"י שעון שבת. הרי השעון שבת מנתק ומחבר לגמרי את כל החיבור לחשמל, אך אינו יכול להתחבר למערכת הלחצנים. ונראה שיש לי כאן חוסר הבנה.

ב. ראיתי בספר מאור השבת (ח"ד סי' י"ד הע' ס"ג*), שדן לגבי החלפת המיכל במכשיר 'מי עדן' וכדומה, כשהתרוקן בשבת. וכתב שמלבד מה שיש לדון בזה משום 'בונה'

מצב 'שמירת חום' במיחמי שבת

שלום,

ישנם מיחמי שבת באישורכם. בעת רתיחה טמפ' המים 100 מעלות. מה המעלות המאושרים לשמירת חום במצב שבת? אודה למענה.

דן ל.

צפת

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

הדרישה ההלכתית לשמירת חום המים היא שלא ירדו מתחת לרמת חום הנחשבת בוודאות כחום שהייד סולדת בו, אשר לדעתנו (ראה: שו"ת 'מעשה-חושב', ח"א, סי' יט; ח"ה, סי' כה, אות י') היא למעלה מ-60 מעלות צל'.

אמנם בפועל גוף החימום הקבוע לשמירת החום שומר על חום המים ברמת חום של 80-90 מעלות צל', וזאת במטרה לקבל מים חמים ראויים ומתאימים לכוס תה או קפה חם.

מאחר שבשבת גוף החימום לשמירת חום פועל ברציפות, ללא כל תלות בתרמוסטט, לא ניתן לשמור על רמה קבועה של חום, והיא משתנה בהתאם לנסיבות ולתנאים הסביבתיים, מזג האוויר, חום המקום בו מונח המיחם, גודלו, כמות המים שבו ועוד ועוד, אבל כמעט לא מצוי שהיא תרד מתחת ל-80 מעלות צל'.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ובמיחמי תרמוסטט בשבת, לצד הפתרונות המהודרים. במיחמים שבאישורנו ההלכתי.

בברכה מרובה

מכשור חשמלי למטבח בדירה בארה"ב

שלום

עברתי לאחרונה לארה"ב.

א. קניתי באמזון ב"מחלקה הכשרה" מיחם ופלטח.

אני לא רואה עליהם הכשר ...

האם מותר להשתמש בדגמים אלו או שאצטרך לקנות

חדש??

למיחם אין שום כפתור חוץ מגורה שמורה על הרתחה (אוטומטית). כשמחברים לחשמל נדלק אוטומטית עד לרתיחה וכשמתקרר שוב מרתח.

בחיבור פרקים. יש לברר עוד, האם בזה שנותן את המיכל על המתקן, נעשה סגירת מעגל חשמלי ומפעיל את המכשיר, דהיינו שכאשר אין מים במיכל המכשיר אינו פועל, ורק ע"י המים שנותן עכשיו הוא מפעיל את המכשיר, עכ"ד - ורציתי לברר האם אכן כך המציאות, שבכל פעם שמחליפים את המיכל נעשית פעולה חשמלית, או שמא זו פעולה מכנית לגמרי.

ג. ...

ד. ...

החותם בברכה לכת"ר, שימשיך בהפצת תורה והלכה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

הרב שמואל יוסף ש.

בית-שמש

תשובת ראש המכון:

להגרש"י שליט"א

לא הייתי במכון כמה ימים, ולכן לא השבתי על מכתבו, ומאחר שבשל עומס העבודה והפניות שהצטברו בימים שנעדרתי אין עתותיי בידי כ"כ, לכן אשיב בקצרה ממש מפני הכבוד.

א. אמת הדבר, שפרט זה לא התברר דיו לא בשאלה ולא בתשובה, שכן הן השואלים והן המשיבים ידעו היטב במה מדובר, במיחם שניתן להטמיע בו, לפי הזמנה, שעון שבועי פנימי (או שעון אסטרונומי) שמעביר אוטומטית את המיחם בכל ע"ש למצב 'שבת' ומחזיר אותו במוצ"ש למצב 'חול', וממילא אם רוצים ניתן לכוון את השעון שבמהלך השבת או החג יעביר אותו למצב 'חול' ויחזיר אותו אח"כ למצב 'שבת' לפי הצורך.

אמנם בשל הערת כ"ת התעוררנו כי אכן היה מן הצורך לפרט יותר, בהדפסת התשובה ופרסומה, כי מדובר בשעון מעין זה, ולא בשעון שבת רגיל שיכול רק לנתק או לחבר ולא להעביר בין מצבים.

ב. ככל הידוע לנו בדרך-כלל הפעולה היא מכנית לחלוטין.

ג. ...

ד. ...

בברכה מרובה

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

מצוי"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת האחרון, שם התפרסם מאמר נרחב בנושא מיחמים, מיחמי תרמוס וקומקומים, הבעיות לצד הפתרונות המהודרים באלו שבאישורנו ההלכתי.

ב. זו שאלה מורכבת, שגם התשובה עליה מורכבת מאד.

אם הנורה לא נדלקת רק מפני שהיא נשרפה או שהוציא או שחררו אותה ממקומה, לא ניתן להשתמש במקרה, בשל ההשפעה הישירה על ניתוק המאוורר הפנימי והפעלתו בעת שהמנוע פועל. אבל אם היא לא נדלקת מפני שהדביקו/תפסו/נטרלו את מפסק הדלת המכני או המגנטי בדרך מתאימה ניתן להקל בזאת בתנאים מסויימים.

מצו"ב:

1. חוברת הסברה מקיפה על מכלול הבעיות שבשימוש במקררים בשבת, מעבר לבעיות הקשורות במפסקי הדלת (תאורה, מאוורר וכדו'), והדרכים המהודרות לפתרון בהתקני השבת המובנים מראש שבאישורנו ההלכתי.

2. הבטאון החודשי של המכון לחודש כסלו תש"פ, אשר מתוך השאלה והתשובה המופיעות שם בעמודים 11-13 תוכל ללמוד על הדרכים וסדרי העדיפויות שבשימוש בדיעבד במקררים ללא התקן שבת מובנה.

ג. לגבי הכיריים החשמליות זה לא כ"כ משנה אם הזכוכית היא רגילה או קרמית.

לכתחילה אם יש באפשרותך לרכוש מיקרוגל חדש ולהחליף

את משטח הכיריים החשמליות, בוודאי ראוי לעשות כן. במידה ואין לך את האפשרות, תוכל להכשיר אותם בדרכים אותן אנו מציעים להכשרתם לקראת חג הפסח במקום הצורך.

מצוי"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן האחרון, שם במאמר 'על משמר הפסח' תוכל למצוא את הוראות ההכשרה למיקרוגל ולכיריים חשמליות.

בברכה מרובה

הוצאת מים בשבת במצקת ממיחם / תרמוס תקול

שלום וברכה!

יש לי תרמוס SOL SL6081 5 ליטר שבכשרותכם.

ב. האם יש בעיה להשתמש במקרר ביתי אם לא נדלקת מנורה בשבת?

ג. אני גר בדירה שלפני גר שם גוי. מה עושים לגבי הכשרת (אם אפשר) מיקרוגל וכיריים חשמלי לא אינדוקציה. לא יודע אם זכוכית רגילה או קרמי. אשלח תמונה.

תודה רבה רבה על התשובות בברכה שבת שלום

מוטי ש.

ניו-יורק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

א. באשר לפלטה - היא ככל הנראה בסדר וניתן בהחלט להשתמש בה בשבת.

באשר למיחם - חסר לו את התנאי הבסיסי הראשוני המאפשר את השימוש במיחם חשמלי בשבת, שהוא ביטול התרמוסטט במצב 'שבת', כך שיפעל כל העת באמצעות גוף חימום בהספק חום נמוך קבוע לשמירת החום, ללא כל תרמוסטט, כפי שזה קיים ברובם

המכריע של המיחמים שבאישור הלכתי מהודר לשימוש בשבת, או לחילופין, במקרים פחות מצויים, באמצעות סימנסטט, שמפעיל את גוף החימום בזמנים קצובים מראש, ללא כל תלות במידת חומם של המים,

ובמיחמים פחות מהודרים בשילוב של גוף חימום בהספק חום קבוע לשמירת חום יחד עם תרמוסטט המפעיל את גוף החימום של ההרתחה רק במקרים של ירידת חום משמעותית.

אולם במיחם שהתרמוסטט שלו פעיל כל העת קיים חשש סביר שצריכת מים ממנו עלולה לגרום להפעלת גוף החימום הלוהט להרתחת המים.

בשעת הדחק היה מקום להתיר את השימוש בו בזמן שנורת החיווי (אינדיקציה) דולקת ומורה על כך שגוף החימום פעיל, וגם שומעים את רתיחת המים, כך שצריכת המים ממנו באותה שעה יכולה להשפיע לכל היותר על התרמוסטט שלא ינתק את גוף החימום, וממילא הוא ימשיך לפעול מעצמו עוד זמן מה. אך בוודאי שאין זו הדרך הרצויה והניאותה לנהוג כן באופן קבוע, ויש להשתדל לרכוש מיחם אחר באישור הלכתי מוסמך ללא כל חשש.

שכתוצאה מכך יאלץ התרמוסטט להפעיל את גוף החימום למשך זמן ממושך יותר, או שאדרבה מאחר שכמות המים התמעטה עקב צריכת המים דרוש להם מעטה זמן חימום קטן יותר, והתשובה האמיתית לשאלה זו היא שאין בזה נתון מוחלט וחד-משמעי, אלא שהדבר תלוי בכמה וכמה גורמים ונתונים סביבתיים, כמו גודל התרמוס-מיחם, כמות המים, מזג האוויר והחום הסביבתי ועוד, כך שלמרות שהאפשרות של ההשפעה על התרמוסטט שיפעיל את גוף החימום קיימת אין הדבר כלל וכלל בגדר של 'פסיק-רישא'.

נוסף על כך, גם אם הנתונים הם שתיתכן השפעה על התרמוסטט הרי יתכן גם באותה מידה שבזמן צריכת המים גוף החימום פועל בדיוק, כך שההשפעה של הצריכה תגרום רק להמשך פעולתו, באמצעות השפעה על התרמוסטט שימנע מגוף החימום להתנתק ולהיכבות, דבר שאין בו איסור, ובאשר להשפעות האפשריות להקדמת מחזורי הפעילות הנוספים, המאוחרים יותר, של גוף החימום, עקב צריכת המים, הרי מדובר בגרמא רחוקה ועקיפה.

למעשה, בוודאי יש להקפיד לכתחילה שלא להשתמש בשבת במיחמים או בתרמוסים שהתרמוסטט אינו מנוטרל בהם בשבת, ובפרט כאשר הדבר נוגע וגובל בחשש איסורי תורה

של 'מבעיר' בהפעלת גוף חימום חשמלי לוחט (בעוד שלגבי ההשפעה על עצם בישול המים אין כל חשש דאורייתא, שהרי הם קרובים לרתיחה), וכפי שאנו מקפידים במיחמים ובתרמוסים שבאישורנו ההלכתי המהודר כי במצב 'שבת' יבוטל התרמוסטט לחלוטין ולא יפעל כלל אפילו כאשר

הטמפרטורה תרד מתחת לרמה מסוימת (כפי המצב שקיים במיחמים אחרים הנקראים משום מה כמאושרים לשימוש למהדרין), אלא ששמירת החום תתבצע אך ורק באמצעות גוף חימום הפועל ברציפות בהספק חום נמוך יחסית. אך עם כל זאת לא ניתן לומר שצריכת מים ממיחמים או תרמוסים עם תרמוסטט אסורה, וזאת מן הסיבות האמורות.

לפיכך, במצב של 'דיעבד' עליו שאלת, יש תחילה לשקול את הנתונים הסביבתיים, שאם מדובר בסביבה קרה ובליל חורף קר, כאשר גדול יותר הסיכוי שאוויר קר שיכנס למיחם יקרר מידית את המים, ראוי יותר להחמיר בכך, ואילו אם מדובר בקיץ, או כאשר התרמוס-מיחם נמצא במטבח ובסביבה חמה, שהסיכוי לכך קטן יותר, ואדרבה יתכן שכמות המים הקטנה יותר דורשת פחות חימום, כאמור לעיל, ניתן לסמוך על כך ולהקל.

המשאבה הידנית של המיחם לא עובדת [חוץ מזה הכל תקין]. האם שייך להשתמש בשבת ע"י פתיחת המכסה ולקחת עם מצקת מתוכו בשבת? תודה רבה

אברהם ישעיהו ה.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אם אכן הכל תקין, וניתן להעבירו למצב 'שבת', באופן שהתרמוסטט יהיה מבוטל בשבת, הרי על-פי מה שנתקבל להיתר על יסוד דברי האבנ"ז (חאו"ח, סי' נט, שהביא כן שם באות ה גם בשם הגאון בעל 'ישועות מלכו' מקוטנא) להוציא מים בשבת גם מכלי ראשון שעומד על-גבי האש, ואין בזה משום חשש מגיס ו'מיחזי כמבשל', הרי גם במקרה עליו שאלת מותר לעשות כן.

אולם צריך להיזהר מאד בעת פתיחת המכסה (ובהוצאת המים) שלא להיכוות חלילה מפרץ האדים החמים שיפרצו החוצה.

בברכת שבת שלום וכוח"ט

הוצאת מים ממיחם-תרמוס במצב 'חול'

שלו' וברכה לרבנים הגאונים רבני המכון שליט"א,

רציתי לשאול: אדם שברשותו תרמוס חשמלי והוא שכח בער"ש להעבירו למצב שבת. האם מותר לו להוציא בשבת מים ע"י המשאבה הידנית, או לא? כלומר, האם הוצאת המים עלולה להשפיע על התרמוסטט?

השאלה היא כמובן, לא האם לעשות כן לכתחילה, אלא לגבי מצב של 'דיעבד'.

שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך הנחלת דקדוק ההלכה.

ברוך יעקב מ.

אשדוד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

באופן תיאורטי אכן יתכן בהחלט שהוצאת מים מתרמוס-מיחם חשמלי עלולה להשפיע על התרמוסטט, אם אינו מבוטל באמצעות מצב 'שבת', ולגרום להפעלת גוף החימום, והדבר תלוי האם כאשר מוציאים מים ממיחם של מים רותחים גורמים בכך לקירור המים עקב הכנסת אוויר קר,

העברה למצב 'שבת', אך אם אירע ששכחו ויש צורך בדבר, ניתן לשקול את השימוש על יסוד הנתונים האמורים לעיל. בברכה מרובה

שימוש בשבת במיחם חשמלי ללא מצב 'שבת'

שלום וברכה

לגבי מיחם חשמלי שאין בו מצב שבת, רק שלושה מצבים לדתיחה (מסומן ב-1/2/3), ובנוסף יש בו תרמוסטט למקרה שהמים ייגמרו וייכבה לבד. האם מותר להשתמש בו בשבת?

יעקב פ.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

איננו יודעים לאיזה מיחם בדיוק כוונתך. אם הוא פועל על בסיס רכיב שנקרא 'סימסטט', שתפקידו לקבץ רצף של הפעלות מחזוריות בתדירות קבועה לפי זמנים קצובים מראש, ללא כל השפעה תרמוסטטית התלויה בטמפרטורת המים, אזי מותר להשתמש בו ללא כל חשש, בעוד שאם הוא פועל על בסיס תרמוסטט קיימת אפשרות שצריכת המים תשפיע על הפעלת גוף החימום להרתחה חוזרת.

כמובן, שכל זאת בתנאי שהמיחם בנוי בצורה שכזו, שבה בדרך צריכה רגילה ושגרתית לא ניתן להשתמש בכל כמות

המים, מאחר שברז הצריכה ממוקם גבוה מעט מתחתית המיחם. בכל מקרה אחר יש להיזהר ולהקפיד שלא לצרוך את המים עד תומם, על-מנת שלא להשפיע על מנגנון ההגנה הבטיחותי (לשם דיוק: הוא אינו תרמוסטט) שאמור לנתק את החשמל במקרה של התרוקנות.

יש לוודא גם כי מדיד המים בנוי בצורה שבה המים הנמצאים בו מתבשלים ורותחים מערב-שבת, ובני עדות המזרח ההולכים לאור פסקי מרן הבי"י יש להם לוודא גם כי המים אינם עלולים להתקרר בשבת עצמה עד מתחת למידת חום שהיד סולדת בו.

מצו"ב הביטאון החודשי של המכון לחודש אד"ב תשע"ט, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הנקודות אותן יש לבדוק בנוגע לשימוש במיחם חשמלי בשבת.

בברכה מרובה

מצו"ב הביטאון החודשי של המכון לחודש אד"ב תשע"ט, שם התפרסם מאמר מורחב על החששות ההלכתיים שבשימוש במיחמים ותרמוסים בשבת והדרכים לפתרונן.

בברכת שבוע טוב

הוצאת מים מתרמוס חשמלי במצב 'חול'

לרבנים הגאונים שלום וברכה,

ארע מקרה, ששכחו בערב שבת להעביר את תרמוס המים החשמלי למצב 'שבת', ונשאלה שאלה, היות והמשאבה היא מכנית ולא חשמלית, האם מותר להוציא מים בשבת? ואם לא, האם לגבי יו"ט הדין שונה.

ברכה והצלחה בכל מעשה ידיכם להגדיל תורה ולהאדירה

עמרם ו.

רמב"ש

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

באשר לשאלתך, אין הבדל גדול בין שבת ליו"ט, ובשניהם הוצאת המים אינה 'חלקה' לחלוטין, שכן במצב 'חול' שבו אין התרמוסטט מנותק, עלולה באופן תיאורטי כל הוצאת מים חמים בזמן שגוף החימום אינו פועל לגרום להקדמת הפעלת גוף החימום הלוהט, וזאת עקב הכנסת אוויר קר למיחם במקום המים.

לא ניתן לומר כי פעולה זו אסורה בהחלט, שכן בוודאי אין זה בגדר 'פסיק רישא', ראשית משום שלא ניתן לדעת אם גוף החימום פועל באותה שעה, וכל ההשפעה היא רק למנוע ממנו להתנתק, או שאינו פועל, והוצאת המים עלולה לגרום להפעילו (והר"ז בגדר ספס"ר לשעבר), ונוסף על כך, כל החשש של ההשפעה על התרמוסטט אינה ודאית כלל ועיקר, ובוודאי רחוקה מפס"ר, שכן הדבר תלוי בכמה וכמה

נתונים, גודל המיחם/תרמוס, כמות המים שהייתה בו, כמות המים שנותרה, ובעיקר במזג האוויר והחום הסביבתי, ועוד, שהשפעת צריכת המים על התרמוסטט, ובעקבותיו על גוף החימום הלוהט, גם במידה והיא קיימת, יש לדונה בד"כ כגרמא, והר"ז כעין מה שדנו הפוסקים לעניין פתיחת מקרר והכנסת אוויר חם לתוכו (אלא שבנדו"ד יש חומרא מיוחדת שהתוצאה היא בהפעלת גוף חימום לוהט) ואכמ"ל.

לפיכך, בוודאי שלכתחילה ראוי להימנע מכך ואין לסמוך בשום אופן על צריכת המים דרך המשאבה הידנית, ללא

שימוש במיחמים ובמיני-ברים בשבת

לכבוד הרב שליט"א

אני לומדת בחברותא טלפונית עם נשים שרוצות להתקרב לדת ולשמירת מצוות, במיוחד בתקופה זו של המלחמה, ויש לי 2 שאלות:

1. אתמול למדתי בטלפון הלכות שבת עם אחת שהיא מתחילה ממש. אנחנו לומדות בספר שמירת שבת כהלכתה. למדנו על שימוש במיחם חשמלי בשבת, שאסור למלא בו מים קרים בשבת. היא סיפרה לי כי כאשר נגמר להם (יש לה בעל, וגם אמה מתגוררת אצלה) המים החמים במיחם בשבת היא מוסיפה לו מים מהברז. הבנתי ממנה כי לאור מה שלמדנו היא יותר כנראה לא תעשה זאת.

השאלה שלי מה עוד עלי ללמד אותי שיש להיזהר בשימוש במיחם חשמלי בשבת, ואולי להדריך אותה לרכוש משהו עם הכשר שלכם, כי הבנתי מתוך הספר כי יש עוד בעיות נוספות.

2. אני לומדת גם עם אשה נוספת, שהיא כבר מתקדמת יותר, ושואלת האם מותר להשתמש בשבת במכשיר בר מים של תמי 4 במים הקרים?

אני מודה לכם מאד על כל התשובות הניתנות תמיד בנחת ובסבר פנים יפות בטלפון ובאימייל. תבורכו על כך מפי עליון בכל הברכות.

דבורה ח.

נווה יעקב, ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

1. באשר לשאלה הראשונה - הוספת מים קרים למיחם חשמלי בשבת היא איסור חמור ביותר של חילול שבת, ועליך לחזק אותה מאד לעמוד בהחלטתה זו להפסיק לעשות זאת בכל מקרה, גם אם נהגה כן עד כה בשגגה ומחוסר ידיעה, למרות שלא ברור לנו כל-כך מדוע מיחם חשמלי מלא (שהדגמים הקטנים ביותר מתוכם מכילים כ-20 כוסות) אינו מספיק לשימושם של שלושה בני-אדם למשך שבת אחת.

אולי היא אינה ממלאת אותו לגמרי, או שאינה מעבירה אותו למצב של שמירת חום והמים שבמיחם רותחים ומתאדים מהר מאד. כדאי לברר זאת עמה, ולהדריך

אותה כיצד ניתן להתכונן מראש כדי שהמים החמים שבמיחם יספיקו להם לכל השבת.

יחד עם זאת, באשר לשאר השאלות ההלכתיות הכרוכות בשימוש וצריכת מים בשבת מיחם חשמלי, כאשר הוא במצב שמירת חום (או מה שנקרא אצל אחרים מצב 'שבת', למרות שלא תמיד הוא בהכרח אכן מותאם לשימוש בשבת), נראה לנו, לפי השערותנו, כי מוקדם עדיין לשוחח עמה על כך בשביל לכוון אותה לרכוש מיחם חשמלי באישור הלכתי מוסמך ומהודר, ולעת-עתה זה בגדר 'מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע', במיוחד כאשר ניתן למצוא היתרים שונים לסמוך עליהם בשעת-הדחק בצריכת מים בשבת מיחם חשמלי במצב שמירת חום גם ללא כל אישור הלכתי.

אמנם יתכן, כי המיחם החשמלי שברשותה הוא מה שנקרא 'מיחם תרמוס', שהם בדרך-כלל קטנים יותר ממיחמים חשמליים אחרים. במקרה זה יש להדריך אותה לכל הפחות שלא להשתמש בשבת במשאבה החשמלית למזיגת המים, אלא אך ורק במשאבה המכנית החילונית.

בכל אופן, למקרה שתעריכי כי הגיע הזמן שניתן לשוחח עמה על רכישת מיחם חשמלי באישור הלכתי מוסמך, ללא כל חששות הלכתיים, מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת אשתקד, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש

במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי, ואנו מניחים כי הוא יבוא לך לשימוש ויסייע לך בפעולותיך החשובות לקירוב רחוקים.

2. באשר לשאלה השניה - מתוך השאלה עצמה נראה כי השואלת הזו כבר מתקדמת יותר, ויודעת ומבינה מעצמה כי צריכת מים חמים בשבת מברי מים ומיני-ברים אכן אסורה בהחלט, ככל שמדובר במכשירים ללא אישור הלכתי מוסמך.

לגבי צריכת מים קרים, יש לברר תחילה אם לא מדובר במכשיר חדיש ומתקדם יותר, שברזי המזיגה שלו הם חשמליים/דיגיטליים, או שיש בו משאבה חשמלית, כאשר במקרה זה אין כל אפשרות למזוג ממנו מים קרים בשבת. במידה ומדובר במכשיר מסוגים ישנים יותר, עם ברזי מזיגה מכניים וללא משאבה חשמלית, הרי כאשר ניתן

מדיד במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת

ב"ה
ידוע השאלה בענין צינורית במיחם שהמנחת יצחק מצדד להחמיר. אבל אני מורה כבר שנים להקל, כיון שמתערב המים כל הזמן עם המים שבתוך המיחם, ונמצא שהמים הנמצא תוך הצינורית נתבשלו כבר. ונשאלתי האם היתר זה שייך גם בתרמוס אלקטרוני שיש לו צינורית, או שהוא שונה ממיחם. המצפה לתשובתו לענין מיחם ותרמוס בפרט.

...
אודה מאוד על תשובתו

הרב נתן ג.

מו"ץ ב... ומו"ץ דק"ק....

ירושלים

תשובת רבני המכון:

לידידנו הנעלה הגר"נ שליט"א

א. למרות שרבים טוענים כן בקשר למדיד, הבדיקות הרבות שלנו במשך כל השנים לא הוכיחו כן בצורה חד-משמעית, שכן הדבר תלוי בכמה גורמים, בגודל המיחם, מיקום המדיד, משך זמן הרתיחה, תנועת המים בעקבות הזזת המיחם או צריכת מים ממנו, ועוד כיו"ב, כך שלגמרי לא ניתן לסמוך על כך באופן מוחלט, ואנו נוהגים להחמיר בזה.

ב. כנ"ל לגבי מיחמי תרמוס.

ג. מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת האחרון, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים, מיחמי תרמוס וקומקומים בשבת, לצד הפתרונות המהודרים באותם שבאישורנו ההלכתי.

ד. ...

ה. ...

ביקרא דאורייתא

מדיד מים במיחמים ובתרמוסים חשמליים

שלום לכב' הרבנים שליט"א

נא להאיר עיני בעניין שימוש בשבת:

א. תרמוס חשמלי שיש בו מדיד גובה המים.

ב. מיחם שיש בו מדיד חיצוני כנ"ל.

לשמוע את מדחם הקירור כשהוא בפעולה, מותר באותה שעה למזוג ממנו מים קרים ללא הגבלה. אך אם לא ניתן לשמוע זאת, או בשעה שאינו פועל, ניתן להתיר למזוג ממנו בכל פעם כוס אחת, ולכל היותר שתי כוסות, ולא יותר מכך. מצו"ב גם הבטאון החודשי של המכון לחודש כסלו תשפ"א, שם התפרסם מאמר מקיף אודות השימוש בברי מים ומיני-ברים בשבת, על כל מכלול הבעיות, במים חמים ובמים קרים, כולל שאלת ה'בורר' בסננים, לצד הפתרונות המהודרים והמלאים שבמיני-ברים באישורנו ההלכתי.

בברכת הצלחה רבה בכל פועליך הברוכים

העברת מים בשבת ממיחם תרמוס לסיר

ע"ג האש

שאלה: האם מיחם תרמוס חשמלי מדגם SL-6081

שבאישורכם, כאשר הוא במצב שבת,

יש בו גוף חימום פעיל כל הזמן?

נפק"מ לענין האם מותר יהיה להעביר

מים ממנו לסיר שע"ג האש, בשבת?

בברכה,

יהודה פ.

מודיעין-עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

יש בו אכן גוף חימום פעיל בהספק נמוך לשמירת החום כל הזמן.

עם זאת, לדעתנו יש מקום להחמיר שלא להעביר ממנו מים לסיר שע"ג האש ולחוש לכך (בחשש דאורייתא עכ"פ) שאולי יש בישול באש אחר בישול בחשמל.

מצו"ב:

1. תשובה הלכתית מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א על שימוש בקומקומים המיוחדים לשבת, אשר מתוך ההערות בסופה תוכל ללמוד גם לגבי שאלתך.

2. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת אשתקד, שם התפרסם מאמר מקיף על החששות האפשריים במיחמי ובקומקומי שבת ועל הדרישות המהודרות שלנו במיחמים ובקומקומים שבאישורנו ההלכתי למהדרין.

בברכה מרובה

אם הוא לכתחילה ללא כל חשש. השבנו לו, כי מיחם זה הובא תחילה לבדיקה אצלנו לשם קבלת אישור הלכתי, אך במהלך הבדיקות הבחנו כי התרמוסטט אינו מנותק לגמרי במצב 'שבת', ובהתאם לקריטריונים המהודרים שלנו לא הסכמנו לאשר אותו. בשעתו לא טרחנו לבדוק בדיוק את טווח המעלות ורמת החום שבהם התרמוסטט חוזר ומפעיל את גוף החימום של ההרתחה, שכן בלא"ה לא חשבנו לאשר אותו במצב זה.

מאחר שסברנו כי מן הסתם גם אם התרמוסטט אינו מנותק לגמרי הוא מכוייל לרמת חום (או יותר נכון: קור) קיצונית למדי, שאינה גורמת להרתחת המים אלא רק במקרים קיצוניים של ירידת הטמפרטורה באופן דרסטי, הצענו לאותו שואל כי ינסה לבדוק זאת בעצמו ביום חול, באמצעות שפיכת כמה ספלים גדולים של מים קרים מהברז לאחר רתיחת המים והעברת המיחם למצב 'שבת', ולהבחין עד כמה הם עשויים להביא להרתחה מחודשת של המים במצב 'שבת', אשר לפי"ז יוכל לקבוע ולהעריך אם צריך אכן לחוש לאפשרות זו או לא.

כעבור שבועיים בערך הוא התקשר אלינו שוב, באומרו כי הבדיקה באמצעות שפיכת מים מיותרת לחלוטין, שכן הבחין כי הוצאת כמה כוסות מים ברציפות (במצב 'שבת') מפעילה מחדש את ההרתחה.

איננו רוצים לומר באופן חד-משמעי כי השימוש במיחם זה בשבת אסור, אבל לאור האמור הוא רחוק מאד מלהיחשב כ'הידורית' על כל משמעויותיו.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ובמיחמי תרמוסטט בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי.

בברכה מרובה

מיחם עם מצב 'שבת' ללא אישור הלכתי

נשאלתי בענין מיחם שאין לו אישור ממכון מסויים, אך יש אופציה של מצב שבת, האם עשוי להיות מניעה להסתמך

ע"ז?

תודה רבה

ישכר ט.

מכון "שלם בהוראה"

ירושלים

האם יש לחוש בו שהמים שאינם מבושלים נכנסים למים הרתחים?
בידידות

הרב מרדכי צבי ב.

מו"ץ חסידי...

ירושלים ת"ו

תשובת רבני המכון:

שלום רב לאוהבי תורתך

בתרמוסטט בד"כ המדיד הוא פנימי והחשש רחוק. לעומת זאת, במיחם, ללא אישור הלכתי מוסמך, בפרט כאשר המדיד הוא חיצוני ותולה, יש מקום גדול לחשש זה.

אמנם ניתן לנענע את המיחם בזהירות בערב-שבת לאחר ההרתחה, כדי לוודא שהמים יתערבו היטב וגם במדיד יהיו מים מבושלים.

במקומות ובסביבה קרה עדיין יש מקום לחשש שבמשך לילה ארוך, ללא שימוש במים, יצטננו המים שבמדיד לגמרי, ובפרט לבני עדות המזרח שבוודאי יש להם לחוש שחום המים ירד מתחת למידת חום שהיס"ב.

במיחמים ותרמוסטים המאושרים על-ידינו לא קיימים כלל כל החששות האלה.

ב'אספקלריה' גיליון א' (אד"ב תשע"ט) התפרסם מאמר מקיף על מיחמים, תרמוסטים וקומקומים חשמליים בשבת, עם התייחסות גם לנקודה זו.

בברכה מרובה

מיחם לשבת

שאלה: האם ידוע לכם על מיחם מים בשם... בכשרות של...
האם מותר להשתמש בו לכתחילה בשבת?

יישר כח.

בברכה,

יוסף י.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בדרך-כלל אנו מקפידים, כדרכנו ומדיניותנו רבת השנים, להימנע מלהתייחס או להשיב על גופים אחרים ומוצרים שתחת אחריותם, לא לחיוב ולא לשלילה.

עם זאת, נוכל רק לספר כי לא מכבר פנה אלינו יהודי שרכש או קיבל מיחם בשם זה, ושאל אודות השימוש בו בשבת,

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

שלום רב

לקראת חג הפסח האחרון רכשנו מיחם-תרמוס 'יוניברס' 4.5 ליטר של חב' נורלייט באישור הלכתי שלכם, דגם MR305.

השבוע התעוררתי לחפש ברשימת המיחמים המאושרת על ידכם שאתם מפרסמים את דגם המיחם ולא מצאתי ברשימה את הדגם הנ"ל ולא אף מיחם או תרמוס אחר של חב' 'נורלייט'.

נשמח ונודה לכם אם תבהירו לנו האם הוא מאושר על ידכם או לא?

בתודה וברכה

ישראל ד.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

במשך תקופה ממושכת בעבר אכן היינו מעניקים אישורים הלכתיים למיחמי-תרמוס של חב' 'נורלייט'.

בין מיחמי התרמוס שלהם ישנם מיחמים שהתרמוסטט שלהם מבוטל לחלוטין במצב 'שבת', כך שבמצב זה לעולם לא יופעל גוף החימום ויחזור להרתיח את המים אפילו אם הם יתקררו לגמרי. במיחמים הללו אישרנו לשימוש בשבת לכתחילה גם דגמים של תרמוסים גדולים עד תכולה של 6 ליטר.

מנגד, הם מייבאים ומשוקים גם מיחמי-תרמוס אשר התרמוסטט שלהם אינו מבוטל לגמרי במצב 'שבת', וכאשר הטמפרטורה יורדת מתחת לרמה משמעותית התרמוסטט מפעיל את גוף החימום הלוהט להרתחה חוזרת של המים.

מאחר שרצינו לוודא למעלה מכל ספק, לגבי המיחמים הללו, כי לא תיתכן שום סיטואציה

שכזו, אשר בעקבות צריכת מים עלולה הטמפרטורה לרדת מתחת לרמת החום שבה התרמוסטט יחזור ויפעיל את גוף החימום וירתיח את המים, בדקנו ביסודיות ובקפדנות רבה את המיחמים,

ואישרנו מתוכם לשימוש בשבת אך ורק מיחמי תרמוס קטנים יחסית, בתכולה של 2 ליטר, שלגביהם העלו הבדיקות בוודאות כי גוף החימום לשמירת חום מספיק לשמור על טמפרטורת המים בכל מצב אפשרי, שלא תרד לעולם לרמה שכזו שהתרמוסטט עלול להרתיח שוב את המים באמצעות הפעלת גוף החימום.

מה שנקרא מצב 'שבת' ללא אישור הלכתי (ולעיתים גם עם אישור בלתי מוסמך) פירושו במילים אחרות 'מצב שמירת חום', כלומר: המיחם עובר או מועבר ממצב 'הרתחה' למצב של 'שמירת חום' באופן סטטי באמצעות גוף חימום עם הספק חום קטן יותר, על-מנת שהמים לא ימשיכו לרתוח ועד מהרה יתאדו לגמרי. עם זאת, התרמוסטט אינו מבוטל, ובכל עת שרמת חום המים יורדת מתחת לסף התחתון של רמת החום שנקבעה, התרמוסטט 'חש' בכך ומפעיל שוב את גוף החימום של ההרתחה להרתחה מחודשת

של המים, כך שבאופן תיאורטי צריכת מים מן המיחם עלולה בסיטואציות מסוימות לגרום להפעלת גוף החימום של הרתחת המים.

כמובן, שבדרך-כלל קיימת גם בעיית המים שבמדיד, שיתכן שלא התבשלו כדבעי מערב-שבת או שהתבשלו והצטננו במהלך השבת (עכ"פ למידת חום שיש לחוש בה שהיא פחות מחום שהיס"ב), והם עלולים להתבשל בכניסתם למיחם כתוצאה ישירה מצריכת מים ממנו.

איננו קובעים כרגע מסמרות מה חומרת האיסור שבצריכת מים ממיחם שכזה, והאם יש מקום להקל בזה בדיעבד ובשעת-הדחק. אבל אלו הן העובדות, כי בוודאי לא ניתן להסתמך על האופציה של מצב 'שבת' כאופציה אמיתית ומלאה ללא אישור הלכתי מוסמך.

מצו"ב:

1. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי.

2. הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תש"פ, שם בעמודים 12-13 התפרסמה תשובה אודות מיחם ששכחו להעבירו למצב 'שבת', אשר ממנה אתם יכולים ללמוד גם לעניינכם.

3. הבטאון החודשי של המכון לחודש סיוון תשפ"א, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה נוספת בנושא דומה קצת.

בברכה מרובה

מיחם שבת אוטומטי שלא הועבר למצב 'שבת'

שאלה:

בבית הכנסת אצלנו קיים מיחם שבת אוטומטי (שנמצא בכשרותכם ונמכר לנו ע"י חברת פל-רם) דהיינו שכל ערב שבת הוא עובר למצב שבת בצורה אוטומטית.

משום מה, בשבת האחרונה זה לא קרה והוא נשאר על מצב חול.

משכך, סגרנו את ברז כניסת המים הקרים למיחם.

האם זהו פתרון מושלם או לא.

מיכאל ש.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מתוך השאלה אנחנו נוטים להניח כי מדובר במה שנקרא אכן 'מיחם מים אוטומטי/ידני', שסגור לכניסת מים קרים בשבת, אשר את האישור ההלכתי עליו אנו מצרפים בזאת, ולא במה שנקרא 'מיחם גלישה', המאפשר גם כניסת מים קרים בשבת וחימום בשבת בצורה אוטומטית מהודרת ללא כל השפעה של צריכת המים.

סגירת כניסת המים הקרים באופן עצמאי, בעוד המיחם עצמו

ממשיך לפעול במצב 'חול', אינו פתרון מושלם לגמרי, שכן במצב זה הוא ממשיך לפעול באמצעות תרמוסטט, העלול להיות מושפע בדרך או אחרת מצריכת מים חמים ולגרום להפעלת גוף החימום, שלא כדרך שהוא פועל במצב 'שבת'

באמצעות סירמסטט, המפעיל את גוף החימום בזמנים קבועים קצובים מראש ללא כל השפעה של צריכת המים החמים.

אמנם הלכה למעשה לא ניתן לאסור באופן מוחלט את השימוש במיחם במצב שכזה, בשל כמה וכמה ספיקות בדבר.

מצו"ב:

1. האישור ההלכתי למיחם האוטומטי עליו שאלתם לכאורה.

2. הבטאון החדשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי.

בחודשי החורף האחרון נודע לנו כי חברת "נורלייט" מייבאת ומשווקת מיחם חדש של 4.5 ליטר, מן הסוג שהתרמוסטט אינו מבוטל בו לגמרי במצב 'שבת', שמעולם לא נבדק על-ידינו ולא קיבל את אישורנו ההלכתי, ועל האריזה מופיע כאילו יש לו אישור הלכתי שלנו כביכול. פנינו מיד ליבואן בבקשת הבהרות, והוא התנצל כי המיחם-תרמוס הנ"ל מיוצר בדיוק כמו המיחמים האחרים שבאישורנו, והיתה בכוונתו להביא אותו לבדיקה במעבדות המכון, אלא שעקב טעות הוא שווק לחנויות קודם לכן תחת אישורנו ההלכתי כביכול. כמובן, שמחינו בכל תוקף על התנהגות נלוזה זו, שהצטרפה לשינויים נוספים שנעשו במיחמים האחרים ללא ידיעתנו, ופרסום מטעה כאילו האישור ההלכתי שלנו כולל גם פטור מטבילה.

יחד עם זאת, ביקשנו לבדוק באופן מידי את מיחם התרמוס האמור, מדגם MR305, והתברר לנו שוב לאור הבדיקות כי מיחמים בגודל שכזה אינם יכולים לשמור על טמפרטורת החום בכל מצב, שלא ירד מתחת לרמה שבה התרמוסטט יפעיל אותו וירתח שוב את המים. ובהחלט יתכן שבלילות החורף הקרים, במיוחד במקומות כמו ירושלים או צפת, צריכת מים מהמיחם עלולה להביא להפעלת גוף החימום הלוהט להרתחה מחודשת של המים.

מבלי להיכנס לעצם השאלה ההלכתית, עד כמה צריך לחוש למעשה לחשש זה, ואם יש מקום להקל בזה על סמך צירופים שונים, דבר שכבר נידון לא פעם בביטאונים החדשיים של המכון 'אספקלריה', הרי שברור שמיחם עם אפשרות

שכזו אינו תואם כלל את הקריטריונים ההלכתיים המהודרים והמחמירים של המוצרים והמכשירים המאושרים על-ידינו.

בעקבות תוצאות הבדיקות, ובהתחשב בשיווק מיחם-תרמוס זה תחת אישורנו ההלכתי כביכול, בעוד שמעולם לא קיבל את אישורנו, אשר הצטרף כאמור לשורת מחדלים נוספת מטעם החברה, הביאו אותנו לשגר מכתב ביום ד' בניסן ש.ז. (17.3.21 למניינם) לחב' 'נורלייט', שבו אנו מודיעים להם כי מאותו יום ואילך אנו מסירים את אחריותנו ואישורנו ההלכתי מכל מיחמי התרמוס של 'יוניברס', מכל הסוגים ומכל הדגמים, כולל אותם מיחמים שהיו בעבר באישורנו ההלכתי, ואנו אוסרים עליהם מכאן והלאה לעשות כל שימוש שהוא בשמנו.

בברכה מרובה

יחד עם זאת, בלילות החורף הקרים מאד, אם גם המטבח קר, יש מקום לחוש יותר לכניסת אויר קר שעלולה להפעיל את ההרתחה (כשמדובר בגוף חימום לווהט - גחלת של מתכת), אך בכל זאת אין זה בגדר פס"ר, שכן במקביל לאוויר הקר שנכנס כתוצאה מהוצאת המים, הרי על גוף החימום של שמירת החום לחמם מעתה פחות מים, ויש כאן איזון מסוים בין הקור והחום, שהופך זאת לאינו פס"ר.

בעניין הוצאת שליש כוס מים מערב שבת: הסיבה לדרישה בהוצאת כמות קטנה של מים לפני שבת בתרמוסים מסויימים, נובעת מכך שלעיתים [ברמת קור קיצונית] יש אזור במיקום המשאבה שהמים אינם מגיעים בו לחום של יד נכוות בזמן ההרתחה [מדובר בכמות מזערית של מים], כיון שכך ישנו חשש שבצריכת מים בשבת המים שיזרמו לכוס יבשלו את המים הראשונים שיצאו מהתרמוס.

סוגיא זו דומה לחשש הפוסקים בעירוי מים רותחים לכוס רטוב, שיש אמנם המקילים בזה, אך מאחר ורבים האוסרים אנו מורים לרווחא דמילתא לרוקן כמות קטנה לפני שבת לאחר רתיחת התרמוס, כך שכל המים במכשיר רתוחים וחמים מערב-שבת.

בכבוד רב

מיחם שבת ללא מתג הרתחה

לכבוד רבני המכון טכנולוגי להלכה

שלום וברכה

ברשותי מיחם לשבת סטנדרטי הנפוץ בבתי ישראל, יש בו מתג הרתחה, ומתג מצב שבת, כשבכל ערב שבת וחג מביאים את המים למצב הרתחה, ולאחר שרתחו מעבירים את המיחם למצב שבת.

ועתה, מתג ההרתחה שבמיחם שברשותי יצא מכלל שימוש ונשארה אופציית מצב שבת בלבד. אך עדיין קיימת האפשרות למלאות את המיחם מספר שעות קודם כניסת השבת ולהפעיל את המיחם במצב שבת, כך שבכניסת השבת אף במצב זה המים מגיעים לחום שעל פניו נראה ממש כחום הרגיל מימים ימימה.

אמנם זכורני שקראתי אי פעם בהקשר למיחמים ציבוריים, שהמציאות היא שמים שלא הגיעו לרתיחה, ככל שמפחיתים את כמות המים שבמיחם, מוסיפים המים להתחמם עוד ועוד, עד כדי שבאיזה מוסד ציבורי בדקו את הפרשי המעלות בין כניסת השבת שהמיחם היה מלא לצאת השבת שכמעט נתרוקן המיחם, ומצאו הפרש של כמעט 10 מעלות.

3. הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תש"פ, שם בעמודים 12-13 התפרסמה תשובה אודות מיחם ששכחו להעבירו למצב 'שבת', אשר ממנה אתם יכולים ללמוד גם לעניינכם.

4. הבטאון החודשי של המכון לחודש סיוון תשפ"א, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה נוספת בנושא דומה קצת.

בברכה מרובה

מיחם שבת במצב רגיל

שלום וברכה למע"כ רבני המכון שליט"א

יש ברשותי מיחם חשמלי מחברת סול, עם כפתור למצב שבת. קורה - לעיתים נדירות - שאני שוכח להעביר למצב שבת, שאלתי, האם מותר באופן כזה להוציא מים מהמיחם ע"י המשאבה הידנית.

אפרט את שאלתי:

לכאורה, המים מחוממים כל צרכם ומצטמק ורע להם, ואפי' נניח שבאופן כזה יש למיחם דין של אינה גרופה וקטומה (כי אפשר להרתיח ע"י לחיצת כפתור) הרי מותר להשהות גם על אינה גרופה וקטומה. כמו כן, המיחם פעיל אצלי כל השבוע ושומר על החום באופן אוטומטי, ומעולם (!) לא ראיתי שירתיח שוב אוטומטית את המים, זאת אומרת שהשאיבה אינה מכניסה למיחם אויר קר המצנן את המים, דבר היכול לגרום הרתחה חוזרת בשבת ח"ו, ובודאי שאין בזה פסיק רישא.

כך שלפי מה שיוצא לי עיקר הכפתור המעביר למצב שבת הוא בשביל לנטרל את פעולת השאיבה האוטומטית העלולה להיגרם באמצעות לחיצת כפתור בשוגג, או הצמדת הכוס למיחם שגם שם יש כפתור הנלחץ וגורם להוצאת מים.

כמובן, איני רוצה להתיר כל עוד שאיני בקיא בפעולת המיחם, ולכן הנני פונה בזאת אל מע"כ שליט"א שתורו לי דבר הלכה בנידון זה.

בהזדמנות זו אבקש לברר ענין נוסף, ע"פ זכרוני מופיע בהוראות מהמכון שבני אשכנז צריכים להוציא לפני שבת כ 3/4 כוס מים חמים, מאיזה סיבה נובעת הוראה זו. ובמאמר המוסגר: דומני שרוב ככל המשתמשים אינם מודעים כלל להוראה זו. לעת עתה, את מי ששאלתי על כך לא ידע בכלל מפרט זה.

תודה רבה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

שאלת חכם למעלה מחצי תשובה, וכל דבריוך אמת וצדק.

להרתחת המים, כך שהשאלה צריכה להיות גם על האפשרות שמא צריכת המים, במידה והיא מקררת אותם (כדלהלן), תשפיע על הפעלת גוף החימום הלוהט (שמן הסתם פועל אצלך, למרות שמתג ההרתחה יצא מכלל פעולה). ועכ"פ תשובתנו היא בהנחה שמדובר במיחם חשמלי שהתרמוסטט שלו אכן מבוטל לגמרי בשבת.

נוסף על כך, מתוך השאלה אנו מבינים כי במילוי המיחם כמה שעות לפני כניסת השבת וחימום המים אתה מצליח לחמם אותם עד לחום שמורגש אצלך כחום רגיל של מיחם מים, קרי: 80 מעלות צלזיוס לפחות, שהיא מידת חום הנחשבת ללא כל ספק כחום שהיד-סולדת-בו לכל הדיעות. אלא שהחשש שלך הוא מהשפעת צריכת המים בשבת על חימום של המים לטמפרטורה גבוהה יותר, ועל כך תשובתנו:

א. אתה יוצא כנראה מנקודת הנחה הלכתית, כי גם מים שכבר התחממו בוודאות עד לחום שהיד-סולדת-בו יש עליהם איסור בישול לחמם יותר ולקרבתם לנקודת הרתיחה. אלא שהנחה זו אינה ברורה ומוסכמת כל-כך, למרות שבוודאי לכתחילה יש להחמיר בכך, שכן היא תלויה בשתי שאלות הלכתיות יסודיות, האחת, אם יש איסור בישול בדבר שכבר התבשל כמאכל בן-דרוסאי לקרבו לבישול כל-צרכו, וכפי הדיעות שהובאו בביאה"ל (סי' שיח ס"ד, ד"ה אפילו בעודו רותח), וע"י בזה גם באג"ט (מלאכת האופה ס"ז וסק"י), והשניה, האם בישול מים וחימוםם לחום שהיד-סולדת-בו נחשב כבישול כמאכל בן-דרוסאי או כמבושל כל-צרכו, וכפי שדנו בזה האג"ט (שם, ס"ח וסק"ד, ובהשמטות לזה שנדפסו בסוף הספר) והתהל"ד (סי' שיח סק"ז) ובס' 'שביתת השבת' (בהקדמה למלאכת אופה ומבשל, אות יח, ובבאר רחובות סק"ד), ואכמ"ל.

ב. ההנחה הפשוטה אותה אתה מניח, כי ככל שצורכים מים ממיחם חשמלי וממעטים את תכולת המים שבו המים שנותרו ממזהרים להתחמם ולהתקרר לרתיחה, אינה פשוטה כלל ועיקר, שכן למרות שמצד אחד על גוף החימום לחמם עתה כמות פחותה של מים, אבל מצד שני מאחר שצרכו מים חמים מאד מתוך המיחם הרי נכנס במקומו אוויר קר יותר, ולא ניתן לקבוע מסמרות ולהכריע בשאלה מציאותית זו, שהיא תלויה בכמה וכמה גורמים ותנאים סביבתיים, למשל: בגודל המיחם, בכמות המים שהיו בו קודם הצריכה, בכמות המים שנצרכה, בכמות המים שנשארו במיחם, ברמת הבידוד של המיחם הספציפי לשמירת החום, ובעיקר במזג האויר והטמפרטורה

וברצוני לברר האם אכן יש דברים בגו, והאם הדבר נכון אף למיחם ביתי של תכולת 8 ליטרים בלבד, ואם אכן יש דברים בגו, האם אכן זו סיבה לאסור להוציא מים, או שמא מחמת שאין הדבר ברור כך ואין הוא פס"ר, בנוסף יתכן שתוספת החום המועטת [- בהנחה שהוצאת כוס אחת לא מסתבר שמשפיע ברמה כזו המורגשת לאדם המצוי], אינה בגדר ניחא ליה ואין לו צורך בזה.

במידה ואכן יש בעיה להשתמש במיחם באופן זה, יש לדון מה יהיה הדין באופן שאכן הרתיחת את המים בקומקום רגיל והעברתי את המים למיחם על מצב שבת, שכמובן באופן זה אין לחוש לחשש הנ"ל מאחר שהמים כבר רתחו לגמרי ולא נצטננו בינתיים, אך במוצאי השבת לא שפכתי את המים שנשארו במיחם, וכששוב הגיע יום השישי נסתפקתי האם מים אלו שרתחו בעבר - ולמנהגי כדעת הרמ"א דאף בלח אין בישול אחר בישול ורק מחמירים בנצטננו לגמרי - האם כיון שנצטננו המים חזר עליהם הדין דאסור להביאם לידי חימום שהיד סולדת בהם ועלי להרתיח מים אלו שוב בקומקום נפרד, או שמא נאמר שמאחר ועוד קודם השבת מגיעים המים לקרוב לרתיחה חזר עליהם הדין של מים שלא נצטננו לגמרי שאין בהם בישול אחר בישול.

בצפייה ותקווה להיענות קודם שבת קודש הקרובה, כי נוגע לי השאלה דלהלן הלכה למעשה.

ובתודה מראש

אברהם ו.

בית חלקיה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ראשית, ברצוננו להתנצל על שרבני המכון לא הספיקו להשיב לך על שאלותיך קודם השבת, כפי שביקשת, עקב העומס הרב המוטל עליהם דבר יום ביומו, ומוטב מאוחר מלא כלום.

ובנוגע לשאלתך, איננו יודעים כלל באיזה מיחם מדובר, האם במיחם באישורנו ההלכתי, שבו במצב שבת מבוטל התרמוסטט לגמרי, והוא פועל רק בהספק חום נמוך וקבוע, אשר ביחס לזה מתאימה השאלה, או שמא מדובר במיחמים אחרים עם מה שנקרא מצב 'שבת', שבהם התרמוסטט אינו מבוטל לחלוטין, ובמצבי קיצון של ירידת הטמפרטורה הוא חוזר להפעיל את גוף החימום

מיחם שבת של חברת 'סהרה' באישור המכון

אחר בישול, ולדעת הפוסקים שנראה מדבריהם שגם לדעת הרמ"א אם נצטננו לגמרי הרי הם כאינם מבושלים, ויש לחוש בהם לאיסור בישול מה"ת. אולם בוודאי יש כאן בנדו"ד צירוף גדול נוסף לסברות שהוזכרו לעיל, של דעת הראשונים דסבירא להו שאין בישול אחר בישול בלח, ודיעות הפוסקים שלדעת הרמ"א גם אם נצטנן לגמרי אין בו משום בישול, אלא שמחמירים מסברות אחרות, שאינן שייכות כלל בנדו"ד, ובכה"ג נראה דסגי בהכי, וא"צ להחמיר יותר.

בברכה מרובה

מיחם תרמוס ששכחו להעבירו למצב 'שבת'

שלום,

שכחתי להעביר את המיחם למצב שבת. המיחם נמצא במשך כל השבוע על מצב 'שמירת חום', אני חושב שהוא עובד ללא טרמוסטט כיוון שאני לא רואה אף פעם שהוא עובר למצב רתיחה [מלבד כאשר מכניסים מים חדשים קרים]. שאלתי היא, האם יש בעיה במצב זה להוציא מים מהמיחם בשבת, על ידי המשאבה הידנית, למרות שהוא לא במצב שבת. ואם אכן מותר, לשם מה בכלל יש מצב שבת?

תודה רבה.

אוריאל ס.

גני-איילון לוד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מתוך השאלה על משאבה ידנית אנו מבינים כי לא מדובר במיחם רגיל, אלא במה שמכונה מיחם-תרמוס.

באשר לשאלתך על הצורך בכלל במצב 'שבת', התשובה היא כי מלבד האישור ההלכתי על עצם המיחם האמור - הנדרש כדי לוודא שהוא נבדק כי אכן כל המים שבו התבשלו מערב-שבת, ואין בו שום נקודות מסוימות שבהן המים אינם מתחממים או שהם עלולים להתקרר במשך השבת, דבר מצוי במיחמי תרמוס דומים ללא אישור הלכתי מוסמך - יש גם צורך להעביר אותו מערב-שבת למצב 'שבת', משתי סיבות: 1. במצב 'חולי' הוא פועל ללא ספק באמצעות טרמוסטט,

אשר בסיטואציות מסוימות אכן עלול להפעיל את גוף החימום הלוהט להרתחה חוזרת של המים. 2. הוא נועל את המשאבה החשמלית, בה משתמשים בכל ימות השבוע, לבל יוכלו בטעות להשתמש בה בשבת.

הסביבתית במקום בו נמצא המיחם, כך שאין זה ברור כלל שצריכת המים תזרז את בישול המים לטרמפרטורה גבוהה יותר, ואדרבה לעיתים יתכן כי יקרה ההיפך, אשר מטעם זה כתבנו לעיל כי צריכת מים ממיחם שהטרמוסטט אינו מבוטל בו לחלוטין במצב 'שבת', ועאכ"כ ממיחם שאין בו מצב 'שבת', או שלא העבירו אותו למצב 'שבת', עלולה באופן תיאורטי להשפיע על הפעלת גוף החימום הלוהט, הנחשב כ'גחלת' של מתכת, שאנו חוששים בו כידוע למלאכת 'מבעיר' דאורייתא.

ג. למרות שמתוך הדברים ניתן ללמוד ולהבין, כי בוודאי לא ניתן לאסור את צריכת המים, על סמך הנקודות שהזכרנו, בתוספת הסברות שהעלית בשאלתך, והמיקל בזה יש לו בהחלט על מה לסמוך. אך יחד עם זאת נראה כי מן הראוי להחמיר בכך לכתחילה, אם אפשר. ופשיטא שהעצה למלא את המיחם בערב-שבת במים שכבר רתחו קודם לכן, ואפילו אם כבר התקררו אלא שלא נצטננו לגמרי (כדעת הרמ"א בסי' שיח סט"ו) היא העצה הטובה והמושלמת ביותר.

ד. ובדבר השאלה האחרונה, אם ניתן להשתמש לצורך כך במים שרתחו בשעתו וכבר נצטננו לגמרי, כגון שנשארו במיחם משבת קודמת, שמאחר שהם כבר חוזרים ומתחממים מערב-שבת עד למידת חום שנחשבת בוודאי כחום שהיד-סולדת-בו שוב נקטינן שאין בהם בישול אחר בישול, ואין לחוש כלל לחשש האמור שצריכת המים בשבת עלולה לגרום להמשך חימוםם וקירובם לקראת רתיחה, או שעדיין יש מקום לחשש זה - הנה הדבר תלוי בדיעות הראשונים אם יש בישול אחר בישול בלח, ואנן נקטינן לעיקר כדעת הסוברים שמה"ת יש איסור בישול אחר בישול בלח, וכמו שסתם המחבר בשו"ע (סי' שיח ס"ד), ועיי' במש"כ המ"ב (שם סק"ג וסק"ד), שעל יסוד זה נחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א לגבי דבר לח שנצטנן לגמרי, אם דינו עתה כדבר שאינו מבושל כלל, ושוב יש עליו איסור בישול מה"ת (כמשמעות דעת שו"ע הרב סי' שיח ס"ט, ועיי' במ"ב שם סק"צ"ט, ועיי' בא"ט, מלאכת האופה סק"ד, ובהשמטות ע"ז שנדפסו בסוף הספר), או שהאיסור הוא רק משום חומרא דמיחזי כמבשל ומתקן, או שהרמ"א החמיר בכה"ג רק משום איסור שהייה בתחילה בשבת (ועיי' בזה במחנה"ש סי' שיח סק"ט, ובפמ"ג בא"א שם, ובחזו"א או"ח סי' לו סק"ג וסקט"ז וסקל"א).

אשר לפי"ז השימוש במים שהיו מבושלים ונצטננו לא יועיל כלום לדעת הראשונים הסוברים דבלח יש בישול

ובאשר לעיקר שאלתך מצו"ב:

1. הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תש"פ, שם בעמודים 12-13 התפרסמה תשובה על אותה שאלה בדיוק.
  2. הבטאון החודשי של המכון לחודש סיוון תשפ"א, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה נוספת בנושא דומה קצת.
  3. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת אשתקד, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ומיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים במיחמים שבאישורנו ההלכתי.
- אלא שהתשובות הנ"ל נכתבו אודות מיחם/תרמוס כזה שנבדק על-ידינו ועומד תחת אישורנו ההלכתי, כך שאנו יכולים להשיב עליו בהתאם לנתונים הידועים לנו, שאם-לא-כן יתכן בהחלט שיש בו בעיות נוספות, אפילו במה שנקרא מצב 'שבת', כאמור לעיל, ואין לנו שום אחריות על כך.

בברכה מרובה

מיחם תרמוס בשבת

שלום וברכה,

1. האם יש חשש להשתמש במיחם תרמוס? משהו העיר לי שלפעמים נשארים קצת טיפות של מים שכבר נתקררו במקום שמשם יוצא הזרם, ונמצא שמבשלם בשבת.
2. ...
3. ...

תודה רבה, ותזכו להמשיך בעבודת הקודש שלכם!

מאיר ה.

אשדוד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

1. האפשרות הזו נראית מאד רחוקה ובלתי סבירה, שכן מדובר בפיית המזיגה שהוא מקום חם למדי, כך שטיפות המים אמורות להתאדות ולהתייבש שם, וכל זמן שהן עדיין קיימות הן נשארות חמות במידה כזו או אחרת.
- לבני אשכנז, הנוהגים על-פי דעת הרמ"א (או"ח, סי' שיח סט"ו) שכל דבר לח שלא נצטנן לגמרי אין בו משום בישול אחר בישול, בוודאי שאין כל חשש, שהרי הטיפות, גם

במידה והן קיימות, ללא כל ספק לא הצטננו לגמרי.

השאלה יכולה להיות לבני עדות המזרח, ההולכים לאור פסיקת מרן הב"י (שם, סי"ד) שכל שהצטנן במידת חום שהיא פחות מחום שהיס"ב יש בו משום בישול אחר בישול, אלא שכאמור מדובר בכלל באפשרות רחוקה, וגם אם נותרו טיפות אין זה ברור כלל שהצטננו עד לפחות מחום שהיס"ב, ואפילו אם נחוש כי אכן הצטננו יש כידוע עוד צירופים אחרים לסמוך עליהם, שהרי כבר

דנו הפוסקים לגבי עירוי מים חמים מרובין על מים צונגין מועטין, וע"י בזה בדברי הט"ז (שם סק"ח) והמג"א (שם סק"ה), ודעת המ"ב (שם סק"ח, סק"ב וסקפ"ג) להחמיר בזה, אבל בביאה"ל (שם סי"ב, ד"ה, בשם הבית-מאיר) העלה דבדיעבד יש לסמוך על דעת המתירין, ובפרט

בלח שכבר נתבשל ונצטנן אח"כ, ויעויין בשו"ת אג"מ (ח"א, סי' צג; ח"ד, סי' עד, בישול, אות יט) שמתיר גם לכתחילה לערות מים חמים מכלי ראשון על טיפות מים מבושלות שנותרו בכוס ונצטננו לגמרי, מכח כמה סברות, וכן הסכימו לזה עוד מגדולי ההוראה, אשר לאור כל האמור אין בזה באמת כל בית מיחוש כלל.

אמנם לפי דרכנו משכבר הימים להיות קשובים לכל הערה אמיתית, ולהשתדל ככל האפשר לצאת מכל סרך וצל צילו של חששות הלכתיים לכל הדיעות, החלטנו לבדוק זאת בצורה יסודית, אם אכן יש דברים בגו, ובמידת הצורך למצוא את הדרך לפתור זאת על הצד היותר טוב.

2. ...

3. ...

בברכה מרובה

מכירת מיחם ללא מצב 'שבת' ושימוש במזגן ללא התקן שבת

ב"ה

לכבוד הגאון הרב הלפרין שליט"א

נשאלתי ממוכר כלים בארצות הברית שמוכר מיחם מים שיש לו תרמוסטאט, האם מותר למכרו מצד היתר השימוש בשבת. וצד ההיתר בזה, שאין הוצאת המים גורם שיופעל שנית, רק כשמוציא מים גורם שיצטנן המים יותר בתדירות, כיון שמים מועטים מצטננים יותר ממים מרובים, ונמצא גורם שיופעל התרמוסטאט בתדירות יותר,

אשר אף שלכתחילה בוודאי ראוי ונכון ללא כל ספק לכל אחד ואחד להקפיד לרכוש לשבת מיחם עם אישור הלכתי מוסמך, שיש בו מצב 'שבת' אמיתי, של שמירת חום קבועה ללא כל תרמוסטט, וכן שנבדק בו מצב המים במדיד לאחר הרתיחה ובמשך כל השבת ועוד, אבל פשוט שלא ניתן לאסור למוכרו לאחרים, ובפרט שיתכן שיש שרוכשים אותו עבור ימות החול.

ב. בסופו של דבר התשובה האמיתית היא כמו שכתב כת"ר, למרות שמחד גיסא נאמרו בזה סברות לחלק, שבמזגן הפעולה של פתיחת או סגירת דלתות או חלונות אינה בגוף הדבר, וכן שישנן השפעות סביבתיות נוספות עליו מלבד ההשפעה הנ"ל, הרי שמאידך גיסא יש דווקא סברות הפוכות, להחמיר בכל מזגן יותר מאשר במקרה, וכאשר נתבאר בתשובת אאמו"ר הגאון זצ"ל בעניין זה בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"א, ס"י יד), וכבר הרחיבו בהסברת הדברים במאמר מיוחד בבטאון 'אספקלריה' של המכון לחודש אייר אשתקד.

אולם כיום כבר לא ניתן לומר בפשיטות כ"כ שאין ברירה אחרת, דהא איכא דרכא אחרינא, עכ"פ למי שהולך לרכוש מזגן או מערכת מיזוג חדשים, בדגמים וסדרות מזגנים של שתי חברות מזגנים גדולות עם התקני שבת מהודרים באישורנו ההלכתי.

יחד עם זאת, עפ"י הנחיית אאמו"ר הגאון זצ"ל אנו מקפידים שלא לכתוב באישורים ההלכתיים שלנו למזגנים עם התקני שבת כי חובה להשתמש רק במזגנים עם התקני שבת, אלא שיש בכך מעלה והידור הלכתי גדול וחשוב.

בברכת התורה

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

עירוי בשבת מים חמים ממיחם תרמוס לתוך

סיר שע"ג האש

שלו' רב

ראשית אודה על פעילותכם המרובה בענייני הלכה ובפרט על הקובץ החודשי שהוא ממש אספקלריה המאירה.

ברצוני לשאול בענין שהתעוררתי לאחרונה, אני משתמש במיחם תרמוס לשבת, וכפי שראיתי שכתבתם בעבר, אופן החימום שם שונה מחימום בקומקום חשמלי רגיל ושלכן אין להגעיל בו כלים שבלעו בצורת חימום הרגילה.

ולכאורה חשיב כגרמא רחוקה, בפרט שכפי הבנתי אין מצוי החשש שיפעיל התרמוסטט בידים, ואם התירו במקרה שמכניס אויר חם ויכול להיות שיעשה פעולה בידים, כל שכן בזה שלא שייך חשש זה, וגם יש לומר שחשיב כגורם בכח שני, דהיינו שגורם לצנן המים וציון המים גורם להפעלת המכונה. ואגב רציתי גם לדעת מה ההבדל שלענין מקרה יש מחמירים אפילו לפני כשלא היה רק חשש של גרמא להפעיל המכונה על ידי כניסת אויר חם, ובחדר שמופעל שם מזגן אין מחמירים, ואולי מפני שאין ברירה אחרת.

יישר כח גדול מראש.

וברכת הצלחה בפעליו הברוכים בתורה והוראה וזיכוי הרבים. מחכה לתשובתו הרמה אם שייך עוד היום.

הרב נתן ג.

מו"ץ ב... ומו"ץ דחסידי...

ירושלים

תשובת ראש המכון:

שלום רב לאוהבי תורתך

א. למרות שבנידו"ד מדובר על השפעה עקיפה להפעלת גוף חימום לוחט (גחלת של מתכת), משא"כ במקרה שההשפעה היא על הפעלת המנוע והמדחס, ללא גוף חימום לוחט (מבלי להיכנס כרגע לאפשרות ההשפעה על מערכת ההפשרה שבמקרר, שהיא אכן בגוף חימום לוחט, אך לעומת זאת השפעה עקיפה ורחוקה מאד), הרי שלדינא בוודאי הצדק עם כת"ר בסברתו, ולמעלה מזה שאין הדבר ברור כלל ועיקר כי הוצאת המים אכן תגרום להפעלת גוף החימום הלוחט והדלקתו, מחמת הכנסת אוויר קר למיחם, כי אדרבה יתכן שהוצאת המים תגרום דווקא לעיכוב ב'הרגשת' התרמוסטט ובהשפעה על הפעלת הגוף חימום, מאחר ששמירת חום של מים מועטים דורשת פחות חימום מאשר שמירת חומם של מים מרובים יותר, וזה דבר שלעולם לא ניתן לקבוע בבירור,

שכן הוא תלוי בהרבה גורמים, בגודל המיחם, בכמות המים שהיתה בו, בכמות המים שהוצאה ממנו, ובעיקר במזג האוויר ובתנאי החום הסביבתיים של המקום בו נמצא המיחם, ולעולם אין זה בגדר פס"ר.

מצו"ב גם הבטאון החודשי של המכון לחודש סיון אשתקד, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה הלכתית נרחבת על צדדי ההיתר והאיסור שבדבר.

2. תשובה הלכתית מפרי עטו של ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בנושא השימוש בקומקומים לשבת, כאשר בשתי ההערות האחרונות שם ישנה התייחסות לשאלות ההגעלה ובישול אחר בישול.

3. **הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשפ"א**, שם התפרסם מאמר מקיף על כיריים אינדוקציה, כאשר בעמ' 22 ישנה התייחסות ברורה לשאלות אלו.

4. **הבטאון החודשי של המכון לחודש מנ"א תשפ"ג**, שם בעמודים 12-14 התפרסמה תשובה הלכתית על שאלת ההגעלה באינדוקציה.

5. **הבטאון החודשי של המכון לחודש סיון האחרון**, שם בעמודים 22-24 התפרסמה תשובה הלכתית נוספת בנושא זה.

6. **הבטאון החודשי של המכון לחודש ניסן תשפ"ד**, שם במדור 'על משמר המועדים' התפרסם מקבץ תשובות הלכתיות בענייני פסח, ובעמ' 31-33 הופיעה שאלה ותשובה הלכתית אודות הכשרת השיש לפסח בקומקום חשמלי.

בברכה מרובה

מיחם מים גדול שלא הועבר למצב 'שבת'

ב"ה

נשאלתי מחכם אחד אודות מיחם אלקטרוני שנמצא אצלם בביהכ"נ ושכחו לשנות למצב שבת שלא יכנסו מים צוננים, ורצו להתיר לשנות ממנו, שאין נכנסים מים צוננים רק לאחר שתיית בערך עשר כוסות, ונמצא שכל אחד מותר לשנות משום דין ספק פסיק רישא המבואר בסי' שט"ז לענין סגירת תיבה מפני ספק זבובים.

ורציתי לדעת אם היתר זה נכון?

המחכה לתשובה אם שייך עוד הערב.

ישר כח

הרב נתן ג.

רב ומו"ץ דחסידים...

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום רב לאוהבי תורתך

הנה לא נתבאר בשאלה אם המדובר היה בשבת או ביו"ט, ולכן אנו מניחים כי השאלה היא גם לגבי שבת.

וכידוע שהחששות של השפעת צריכת המים החמים הן בשתיים: (1) על כניסת מים קרים למיחם ובישולם (2) על

ועתה שאלתי לפי מה שכתבו הפוסקים [כמו השבט הלוי ועוד] שיש לחוש לבישול אחר בישול במים שהתחממו במקרוגל שאין לחממם על האש, אם גם לענין זה יש לחוש שמהות חימום המים שונה מחימום שעל האש, שלפ"ז יהיה אסור לקחת מים מהמיחם הנ"ל ולתתם לתוך סיר החמין וכדו'.

אשמח לתשובתכם.

בנוסף אם אפשר קצת מידע טכני על אופן חימום המים במיחם זה או הפניה למה שנכתב בעבר על זה.

בברכת התורה

שיפוצו מעיינותיכם חוצה.

משה א.

אלעד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אין כל הבדל בשיטת החימום של מיחמי תרמוס לשיטת החימום של מיחמים חשמליים רגילים, כאשר כולם פועלים על חימום, בהרתחה ובשמירת חום, באמצעות גופי חימום חשמליים. ההבדל ביניהם הוא רק במעטפת החיצונית ובמבנה הברז והמשאבה לצריכת המים.

משכך, כלים שבלעו מחימום ובישול וגופי חימום חשמליים בוודאי ניתן להכשיר גם במיחמי תרמוס, וכן אותם שסומכים להכשיר במיחם חשמלי גם בליעות שנבלעו ע"י האור יכולים לעשות זאת גם במיחם תרמוס, למרות שלפי דעתנו יש מקום להחמיר בזה עכ"פ בכלים שצריכים הכשרה מדינא.

כיוצא בזה גם לגבי חששות של בישול אחר בישול אין כל הבדל בין מים שהתחממו במיחם חשמלי רגיל לבין מים שהתחממו במיחמי תרמוס, למרות שלדעתנו גם בזה יש מקום להחמיר בכל מה שכרוך עכ"פ בחשש איסור תורה.

ליתר הרחבה מצו"ב:

1. **הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג**, שם התפרסם מאמר מקיף על מכלול הבעיות שבשימוש במיחמים ובמיחמי תרמוס בשבת, לצד הפתרונות המהודרים. במיחמים שבאישורנו ההלכתי, אשר ממנו תוכל ללמוד קצת מה הם ההבדלים הלא משמעותיים שבין מיחמים רגילים למיחמי תרמוס, שאינם נוגעים כלל לשיטת החימום שלהם.

וראה עוד בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"ח, סי' ב, אות ו), שדן בדברים דומים אם אכן דינם כספס"ר לשעבר או כסתם פעולה שהתוצאה אינה בגדר פס"ר, ואכמ"ל.

אמנם יש מיחמים מסוג זה שניתן פשוט גם בשבת עצמה לנעול את ברז כניסת המים הקרים, גם ללא העברה למצב 'שבת', שהיא פעולה הכרוכה בהפעלה חשמלית, וממילא אם יעשו כן שוב יתבטל החשש של כניסת מים קרים ובישולם, ולגבי החשש של ההשפעה על הקדמת הפעלת גוף החימום, כאשר התרמוסטט איננו מבוטל, יש להקל בשעת הצורך לצורך רבים, מאחר שמדובר בחשש רחוק למדי, שתלוי בהרבה גורמים, כפי שכבר הרחבנו קצת בזה בבטאון 'אספקלריה' לחודש סיון תשפ"א, בעמודים 16-17.

אכן יש להיזהר מאד ולוודא כי בשעת סגירת ברז המים הקרים לא ינטפו ממנו טיפות מים קרים לתוך המים ויתבשלו בתוך המים החמים.

ביקרא דאורייתא

הקדמת וקירוב הפעלת גוף החימום החשמלי במקרה שאינו פועל בדיוק באותה שעה.

אך במיחם שעליו אתם שואלים ההשפעה על כניסת המים אינה מוכרחת בכל כוס, וגם ההשפעה האפשרית על הקדמת הפעלת גוף החימום אינה ודאית, שכן יתכן שהוא כבר פועל בלא"ה, והוצאת המים רק תגרום שלא יקדים להיכבות, ומקובל להתייחס לכך כדין ספס"ר לשעבר, וכפי שציננתם לדין נעילת תיבה שאולי יש בה זבובים.

ובדעת הט"ז בדין ספס"ר לשעבר כבר דנו כידוע גדולי הפוסקים רבותינו השו"ע הרב (סי' רצו, בקו"א סק"א) והגרעק"א (גיליון השו"ע י"ד, סי' פז ע"ד הרמ"א בס"ו) יעוי"ש בדבריהם.

ובעיקר יש לדון עפ"י דברי המ"ב (סי' שטז סוס"ק טז) והביאה"ל (שם ס"ג, ד"ה ולכן) שנראה שהוא חוכך להחמיר בספס"ר לשעבר באיסורי תורה ולא לסמוך על כך אלא רק באיסור דרבנן.

יום טוב

2) להוסיף מים רותחים מתוך כלי שבו הורתחו בחג עצמו על הכירים, כך שבמקרה זה, גם אם גוף החימום פעיל אך אינו פועל באותו רגע בדיוק, הסיכוי שהוא יופעל בעקבות הוספת המים הוא אפסי ממש.

מצו"ב:

1. הבטאון החודשי של המכון לחודש סיון תשפ"ב, שם בעמודים 22-24 התפרסמה תשובה הלכתית על כך בנוגע למיחם מוסדי.

2. הבטאון החודשי של המכון לחודש תמוז תשפ"ב, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה הלכתית על כך בנוגע למיחם רגיל.

אנו מקווים מאד שהתשובות הנ"ל יהיו לכם לתועלת.

בברכת גמר חתימה טובה

הוספת מים קרים ביו"ט למיחם חשמלי

השלום והברכה לרבני המכון שליט"א

האם מותר להוסיף בחג מים קרים למיחם חשמלי של שבת? והאם מותר לעשות כן ביום השני של ר"ה עבור השבת שלאחרי החג על סמך עירוב תבשילין?

תודה רבה על כל פועלכם הרב לזיכוי הרבים.

הוספת מים למיחם חשמלי ביום-טוב

בס"ד

אחדשה"ט!

האם מותר להוסיף מים במיחם ביו"ט? - שאלה למעשה.

בברכת גמר חתימה טובה!

בנימין ראובן ש.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מדובר בתשובה קצת מורכבת, שכן יש הבדל אם מדובר במיחם רגיל או במיחם מוסדי גדול, וכן אם מדובר במיחם עם מצב 'שבת' באישור הלכתי מוסמך ומהודר או לא, כאשר החשש האפשרי הוא שבמצב בו גוף החימום הלוהט להרתחת המים במצב 'חולי' רגיל פעיל, במידה כזו או אחרת, ואינו מנוטרל לחלוטין, עלולה הוספת המים לגרום להפעלתו המחודשת במידה ואינו פועל בדיוק באותה שעה.

באופן כללי ישנן שתי אפשרויות להוספת מים למיחם ביו"ט ללא כל חשש: 1) כאשר המיחם נמצא במצב 'שבת' באישור הלכתי מוסמך ומהודר, שבו התרמוסטט להפעלת גוף החימום להרתחת המים מנוטרל לחלוטין בכל סיטואציה.

ועפ"י המבואר בדברי המג"א (ר"ס תקכו) ובשו"ע הרב (שם ס"ח) ובמ"ב (שם סק"ג).

לעומת זאת, קיימים סוגי מיחמים חשמליים שונים שקיים בהם מצב שמירת חום, אשר נועד לשמור על המים לאחר הרתיחה לבל יתאדו במהירות, ואין בינו לבין מצב 'שבת' ולא כלום, למרות שיש כאלה שמגדירים זאת כך, ואולי גם מסמנים סימון מוטעה. במיחמים שכאלה התרמוסטט פעיל כל הזמן, וברגע שהוא 'חש' כי רמת החום של המים ירדה מעט מעל הרצוי הוא מפעיל מיד את גוף החימום הלוהט להתרחח חוזרת או לחימום נוסף של המים, ומיד לאחריה הוא מעביר את המיחם שוב למצב שמירת חום סטטית, וחוזר חלילה. יש גם מיחמים חשמליים באישורים הלכתיים שונים שבהם התרמוסטט אינו מבוטל לחלוטין במצב 'שבת', אלא שסף רגישותו יורד, כלומר: במצב סטנדרטי, בגבולות מסוימים קבועים מראש, הוא לא יפעיל את גוף החימום, ורק במקרי קיצון, כאשר הטמפרטורה תרד - מכל סיבה שהיא - מתחת לרמת חום שנקבעה מראש, בין 70 ל-80 מעלות צלי בדרך-כלל, התרמוסטט 'יחוש' בכך ויפעיל את גוף החימום הלוהט של ההרתחה.

אין ברצוננו להיכנס עתה לשאלת השימוש במיחמים אלה, מהסוג השני ובוודאי מהסוג הראשון, בשבתות, בשל ההשפעה האפשרית של צריכת המים על ירידת הטמפרטורה במיחם, ובעקבותיה על הפעלת גוף החימום הלוהט, שיש בזה כמה וכמה צדדים.

אולם בוודאי שאין להתיר להוסיף למיחמים כגון אלה כמות של מים קרים ביו"ט, שכן פעולת הוספה זו תפעיל ללא ספק את גוף החימום הלוהט, דבר

שאיננו מתירים לעשות ביו"ט, כך שבמיחמים חשמליים שכאלה, שהתרמוסטט אינו מבוטל בהם לגמרי במצב 'שבת', אין אפשרות אלא רק להוסיף מים חמים קרובים לרתיחה שכבר הורתחו קודם לכן על הכיריים.

בברכת כוח"ט

הוספת מים למיחם ביום-טוב

שאלה: האם מותר להוסיף מים למיחם שבת ביום טוב? ואם יש הבדל אם המיחם הוא עם פיקוד שבת או בלי?

תודה מראש

יעקב ש.

מודיעין עילית

בברכת שנה טובה ומבורכת שתזכו להמשיך במעשיכם להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים

יוסף צבי ר.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

איננו יודעים על איזה מיחם חשמלי אתה שואל, ביתי או מוסדי? והאם יש בו אכן מצב 'שבת' אמיתי בפיקוח הלכתי מוסמך?

אנו יוצאים מנקודת הנחה כי שאלתך מכוונת למיחם חשמלי ביתי שיש בו מצב 'שבת' של שמירת חום קבועה.

כל המיחמים החשמליים שבאישורנו ההלכתי, כולל מיחמי התרמוסטט, פועלים במצב 'שבת' ללא כל תרמוסטט, שמשמעות הדברים היא כי התרמוסטט מבוטל ומנוטרל לחלוטין במצב 'שבת', וחום המים נשמר רק באמצעות גוף חימום בעל הספק חום קבוע שפועל באופן רצוף.

לפיכך במיחמים אלו, שבאישורנו ההלכתי, מותר לכתחילה ללא כל חשש להוסיף מים קרים ביו"ט למיחם על-מנת שיתחממו בו ביום לצורך החג עצמו, שכן הוספת המים אינה משפיעה מאומה על כל פעילות חשמלית ו/או הפעלת גוף חימום, ואין בה אלא מלאכת בישול של המים שמותרת ביו"ט.

אך דווקא בשל כך, הוספת כמות מים קרים גדולה לתוך המיחם תמנע את האפשרות לצרוך מים חמים במשך שעות ארוכות, שכן גוף החימום הקבוע לשמירת החום הוא בהספק חום נמוך יחסית, דבר המצריך זמן ממושך כדי לחמם את המים שהוסיפו למיחם. לפיכך הדרכים הפרקטיות (לכך הן: 1) להוסיף זאת בליל החג, בשעה שכבר לא נזקקים לשתייה חמה, כך שעד לשעות הבוקר כבר יתחממו המים. (2)

להוסיף מידי פעם כמות קטנה של מים קרים, באופן שלא יקררו את המים החמים שנותרו במיחם בצורה משמעותית בבת אחת. (3) להרתיח, או לפחות לחמם, את המים תחילה על גבי הכיריים, ולשפוך אותם לתוך המיחם כשהם כבר קרים.

בכל מקרה, כאשר עושים זאת ביו"ט הסמוך לשבת, כמו בשנה זו ביום השני של ר"ה, לצורך השבת שלמחרת, על סמך עירובי-תבשילין, יש להקפיד מאד לעשות זאת בשעה מוקדמת דיה, כדי שהמים יספיקו להתחמם עוד קודם השבת,

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ככל שמדובר במיחם עם מצב 'שבת' באישור הלכתי מוסמך, שפועל במצב 'שבת' אך ורק בגוף חימום קבוע לשמירת חום והתרמוסטט מנוטרל לחלוטין, מותר לכתחילה להוסיף לו מים ביום-טוב. אך אם המיחם הוא ללא מצב 'שבת' אמיתי, או שהוא אינו באישור הלכתי מוסמך, כך שהתרמוסטט שבו פעיל, אין להוסיף בו מים ביום-טוב, מחשש (ולמעלה מכך, בוודאות גמורה) כי אם גוף החימום של ההרתחה אינו פועל באותה שעה הרי שהוספת המים תפעיל אותו באמצעות התרמוסטט.

בברכת פסח כשר ושמח

הרתחה מחודשת של מיחם חשמלי ביום-טוב

לרבני המכון שלום רב.

האם ביום טוב מותר להפעיל ריבוייל?

מדובר על מיחם, שכרגיל שומר על חום המים, וכשמפעילים את הריבוייל (=הרתחה מחדש), הוא מרתית.

יש דגמים בהם בהרתחה מחדש מופעל גוף חימום נוסף, שאלתי היא על רוב הדגמים הקיימים כיום, שיש בהם רק גוף חימום אחד, הוא עומד על מצב קבוע, בהם רק מוגברת זרימת החשמל, ובכך מתגברת הטמפרטורה בגוף החימום שפועל בלאו הכי.

אין לי אפשרות לצלם, אבל גם נראה לי שלא תהיה בכך תועלת.

מדובר על לחיצה פשוטה. אין בו נורית ביקורת המופעלת עם הלחיצה.

איסור הבערה ובישול כמובן אין, אבל האם יש בזה משום מוליד?

חשבתי גם שאולי יש לחוש בזה לדבר התמוה לרבים (י"ד, רמב"י), שגם כאן לציבור הדבר נראה כאילו החכמים מתירים דבר האסור, כל עוד ישנם דגמים בהם יש שני גופי חימום, ועלולים לטעות ולהפעיל גם אותם, מה שבוודאי אסור משום מוליד.

יישר כח, יגדיל תורה ויאדיר

שלמה הכהן ש.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

אתה שואל כנראה על מיחם סטנדרטי למדי, אך לא הבנו כלל על איזה מכשיר מדובר.

למיטב ידיעתנו, כל המיחמים, הן בעבר והן בהווה, שאינם פועלים באמצעות סימנסטט (טיימר המפעיל את גוף החימום להרתחה מזמן לזמן בפרקי זמן קבועים), פועלים באמצעות שני גופי חימום נפרדים לחלוטין, האחד שתפקידו לישמירת חום בלבד והוא פועל באופן קבוע בהספק חום נמוך ואינו מבוקר על ידי תרמוסטט, והשני הוא גוף חימום להרתחה אשר פעילותו נפסקת ומתחדש באמצעות תרמוסטט בהתאמה לרמת הטמפרטורה המבוקשת.

לא ידוע לנו על מיחמים, ומן הסתם גם לא קיימים כאלה, הפועלים בדרך אחרת שאותה ציינת.

משכך, התשובה לשאלתך ברורה ומובנת מאליה כי הדבר אסור גם ביום-טוב.

יש לנו את הרושם משום מה ששאבת מידע זה מתוך אחד מהספרים העוסקים בשאלות טכנולוגיות לאור ההלכה, היוצאים לאחרונה בקצב מוגבר והולך, אשר לצערנו הרב לא תמיד הם שואבים את המידע ממקורות אמין ומדויקים, ולעיתים גם מעתיקים זה מזה את הטעויות והשיבושים.

אם בכל זאת ידוע לך בבירור על דגם של מיחם שאכן פועל באופן אחר נשמח מאוד אם תואיל להאיר את עינינו ולהפנות אותנו למידע הרלוונטי.

מצו"ב הבטאון החודשי של המכון לחודש שבט האחרון, שם במדור 'על משמר ההלכה' התפרסם מקבץ של תשובות הלכתיות על השימוש בתנורי אפייה ביום-טוב, כאשר בעמודים 35-37 התפרסמו שלוש תשובות העוסקות בשאלות הדומות קצת לשאלה שהעלית, אך ביחס להגברת העוצמה בתנורי אפייה ולא להרתחה מחודשת של מיחם.

בברכה מרובה

הוספת מים למיחם ביו"ט שחל בע"ש באופן שלא ירתחו קודם השבת

ערב טוב

ברצוני לשאול לגבי הוספת מים ביו"ט למיחם רגיל המופעל במצב שבת (כשנשאר מעט מים ומוסיף עוד הרבה), בזמן מוקדם לפני שבת שיספיק להתחמם עד שבת לפחות כ- 65

מעלות, שלא יהיה חשש של שהייה.

והשאלה היא - בכמה זמן אפשר לסמוך שאפשר להוציא כבר מים ולא יוסיף להתחמם עוד ע"ז, או שבעצם תמיד יש לחשוש שבמשך השבת מוסיף יותר להתחמם ובפרט כשמוציא מים והמים מתמעטים, כי הרי לא הגיע כלל למצב הרתחה עדיין וכל תוספת בישול אסורה, כי אם זה מתחמם מחמת זה הרי זה מתחיל מידי וגם ישירות ולא כתוצאה צדדית.

(וגם טכני איני מבין איך אפשרי שלא יוסיף בישול במשך הזמן אחרי שיש גוף חימום פועל והגם שהוא חלש מ"מ במשך הרבה שעות מסתמא מוסיף חום יותר ויותר, אך שמעתי שיש מתירים זאת).

נשמח לקבל תשובה שזה נוגע מאוד למעשה.

י"ש כח

בתודה ובברכת שבת שלום

יעקב ב.

ביתר עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

נשתדל להשיב בקצרה ככל האפשר, בתקווה שהצלחנו אכן להבין נכונה את השאלה.

ראשית, יש להדגיש כי הצורך להשתדל שהמים יתחממו ככל האפשר ביו"ט עצמו קודם השבת אינו רק מחשש 'שהיה' בשבת, או מהחשש שמא צריכת המים בשבת תמהר את חימוםם ובישולם, כפי שהזכרת וכאשר נתייחס לזה בהמשך, אלא היא נדרשת כדי לאפשר את תוספת המים ביו"ט עצמו על סמך עירוב תבשילין, ועפ"י מש"כ המג"א (ר"ס תרנ"ז) שלא התירו לבשל ביו"ט לצורך שבת על סמך עירוב תבשילין אלא רק באופן

שיהיו התבשילים (ובנדו"ד המים החמים) ראויים מבעו"י בזמן דאיכא למימר ד"הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה", ועפ"י מה שכתבו התוס' (פסחים מו: ד"ה רבה) אליבא דרבה, וכן הסכימו להלכה החמד משה (שם, סק"א) והשו"ע הרב (שם, ס"א) והחיי"א (כלל קכ, בנש"א סוסק"א) והישוע"י (שם, סוסק"א), וע"י במש"כ בזה המ"ב (שם, סק"ג) ובביאה"ל (שם, ס"א, ד"ה וע"י עירוב).

ובאשר לחשש מהירות וקירוב חימוםם ובישולם המים הנותרים במיחם בשבת עצמה בעקבות מזיגת וצריכת מים ממנו הרי שמעיקר הדין יש בהחלט מקום להקל בכך מכמה סיבות:

א. הסברא לחוש שצריכת המים מהמיחם בשבת תגרום לקירוב חימוםם מחום שהיס"ב לחום גבוה יותר תלויה כידוע בשתי שאלות יסודיות, האחת האם מים שהוחמו ונתבשלו עד לחום שבוודאי היס"ב דינם כמים שנתבשלו כמאכל בן-דרוסאי או כמבושל כל צרכו, והשנייה אם יש איסור בישול בדבר שנתבשל כמאכל בן-דרוסאי לקרבו לבישול כל צרכו, כאשר שתי השאלות הללו במחלוקת הן שנויות.

ב. ההנחה הפשוטה כי ככל שצורכים מים ממיחם חשמלי וממעטים את תכולת המים שבו המים שנותרו ממהרים להתחמם ולהתקרב לרתיחה, אינה פשוטה כלל ועיקר, שכן למרות שמצד אחד על גוף החימום לחמם עתה כמות פחותה של מים, אבל מצד שני מאחר שצרכו מים חמים מאד מתוך המיחם הרי נכנס במקומו אוויר קר יותר, ולא ניתן לקבוע מסמרות ולהכריע באופן מוחלט בשאלה מציאותית זו, שהיא תלויה בכמה וכמה גורמים ותנאים סביבתיים, למשל: בגודל המיחם, בכמות המים שהיו בו קודם הצריכה, בכמות המים שנצרכה, בכמות המים שנשארו במיחם, ברמת הבידוד של המיחם הספציפי לשמירת החום, ובעיקר במזג האוויר והטמפרטורה הסביבתית במקום בו נמצא המיחם, כך שאין זה ברור כלל שצריכת המים תזרז את בישול המים לטמפרטורה גבוהה יותר, ואדרבה לעיתים יתכן כי יקרה ההיפך, ובמיוחד במיחמים ביתיים מהודרים, הפועלים במצב 'שבת' באישור הלכתי מוסמך, באמצעות גוף חימום בהספק נמוך לשמירת חום בלבד, כאשר התרמוסטט מבוטל לגמרי ואין כל אפשרות של הרתחת המים בשום סיטואציה שהיא.

ג. גם אם הדבר יקרה הרי שזה לגמרי לא ברור שתוצאת פעולה זו מתייחסת למי שצורך מן המים, שכן מבלי להיכנס לפרטי ההגדרות, האם ההגדרה המדויקת של

פעולה הנחשבת כמעשה ולא כגרמא היא אכן כש"ז מתחיל מידי וגם ישירות ולא כתוצאה צדדית", הרי שבנדו"ד יש לנו לדון בכלל איזו פעולה במים הנותרים עושה זה שמוזג מים מן המיחם, שמכוחה היה לנו לייחס את קירוב חימוםם ובישולם

המים אליו, כדין 'מגיס' וכיו"ב, במידה ויש לחוש לכך, דבשלמא כאשר דנים על צריכת מים ממיחם שגורמת למים במדיד (צינורית המדידה) שאולי לא נתבשלו כל

הדלקה, מכיון שזה לא פועל באופן מידי ומותר ביו"ט, ע"ש.

ונראה לי שזה תלוי במציאות כי האוסרים מבינים שזה עובד באופן מידי ואין כאן גרמא כלל, והגרש"ז מבין שזה לא עובד ככה.

רצוני לדעת איך אתם מבינים שזה עובד ואיך אתם פוסקים.

ישר כח!!

היינו רוצים שהרב יבקר כאן במקסיקו שוב!!!! אם יש צד כזה נא להודיענו ב"ה.

חג שמח

עזרא ב.

כולל מאור התורה מקסיקו

תשובת ראש המכון:

שלום וברכה

מה שלומכם? נעים מאד לשמוע מכם ב"ה.

המציאות עליה שאלתם תלויה בהרבה גורמים, בכמות המים הקרים אותה שופכים, יחד עם כמות המים החמים שעדיין נמצאת במיחם. כאשר שופכים כמות גדולה של מים קרים למיחם ריק, או כמעט ריק, התרמוסטט יחוש בכך כמעט מידית, משא"כ אם מוסיפים כמות קטנה של מים קרים למיחם שיש בו כבר הרבה מים חמים.

המיחמים שבאישורנו ההלכתי פועלים במצב 'שבת' ללא תרמוסטט כלל, אלא בגוף חימום קבוע בהספק נמוך, כך שאין כל בעייה לשפוך לשם מים קרים ביו"ט, אלא שזה רק יארך זמן ממושך יותר עד שהם יתחממו ויתבשלו, ולכן אם עושים זאת ביו"ט הסמוך לשבת, כמו בשנה זו, לצורך השבת שלמחרת יו"ט, על סמך עירובי-תבשילין, יש להקפיד מאד לעשות זאת בשעה מוקדמת, כדי שהמים יספיקו להתחמם עוד קודם השבת, ועפ"י המבואר בדברי המג"א (ר"ס תקכז) ובשו"ע הרב (שם ס"ח) ובמ"ב (שם סק"ג).

בעבר היו מיחמים באישורנו ההלכתי שהתרמוסטט היה נשאר פעיל במצבים קיצוניים של ירידת חום דרסטית, דבר

שלא יכול לקרות בשגרה רגילה של צריכת מים, אלא רק בהוספת מים קרים למיחם, ולכן ההוראה שלנו באותם מיחמים היתה שלא להוסיף שם ביו"ט רק מים חמים קרובים לרתיחה, כלומר להרתיח מים על הכיריים ביו"ט ואח"כ לשפוך אותם לתוך המיחם.

צורכם להתערב בתוך מי המיחם ולהתבשל, מכח מה שנקרא 'חוק כלים שלובים', יש לדון שמוזג המים פותח להם דרך חדשה להיכנס לתוך המיחם, והר"ז כ'בידקא דמיא', דבכח ראשון חשיב כמעשה, משא"כ בנדו"ד הרי אינו עושה כלום במים הנותרים, ואפשר שאינו נחשב אלא כ'מניעת המונע', שבפעולתו אינו אלא מסלק את המים העודפים, שאותם הוא צורך ומוזג לעצמו, שהם כביכול המונעים והמפריעים למים הנותרים להתבשל ביתר מהירות, וכבר כתב בדומה לזה בשו"ת מנחת-יצחק (ח"ג, סי' קלז, ד"ה ועוד יש להוסיף) יעו"י"ש. אלא שאולי יש לדון מצד שכתוצאה ממזיגת המים על-ידו הוא מוריד את כמות ומפלט

המים שבמיחם ומקרב את המים הנותרים לגופי החימום שבתחתית המיחם. ומ"מ נראה מכח כמה סברות שניתן להתייחס לזה עכ"פ כגרמא.

וכבר דנו בחלק מהנקודות שהעלינו בס' שש"כ (פ"א, הע' קי והע' רכא; פכ"ג הע' עג) ובס' 'ארחות שבת' (ח"א, פ"א סי"ז והערות ל-לא; פ"ב הע' לט) ואכמ"ל.

מצו"ב גם הבטאון החודשי של המכון לחודש סיוון תשפ"א, שם בעמודים 16-17 התפרסמה תשובה הלכתית בנושא דומה קצת.

עם זאת, הלכה למעשה, מי שמחמיר לחוש לכך תע"ב, ועליו להשתדל להוסיף מים למיחם ביו"ט שחל בע"ש מוקדם ככל האפשר, גם בשל הסיבה שהזכרנו בתחילת הדברים, ועדיף לעשות זאת בכמה פעמים במשך היום, החל מבוקר החג, ולא בפעם אחת, על-מנת שהמים יצליחו להתחמם באמצעות גוף החימום של שמירת החום עד לרמת החום המירבית שאליה ניתן להגיע במיחם.

בברכת חודש טוב ומבורך

הוספת מים קרים למיחם חשמלי ביום-טוב

שלום עליכם לכבוד הגאון הרב אברהם משה הלפרין שליט"א רציתי לשאול אודות הוספת מים על המיחם של מים חמים ביו"ט, כי ראיתי שיש אוסרים משום התרמוסטט מכיון שעל ידי שמרגיש שמוסיפים מים קרים מיד נדלק הגוף חימום שמרתיח המים, ועוד ראיתי [בספר שלחן הלוי] שיש אוסרים אפי' על ידי גוי כי אינו נחשב אפי' כפסיק רישא, ולכן יהיה רק מדין שבות דשבות [כי הולדת אש ביו"ט מדרבנן] שרק לצורך מצוה או צורך גדול התירו. מיהו בשש"כ פ"ב הערה כ"ג, ובשלחן שלמה סי' תקי"ד אות י"ד, כתב שזה נידון כגרם

בטמפרטורה הסביבתית של החדר ובעוד הרבה גורמים ונסיבות נוספות) 'יחוש' בכך התרמוסטט ויפעיל את ההרתחה.

לעומת זאת, במיחמים החשמליים שבאישורנו ההלכתי המהודר, מבוטל התרמוסטט לחלוטין בשבתות בכל סיטואציה שהיא, והוא פועל במצב 'שבת' אך ורק על מצב שמירת חום בגוף חימום בעל הספק חום קבוע.

אי לכך, במיחמים המאושרים על-ידינו לשימוש בשבת ניתן להוסיף להם ביום-טוב מים קרים ממש, על-מנת שיתחממו במשך הזמן, מבלי שתהיה לכך כל השפעה שהיא על התרמוסטט ובעקבותיו על גוף החימום של ההרתחה.

מאחר שבמקרה זה מדובר כמובן בחימום איטי וממושך של המים, רצוי להוסיף את המים הקרים בלילה לפני השינה, על-מנת שבמשך שעות הלילה יתחממו המים עד לטמפרטורה הרצויה, שניתן יהיה כבר בבוקר להכין מהם כוסות תה או קפה חמים. לחילופין, ניתן להוסיף מפעם לפעם כמות קטנה של מים, כמו כוס או שתיים בכל שעה בערך, כך שהמים יישארו כל הזמן חמים כפי הצורך וראויים לשתיה חמה.

במיחמים אחרים, גם אם מצוין עליהם סימון של מצב 'שבת', כדאי לבדוק אם אכן התרמוסטט מבוטל בהם לחלוטין. ניתן לעשות זאת בדרך פשוטה למדי, עוד לפני כניסת השבת הקרובה, כדלהלן: למלא את המיחם עד חציו בערך ולהרתיח את המים. לאחר שרתחו המים להעביר את המיחם למצב 'שבת', לפתוח את המיחם, לשפוך לתוכו כמות נכבדה של כמה כוסות מי ברז ולהמתין מספר דקות. במידה והמים יתחילו לרתוח, הרי זה סימן ברור כי התרמוסטט אינו מבוטל לחלוטין במצב 'שבת', והוא 'מגיב' לירידה קיצונית בטמפרטורת המים. מנגד, אם גם לאחר כמה דקות תימשך שמירת החום הסטטית ללא כל שינוי, ברור הדבר כי התרמוסטט אכן מבוטל לגמרי במצב 'שבת'.

באותם המיחמים שבהם התרמוסטט אינו מבוטל לא ניתן להוסיף מים קרים ביום-טוב, שכן הוספת המים תביא בוודאות להפעלת גוף החימום החשמלי הלוהט של ההרתחה.

במקרים שכאלו ניתן רק להרתיח מים חמים על כירת הגז או האינדוקציה (באופן המותר ביו"ט) וכדומה ולהוסיף אותם בעודם רותחים, או קרובים לרתיחה, למיחם החשמלי.

אם רוצים להתיר מצד גרם הדלקה ביו"ט ניתן לשפוך בכל פעם רק כמות קטנה של מים קרים, באופן שלא תשפיע מידית על התרמוסטט.

ובאשר לגדר פס"ר - בהחלט יש מקום להחשיב זאת כפס"ר ולא כמתכוון. אבל למעלה מזה, במקרה עליו אנו דנים מדובר תמיד בספק פס"ר, שכן יתכן שגוף החימום פועל כבר בדיוק באותו זמן, והוספת המים הקרים רק תשפיע על התרמוסטט שלא ינתק את גוף החימום מוקדם יותר וממילא הוא ימשיך לפעול מעצמו זמן ממושך יותר.

בנוגע לביקור אצלכם עוד חזון למועד בעז"ה.

בברכת חג שמח לקבלת התורה מאהבה

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

הוספת מים קרים למיחם חשמלי ביו"ט

כב' הרבנים

יש לי שתי שאלות דחופות לקראת חג השבועות הקרוב. אבקש אם אפשר לקבל את תשובותיכם עוד לפני החג.

1. ...

2. האם מותר לי להוסיף בחג (שיוצא השנה במוצ"ש) מים חמים למיחם חשמלי במצב 'שבת'?

אשמח לקבל תשובות אפילו הכי קצרות שאפשר.

תודה רבה וחג שמח

נחמן יהודה מ.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

1. ...

2. לידעתך, לא בכל מיחם חשמלי שרשום ומצוין עליו סימון של מצב 'שבת' מבוטל התרמוסטט לגמרי. לעיתים זה יכול להיות מצב שמירת חול רגיל, המיועד גם לימות החול ולא דווקא לשבתות, כאשר מפעם לפעם התרמוסטט חוזר להפעיל את גוף החימום של ההרתחה ולהרתיח את המים. ובמקרים פחות חמורים מכיל ומכוון התרמוסטט במצב זה לרמת חום נמוכה מהרגיל, בין 70 ל-80 מעלות צלזיוס, כך שבדרך-כלל במצב שמירת חום סטטי בגוף החימום הייעודי התרמוסטט לא יפעיל את גוף החימום, אולם במקרי קיצון של ירידה דרסטית בטמפרטורה בעקבות הוספת מים קרים (ובסיטואציות מסוימות גם בעקבות צריכת מים חמים, כשהדבר תלוי

בהתאם לדרך אותה הנחיל ראש המכון הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, היא שכאשר ניתן לפתור שאלות מסוג זה באופן פשוט, יש לחתור לעשות זאת, ובפרט שיש הבדל בין אדם יחיד שבא לשאול על היתר השימוש במכשיר מסויים וכדו' לבין מיתקן המיועד לציבור גדול ורחב, אשר ביניהם ישנם בוודאי גם כאלה שהיו רוצים להחמיר על עצמם, אלא שהם סומכים כי מן הסתם נבדק המיתקן ואין כל חשש כלל בשימוש בו.

לפיכך, העצה הפשוטה היעוצה היא, להעביר גם לקראת יו"ט את המיחם למצב 'שבת', אך ניתן להרכיב שעון שבת על המתג שמעביר את המיחם ממצב 'חול' למצב 'שבת' ולהיפך, ולכוון אותו כך שבשעות הקטנות של הלילה, או בשעות לפנות בוקר, כאשר איש אינו שוהה במקום, יעביר את המיחם למצב 'חול' למשך כחצי שעה. במשך זמן זה יתמלא המיכל במים קרים מן הרשת והם יורתחו, וכעבור הזמן יחזיר אותו השעון שוב למצב 'שבת' לשימוש הציבור. במידת הצורך ניתן לעשות זאת גם פעם נוספת במשך היום, מבלי לחוש לאפשרות של השפעה על הפעלת גוף החימום באותה שעה, שכן במשך זמן זה שהמיחם מתמלא בכמות גדולה של מים קרים מן הרשת יש להניח בוודאות שגוף החימום כבר פועל בלא-הכי.

כך ניתן בקלות להשלים את כמויות המים הדרושות בכל חג, וגם בשני ימי ראש-השנה, ואפי' כאשר הם חלים בימי חמישי ושישי, שאז ניתן לכוון את השעון להעביר את המיחם למצב 'חול' כשעה-שעתיים קודם כניסת השבת למשך כחצי שעה, ולאחר מכן להחזיר אותו למצב 'שבת' לשימוש בו בשבת.

אגב, כל האמור לעיל הוא בהנחה כי במצב 'שבת' התרמוסטט אכן מושבת לחלוטין, והוא פועל על בסיס שמירת חום קבועה בלבד. אך האם המיחם האמור נבדק כי אכן כך הם פני הדברים, או שמא החשש להפעלת התרמוסטט קיים גם במצב 'שבת'?

בברכת כוח"ט

מילוי מיחם חשמלי מוסדי ביו"ט

למעכ"ת הרבנים הגאונים שליט"א העומדים תמיד על משמרת הקודש והשבת

רכשנו אצלנו בבית-הכנסת מיחם חשמלי גדול בתכולה של 120 ליטר מתוצרת חברת 'הרמן סיסטמס' עם הכשרות שלכם.

המיחם הזה עובד כל השבוע במצב 'חול', כלומר שכאשר

חמירא סכנתא מאיסורא, ולכן חובה עלינו להדגיש כי כל פתיחה של מכסה המיחם בעודו פועל לצורך הוספת מים, בכל סטואציה שהוזכרה לעיל, צריכה להיעשות באחריות ובזהירות מירבית שלא להיכוות חלילה מפרץ אדי המים החמים הפורצים החוצה עם פתיחת מכסה המיחם.

בברכת שבת-שלום וחג-שמח

מיחם מוסדי ענק ביום-טוב

למעכ"ת ראש המכון ורבני המכון שליט"א

בחדר התה והקפה הסמוך לבית המדרש המרכזי של החסידות שלנו הזמינו דוד-מיחם ענק, בקיבולת של כמה מאות ליטרים, אשר בימות החול הוא חוזר ומתמלא כל הזמן, בהתאם לצריכת המים ממנו, במים קרים מן הרשת, שמתחממים עד להתרחח.

לקראת שבת מעבירים את המיחם למצב 'שבת', שבו ננעלת כניסת המים הקרים מן הרשת, ובמשך כל השבת משתמשים אך ורק במים שכבר הורתחו במיחם מערב-שבת.

בימי החגים הקרובים הבעל"ט, אמורים להגיע המוני חסידים להסתופף בצל כ"ק האדמו"ר שליט"א, ומנסיונו משנים עברו אנו מניחים כי כמות המים הנמצאת במיחם במצב 'שבת' לא תספיק לציבור הגדול בלע"ה.

ברצוננו לדעת, האם ניתן ביום-טוב, שבו הותרה מלאכת אוכל נפש, להשאיר את המיחם על מצב 'חול', כדי שיכנסו כל הזמן מים חדשים מן הרשת ויתבשלו בחג?

בברכת כוח"ט

משה אהרן ו.

בני ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

התשובה לשאלתכם היא, כי מלבד התוצאה של כניסת מים קרים ובישולם ביו"ט, עקב צריכת המים, עלולה להיות לכך השפעה גם על הפעלת גוף החימום, באמצעות התרמוסטט, שכן אם גוף החימום מנותק באותה שעה, יתכן בהחלט שצריכת מים מן המיחם והכנסת מים קרים לתוכו תשפיע על הקדמת הפעלת גוף החימום.

אין ספק, כי יש צדדים רבים להתיר זאת, למרות חשש זה, ובוודאי שלא ניתן לאסור צריכת מים ביו"ט מן המיחם גם כשהוא במצב 'חול'.

אך יחד עם זאת, המדיניות המנחה אותנו בפעילותינו,

מותרת ללא כל חשש, אלא שבמיחם הפועל במצב 'חול' קיים החשש שמא גוף החימום החשמלי הלוהט אינו פועל באותה שעה, מאחר שהתרמוסטט ניתק אותו, והוספת המים הקרים היא שתפעיל אותו שוב. חשש זה קיים, ואולי דווקא בסבירות גבוהה יותר, גם במיחם שאין לו אישור הלכתי מוסמך, באופן שמצב ה'שבת' שלו אינו מושלם, כאשר התרמוסטט אינו מנותק לחלוטין והוא אמור להפעיל את גוף החימום במקרה של ירידת הטמפרטורה מתחת לרמה מסוימת.

המיחם עליו שאלתם, שבאישורנו ההלכתי המהודר, פועל במצב 'חול' באופן שמילוי המים הקרים בעקבות צריכת מים חמים אינו מתבצע בבת אחת בכמות גדולה, על-מנת לא לקרר את חום המים שבמיחם, באופן שמי שיצרוך משם מים חמים בשעה זו יקבל במקומם כוס מים קרים, אלא הם מתמלאים בכמויות קטנות קצובות, של כוס אחת בערך בכל פעם, כאשר במקביל גוף החימום פועל באותה שעה ברציפות ומחמם כוס אחר כוס עד למילוי כל המיחם, כך שגם במהלך זמן המילוי וההרתחה ישנם כל העת מים חמים זמינים למשתמשים.

עובדה זו מאפשרת להעביר ביום-טוב את המיחם האמור למצב 'חול' לפרק זמן מסוים, באמצעות שעון-שבת שכוון לכך מערב החג או מערב השבת שקודם החג, כך שבמשך זמן זה הוא יתמלא אוטומטית במים קרים שיורחתו, ויחד עם זאת ניתן יהיה במשך זמן המילוי להמשיך לצרוך ממנו מים חמים, מבלי לחשוש להשפעה על הקדמת גוף החימום, שכן במשך כל זמן זה גוף החימום פועל בוודאות באופן רצוף ללא כל הפסקה, ואדרבה ככל שיצרכו ממנו מים חמים במהלך המילוי יצריך הדבר כניסה נוספת של מים קרים וחימום עד להשלמת מילוי המיחם, ובמהלך כל הזמן ימשיך גוף החימום לפעול ברציפות.

החשש היחיד הוא רק שאם בסופו של דבר המיחם יתמלא לגמרי במים מן הרשת שהתחממו ורתחו אזי יתנתק גוף החימום של ההרתחה, ובשעה זו, קודם שהשעון החזיר אותו למצב 'שבת', אם יבוא משהו למזוג ממנו כוס מים חמים הרי שהוא יגרום קרוב לוודאי להפעלת גוף החימום לצורך חימום והרתחת המים הקרים שנכנסו למיחם בעקבות מזיגת כוס המים החמים.

בשל כך, לשם מילוי המיחם מיד במוצ"ש עם כניסת חג השבועות מומלץ שתכוונו את שעון השבת מערב-שבת שיעבור למצב 'חול' למשך פרק זמן ממושך יחסית, שיספיק בוודאות למלא את כל המיחם במים ולהרתיח אותם, החל

מוציאים מים חמים מהמיחם נכנסים במקומם מים קרים שמתחממים. בשבת מעבירים את המיחם למצב 'שבת', שאז ננעלת כניסת המים הקרים, והוא מתחיל לפעול במתכונת שבת כמו כל מיחם חשמלי עם שמירת חום קבועה ללא תרמוסטט.

לכל שבת רגילה מספיקים לנו בדרך-כלל המים שבמיחם. אבל לקראת חג השבועות, במיוחד כאשר השנה הוא חל במוצ"ש, לא יספיקו המים לקהל הרחב והציבור הגדול הגודש ב"ה את ספסלי ביהמ"ד שלנו בליל שבועות וביום החג שלאחריו.

חשבנו על אפשרות לכוון שעון-שבת בע"ש, שיעביר אותו מיד במוצ"ש בתחילת ליל שבועות, וכן לפנות בוקר של חג השבועות, לזמן מה למצב 'חול', כדי שיתמלא במים קרים ויתחממו, ואח"כ השעון יחזיר אותו שוב למצב 'שבת'.

בעבר, שאלתי אתכם שאלה דומה על מיחם חשמלי רגיל, ללא ברז של כניסת מים קרים, שהיה אצלנו בביהמ"ד, ורצינו לכוון שעון שבת שיעביר אותו בחג לזמן מה למצב 'חול', ולפתוח אותו ולמלא בו באופן ידני מים קרים כדי שיתחממו, ואח"כ יחזור שוב למצב 'שבת' ע"י השעון. אמרתם לי כי אע"פ שמצד בישול המים, המותר ביו"ט, אין בעיה, עדיין יש בעיה ששפיכת המים הקרים עלולה לגרום להפעלת הגוף חימום, שזו מלאכה שאסורה גם ביו"ט, ולכן א"א לעשות זאת אלא רק אם יש אפשרות לדעת בוודאות שהגוף חימום פועל באותו רגע, ושפיכת המים הקרים רק תגרום לו להמשיך לפעול.

רצינו לדעת אם הכלל הזה שייך גם למיחם החדש שלנו? האם ניתן לבצע את הרעיון עליו חשבנו, וכיצד, כדי שנצליח לכתחילה לספק לכל הקהל הקדוש מים חמים בשפע במשך כל החג ללא כל חשש?

תחזקנה ידיכם בכל מעשיכם הגדולים ופעולותיכם החשובות לטובת כלל ישראל

יעקב דוד ת.

גבאי ביהכ"נ המרכזי...

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אמת הדבר, כי הוספת מים למיחם חשמלי ביו"ט, כאשר הכוונה והצפי היא שישתמשו במים החמים לשתייה בו ביום,

העולמי וביהמ"ד הגדול של חסידי באיאן, בשיחת ועידה יחד עם רב הקהילה הגר"י דרברמדיגר שליט"א, בנוגע למיכלי הקירור והחימום שהותקנו שם לקראת הימים הנוראים לטובת כל הקהל הקדוש, ולאחר שביקרו שם היום מטעמנו הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר מרבני המכון ביחד עם הר"ר ישראל מוסקוביץ ממהנדסי המכון ובדקו הכל ביסודיות, הנני להמליץ על הנחיות השימוש כדלהלן:

א. הבדיקה העלתה שבנסיבות הקיימות מדחסי הקירור של מיכלי הקירור יעבדו באופן רצוף כמעט ללא הפסקה, כך שאין כל חשש לא במזיגת וצריכת מים מן המיכלים, לא בהשאת ברזי כניסת המים מהרשת פתוחים ולא בפתיחתם מחדש במידה והיו סגורים, מאחר שבכל מקרה המדחס ממשיך לפעול ואין כל השפעה עליו.

ב. עם זאת, אנו ממליצים מבחינה פרקטית להשאיר את ברזי כניסת המים מן הרשת למיכלי המים הקרים פתוחים במשך מרבית

שעות שני ימי החג הבעל"ט, ע"מ שכנגד כל צריכת כוס יכנסו מים אחרים במקומו שיתקרו, לבל יחסר המזג.

אמנם בשעות שבהם צפוי עומס רב של משתמשים במים הקרים, כמו למשל בשעת ההפסקה שקודם התקיעות וכיו"ב, כדאי מבחינה פרקטית לסגור את ברזי כניסת המים מן הרשת, ע"מ שלא להכניס בפעם אחת הרבה מים מן הרשת שיחממו את המים במיכלים, ולאפשר לציבור לקבל מים קרים מן המיכלים, ולכן מומלץ כחצי שעה בערך קודם זמן ההפסקה (או זמני לחץ אחרים) לסגור את ברזי כניסת המים מן הרשת למיכלי הקירור ולפתוח אותם שוב מיד עם תום זמן ההפסקה (או זמני לחץ אחרים).

ג. גופי החימום במיחמים פועלים באמצעות תרמוסטט, ולכן ראוי להחמיר להשאיר את ברזי כניסת המים מן הרשת סגורים כל ימי החג, ע"מ שלא להשפיע באמצעות צריכת ומזיגת מים חמים מן המיחמים על הפעלת גופי החימום הלוהטים (במידה ואינם פועלים בלא"ה באותו זמן) בעקבות כניסת מים קרים מן הרשת.

ד. אך באשר לעצם מזיגת וצריכת מים חמים מן המיחמים (כאשר ברזי כניסת המים מן הרשת סגורים) אין צורך לחוש, שכן לפי הנתונים של גודל המיחמים ביחס לגופי החימום ההשפעה האפשרית של כל מזיגת כוס מים על

משעת צאת השבת וכניסת החג עד לזמן המשוער שבו מתחילים להגיע מביתם לביהכ"נ ראשוני הלומדים של ליל שבועות. במשך פרק זמן זה, שהוא זמן תפילת ערבית והזמן שבה ציבור המתפללים פונים איש איש לביתו לקידוש וסעודת חג, יהיה המקום בו נמצא המיחם נעול, באופן שאף אחד מהמתפללים לא יוכל למזוג ממנו מים חמים. עם שובם של המתפללים לביהכ"נ ללימוד ליל שבועות, כבר יחזיר השעון את המיחם למצב 'שבת', והציבור הקדוש יוכל ליהנות משתייה חמה במשך כל הלילה.

ובאשר למילוי נוסף של המיחם לפנות בוקר, אנו מבינים כי בשעה זו לא ניתן לנעול את מקום המיחם, בשל הדרישה לשתייה חמה. לפיכך אנו ממליצים לכוון את השעון להעברת המיחם למצב 'שבת' לפרק זמן מצומצם יחסית, הזמן המינימאלי הדרוש לפי הערכה למילוי המיחם. בשעת המילוי, בעודו במצב 'חול', כדאי לעקוב אחר כמות המים המתמלאת. לכשתבחינו כי המילוי עומד ממש להסתיים תבקשו מן האנשים להמתין זמן מה, מבלי למזוג לעצמם מהמיחם, עד לרגע שבו השעון יחזיר אותו למצב 'שבת'.

לחילופין, במידה וידוע לכם כי מתוך הציבור הגדול אצלכם יש דרישה בלתי פוסקת לשתייה חמה, ובמיוחד בשעות לפנות בוקר של החג, אתם יכולים לכוון את השעון, כך שיפעל לסירוגין רבע שעה במצב 'חול' ורבע שעה במצב 'שבת', במשך כמה מחזורים. בדרך זו תבטיחו כי בפרקי הזמן שבהם יפעל במצב 'חול' יפעל גוף החימום כל הזמן,

שכן פרק זמן קצר שכזה אינו מספיק למילוי כל המיחם במים מן הרשת והרתחתם, ובמקביל גם בפרק הזמן שלאחריו הוא לא יתמלא לחלוטין, באופן שינתק כבר את גוף החימום בעוד במצב 'חול', היות וצריכת המים שנמשכת כל הזמן, ובפרט בפרק הזמן באמצע שבו חזר המיחם לפעול במצב 'שבת', אינה מאפשרת את מילוי המוחלט, כך שבסופו של דבר תצליחו לספק לכולם שתייה חמה כפי הנדרש, וגם תשאירו את המיחם די מלא למשך כל יום החג במצב 'שבת'.

בברכה מרובה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה

מיכלי קירור וחימום מים בימי ר"ה

תשובת ראש המכון:

בס"ד, ליל זכור ברית ער"ה תשפ"ו

שלום וברכה

לאחר שיחתי הטלפונית אמש עם האחראים על כך במרכז

לעכו"ם לא נאסרה בפס"ר, ובפרט שבנדו"ד הר"ז ספק פס"ר, שכן יתכן שגופי החימום פועלים כבר באותו זמן בלא"ה וההשפעה תהיה רק שלא יתנתקו וימשיכו לפעול למשך זמן ממושך יותר, ואם יעשו זאת בליל שני של ר"ה הרי יש כאן כמובן קולא נוספת מחמת היום.

גם באשר לשינוי מד המעלות כלפי מעלה, כדי להביא לרתיחת המים באמצעות הפעלת גופי החימום לפרק זמן ממושך יותר (והנמכתם אח"כ לשמירת החום, כאמור לעיל בסעיף ה), נראה שיש מקום להתיר בנדו"ד ע"י נכרי, בפרט בליל שני של ר"ה, למרות שבמקרה זה יתכן שפעולה זו של שינוי בבורר הטמפ' כלפי מעלה תגרום להפעלה מידית של גופי החימום במידה שאינם פועלים בדיוק באותה שעה, אך אני משאיר זאת להכרעת מע"כ רב הקהילה שליט"א.

בברכת כוח"ט לשנה טובה ומבורכת

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

נ.ב. לאחר קבלת הדו"ח המפורט של מהנדס המכון הר"ר ישראל מושקוביץ הי"ו על בדיקת המיחמים, לאחר חצות ליל ז'כור ברית', התברר כי ניתן למלא את המיחמים בדרך פשוטה ומהודרת, ללא כל חשש, ולכן הוספתי אח"כ גם את הסעיף דלהלן:

ז. לאור הדו"ח שהתקבל ממהנדס המכון על פעילות המיחמים, נראה שהדרך הפשוטה, הקלה והמהודרת ביותר, היא להמתין שתידלק הנורה הירוקה במיחם, המורה על כך שגופי החימום בפעולה, ובאותה שעה מותר גם לישראל לפתוח את ברזי המים לכניסת מים מן הרשת, וכן לשנות את בורר הטמפ' כלפי מעלה להרתחת המים, שכן שתי הפעולות הללו רק יגרמו לאי הפסקת פעילותם של גופי החימום שימשיכו לפעול זמן ממושך יותר.

אמנם את פעולת הנמכת המעלות לאחר רתיחת המים, באמצעות שינוי בורר הטמפ' כלפי מטה, לשם שמירה על חום המים ללא רתיחה, ראוי מאוד שפעולה זו תיעשה לכתחילה ע"י נכרי, כדי לא להיכנס לחשש של השפעה עקיפה על ניתוק מוקדם של גופי החימום, כאמור לעיל בסעיף ה'.

הפעלת גופי החימום (במידה ואינם פועלים בלא"ה באותו זמן) וכניסת אוויר מהחוץ היא אפסית ממש ולמטה מכך. באשר למילוי המיחמים בליל שני של ר"ה לצורך יום המחרת, היה ניתן להציע להתקין שעוני שבת שינתקו את המיחמים מזרם החשמל למשך שעותיים-שלוש בשעות הלילה המאוחרות של ליל יו"ט שני, כאשר בזמן זה יפתחו את ברז כניסת המים מן הרשת למילוי המיחמים, ובאותה שעה אין לחוש להפעלת גופי החימום, שכן הכל מנותק מהזרם, ואח"כ יסגרו את הברזים, לפני שהשעון יפעיל שוב את זרם החשמל, שאז במקרה זה ממילא יופעלו מיד גופי החימום לאחר החיבור (גם אם לא היו ממלאים את המיחמים), כך שלמילוי המים לא תהיה כל השפעה על הפעלת גופי החימום, אלא לכל היותר אולי על משך הפעלתם לזמן ממושך יותר.

דרך זו של המילוי בזמן שהמיחמים מנותקים היא הטובה והמושלמת ביותר, ואפשרית גם ע"י ישראל, כאשר בזמן זה רשאי ישראל גם לשנות את בורר הטמפ' לכיוון מעלה, באופן שכשיחזור הזרם יפעיל את גופי החימום (אשר יפעלו כאמור בכל מקרה גם אילולא פעולת האדם), אזי הם יפעלו זמן ממושך יותר עד להרתחת המים.

אלא שמכיון ונדרש אח"כ להנמיך את רמת הטמפ' לאחר הרתיחה, ע"מ לשמור על חום המים ללא שיתאדו, ראוי מאוד שפעולה זו תיעשה לכתחילה ע"י נכרי, כדי לא להיכנס לחשש של השפעה עקיפה על ניתוק מוקדם של גופי החימום.

מהנתונים שקיבלתי אנו מבינים כי אפשרות התקנת שעוני שבת למיחמים בתנאים הקיימים אינה פשוטה כ"כ, אך בכל זאת כדאי לבדוק ולבחון זאת מבעוד מועד.

במידה וההצעה הקודמת תתברר כבלתי מעשית, נראה שיש להתיר בשופי למלא את המיחמים במקרי הצורך, לצורך רבים, ע"י נכרי, באמצעות פתיחת ברזי כניסת המים מן הרשת (או בכל דרך אחרת), גם כאשר המיחמים מחוברים לזרם החשמל, בהסתמך על דעת המג"א בכ"מ שאמירה

טבילה והגעלה

ללבן הלכות ולדמות מילתא למילתא בדברים המתחדשים במציאות שלא כתובים בפירוש בשו"ע, ואולי יואיל בטובו להשיבני בדבר הנוגע למעשה.

חיוב הטבלת מיחם חשמלי שתוקן ע"י נכרי

לכבוד הרב הגאון ר אברהם משה שליט"א
הנני מקבל את החוברת החודשי זה זמן, וראיתי כוחו

תשובת ראש המכון:

שלום וברכה לכ"ת ולכל הרבנים חברי הכולל שליט"א
לא כ"כ הבנתי את המציאות מה בדיוק התקלקל בשסתום
של הדוד ולמה היה ראוי קודם התיקון.

אך בכל אופן, אם עדיין היה ראוי לשימוש, למילוי מים
ולהחזקתם בו והוצאתם דרך הברז, הרי גם אם מערכת
החימום שבו התקלקלה, עדיין לא נתבטל מתורת כלי, שיכול
לשמש להחזקת מים ומזיגה ממנו, וממילא בוודאי היה אפשר
להקל שלא לטובלו.

אולם אם התקלקל באופן שלא היה ניתן למזוג ממנו מים,
נתבטלה ממנו לכאורה כל תורת כלי, וא"כ היה מקום לדון
לחיבו שוב בטבילה עפ"י מה שציינתם לדברי הרמ"א (י"ד,
סי' קכ ס"י) והש"ך (שם, סק"א).

אכן נראה שאפשר שיש לפוטרו מטבילה מטעם אחר, דהא כל
הטעם שהחמירו בזה הרמ"א והש"ך הוא משום דחיישינן למ"ד
דאומן קונה בשבח כלי, ועי' בזה בדברי הש"ך (ח"מ, סי' שו סק"ג).
ולכאורה לא מצינו שאומן קונה בשבח כלי אלא רק באופן
שנתנו והביאו לו את הכלי אליו לתקנו והוא מחזיק ותפוס בו,
וכמו שנראה לכאורה מתוך דברי רש"י (קידושין מח: ד"ה והכא באומן
קונה וכו'; ב"מ קיב. ד"ה אומן קונה בשבח כלי) דכשמחזיר האומן את הכלי
בשכר הקצוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכר לו שבח שהיה לו
בתוכו, אבל כאשר לא נתנו את הכלי לאומן, אלא שהאומן
הנכרי מוזמן לביתו של ישראל לתקן שם, גם אם הוא מוסיף
חלק משלו, אולי לא אמרינן כלל דאומן קונה בשבח כלי. ואע"ג
שלא מצאתי דברים מפורשים בזה נראה כן מסברא, ולע"ע גם
לא מצאתי בעניותי כל סתירה לזה.

ויעויין היטב במה שפירש"י (קידושין
שם; ב"ק צט. ד"ה לבטושי; ב"מ שם ד"ה קבלנות
וד"ה דאגר לביטשי וד"ה דאגריה לביטשי;
וקידושין מח: ד"ה והכא באומן קונה כו') לגבי

אומן שעושה בשכירות ימים או בשכירות מלאכה ופעולות
ולא בקבלנות, וכ"ה להלכה בכנה"ג (ח"מ שם) בשם שו"ת
מהר"ש הלוי ובערוה"ש (שם ס"ד) בשם מע"מ.

וע"ע במה שדנו החכ"א (כלל עג ס"ד) והו"ד בפ"ת (י"ד שם, סק"ב)
והערוה"ש (שם, סני"ח) והדרכ"ת (שם, סק"א) לענין פועלים נכרים
המייצרים כלי זכוכית במפעל שבבעלות ישראל שאינם
צריכים טבילה כלל.

בכבוד וביקר לעמלי התורה והוגיה
הרב אברהם משה הלפרין
ראש המכון

אצלנו בכולל בלונדון יש דוד לבישול מים חשמלי עשוי
באופן כזה שמבשל מים תיכף ומיד. חושבני שאיני צריך
לתארו, כי גם בארץ ישראל במקומות ציבוריים ראיתי, ויש
שם חיישנים, וגם "מח" אלקטרוני - chip, שהמים יכנסו
לצינורות כשיש ביקוש, וגם שסתום מחובר להמחשב, שעל
ידי זה כאילו "יודע" השסתום מתי לסגור ומתי לפתוח.

הכלי נעשה על ידי עכו"ם ואינו מחובר ממש לקרקע, דהיינו
עשוי לשמש עם הקרקע, ורק
מחובר עם צינור מים וצינור
חשמל, מבואר בשו"ת שבה"ל
ועוד דבכה"ג פשיטא שצריך
טבילה. עוד אמינא, ידוע דעת
רוה"פ דהמדובר בשאלה דאורייתא, ודלא כשיטת המשנה-
ברורה סימן שכג.

מטבע הדברים בדוד כזה מתקלקלים שם חלקים מזמן לזמן,
ובפרט אצלנו שיש הרבה אבן בהמים. הכולל אצלנו בנוי
בעיקר ממורי הוראה דיינים יושבי על מדין, ובהוראתם
הטבילתי הדוד הזה כשקנינו אותו לפני כמה שנים.

אבל בשבוע הזה התקלקל עוד הפעם, ובא אומן עכו"ם
והחליף הן "המח" chip של הדוד והן השסתום שאכן עשוי
מפלסטיק אבל תוכו היינו החלק הפותח וסוגר כפי הצורך
עשוי ממתכת.

עד כאן המציאות, ועכשיו אציע לפני כבודו הצדדים
שנתלבטנו בהם, ובאמת דנו בזה כבר הרבה פעמים בלי לבוא
למהלך נכון. השסתום אכן יש לו דין משפך, המבואר ביו"ד
סימן קכ ס"ז ברמ"א, אבל הש"ך שם סקט"ו אין קשר לכאן,
ואדרבה בלי המתכות שבתוך הפלסטיק אין הדוד שווה
כלום. הא חדא. שאלה ב: גם אם צריך להחליף רק ה"מח" של
הכלי, וחלק זה לא נוגע בהמים כלל, מכל מקום טען הארי
שבחבורה שהדוד נתבטל לגמרי כעת מתורת כלי והכלי לא
יקבל טומאה ולא שווה כלום, ונמצא שהעכו"ם עשה כעת
כלי חדש, עכת"ד, ונמצא דלשיטת הרמ"א בסעיף י צריך
הכלי טבילה, והש"ך שם עוד מחזק דעת הרמ"א, וקשה לנו
למצוא לדמות מילתא למילתא בזה, בפרט שאנן עסקנו
בעיקר בשו"ע ולא במשניות כלים. וספק שלנו בזה אי אפשר
לצרף לספק ספיקא, דהוא מחוסר ידיעה כמוכן. אשמח אם
מע"כ יענה לי.

בברכת הצלחה רבה

ב. ח.
לונדון

חובת טבילת מיחם חשמלי

שלום וברכה,

האם צריכים להטביל מיחם חשמלי לשבת של חברת 'המילטון' עם כשרות שלכם?

תודה רבה

ישראל צ.

מודיעין עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

צריך.

יש לעשות זאת ע"י מילוי המיחם במי ברז לפני הטבילה, ולהטבילו עמם בהכנסה והוצאה מידית, כך שהמיחם לא יצטרך לשהות במקווה יותר משנייה קלה. לאחר מכן יש להניחו לייבוש במשך כמה ימים, כשהוא מונח כדרכו ולא הפוך. ניתן לקצר את משך תהליך הייבוש באמצעות שימוש במייבש שער (פן) בכל מקומות החיבורים החשמליים.

בברכה מרובה

הגעלת מיחם חדש

שלום,

רכשתי מיחם חשמלי עם אישור מטעם מכונכם שהוא אינו טעון טבילה. האם האישור פוטר גם מהצורך להגעיל את המיחם לאלו הנוהגים להגעיל כלי מתכת חדשים מחשש מריחת דברים אסורים?

יאיר ר.

פתח תקווה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה,

אכן כפי שדייקת לראות, אישורינו מתייחס אך ורק לעניין

הטבילה ולא לעניין ההגעלה. בשביל להגעיל את הכלי לחומרא לפני השימוש הראשון, יש למלא את המיחם במים עד קרוב לשפתו העליונה ולהביא לרתיחה, ואז לשפוך את המים בזירות רבה כדי לא להיכוות ח"ו.

דומנו, שגם בהוראות היצרן ישנה הוראה דומה לזו (מסיבות שלהם) לפני השימוש הראשון.

בברכה מרובה

הטבלת תרמוס המיועד לטיולים

שלום!

מצורפים תמונות.

האם צריך לטבול?

צריך/אפשר טבילה? (זה דיגיטלי. לא רק חשמלי. והשימוש ע"י סוללות).

תודה רבה

דוד פ.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

מדובר במעין תרמוס קטן לטיולים וכדו', שנותנים אותו בדרך-כלל בתור מתנה למזכרת מאירועים כאלו ואחרים.

התרמוס שומר על החום של המשקה, וגם מציג את מידת הטמפרטורה שלו, באמצעות מתקן קטן ב'כובעו' הקולט את החום. זאת עד להתרוקנות הסוללה/הבטריה, שאינה ניתנת להחלפה, מאחר שאין שם כל ברגים או מכסה הניתן להסרה. התרמוס הזה בוודאי צריך טבילה מאחר שהוא עשוי מסוג של מתכת.

להערכתנו, ניתן לטבול זאת ללא כל נזק למכשיר, במיוחד כאשר באחת התמונות ששלחתם מצוין כי ניתן להדיח אותו במדיח. אך בכל מקרה איננו לוקחים כל אחריות על כך.

בברכת שבוע טוב

קומקומים שבת

בשבת למנהג האשכנזים?

נפק"מ להוסיף מים לחמין בשבת.

ישר כח

נפתלי א.

בית-שמש

עירוני מים מקומקום שבת שבאישור המכון

לתוך סיר שע"ג האש

רציתי לשאול האם הקומקום של אור לשבת, שמאושר על ידכם לשימוש בשבת, מתפקד כמו מיחם חשמלי רגיל?

האם הוא מוגדר ככלי ראשון על האש שניתן להחזירו לאש

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

לדעתנו, יש מקום בכלל להחמיר שלא לערות מים חמים ממיחם חשמלי לסיר ותבשיל שעל-גבי האש, מעבר לשאלות הרגילות הכרוכות בעירוי ממיחם לסיר שעל-גבי האש הן מבחינת שבת (ראה: מג"א סי' רנג סק"כ; שעה"צ שם סקמ"ז; שש"כ פ"א הע' מט; ארחות שבת פ"ב ס"ס והערות קב וקכו) והן מבחינת כשרות (ראה: שש"כ שם הע' מז; ארחות שבת שם הע' כג והע' קכח).

אמנם מן הקומקום החשמלי המיוחד לשבת שבאישורנו ההלכתי בוודאי אין לעשות זאת, שכן למרות שהרתחת המים מערב-שבת מתבצעת בגוף חימום חשמלי לווהט, הרי שעם העברתו למצב 'שבת' הוא מתחיל לפעול בגוף חימום ייחודי שאינו לווהט לשמירת החום במצב קבוע, וממילא פשוט דבכה"ג כבר בוודאי אין מקום לדונו ככלי ראשון שעל-גבי האש (ראה בדומה לזה: ארחות שבת פ"א הע' עז, פ"ב הע' קא*, ושם סע"ב והע' קכה), ולפי"ז יש להחמיר גם שלא לערות ממנו לתוך תבשיל שעל פלטה חשמלית, הפועלת בגוף חימום לווהט, וזאת מלבד מה שיש לדון לאידך גיסא באופן שהתבשיל שעל הפלטה התבשל בערב-שבת על כיריים של גז ויש בו נזלים רותחים שיש בכוחם לבשל את המים מהקומקום המתערבים בהם, ואכמ"ל.

מצו"ב תשובה הלכתית מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א על עצם השימוש בקומקומים המיוחדים לשבת, אשר בהע' 2 שם ישנה גם התייחסות לשאלת עירוי בשבת ממיחמים חשמליים לסיר שעל-גבי האש.

בברכה מרובה

עירוי מים רותחים מקומקום שבת לתוך תבשיל שעל הפלטה או על האש

שלום וברכה,

רציתי בבקשה לברר לגבי 'קומקום שבת' - הבנתי שכדי שלא תהיה בעיה של מוקצה דשלהבת, אין בקומקום חוטי להט שמתאדמים מהחום.

שאלתי היא - האם גם בערב שבת כאשר מרתיחים את הקומקום, ההרתחה אינה נעשית על ידי חוטי להט, ואם כן, לכאורה הרי זה לא נחשב ביטול באש (לפי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) אלא בחמה או בתולדות חמה, ומעתה תהיה בעיה לשפוך את

המים מהקומקום לתוך הסיר של הצ'ולנט שמונח על הפלטה, האם נכון הדבר?

ישר כח.

ישראל ג.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ככל שמדובר כמובן בקומקום שבת באישורנו ההלכתי (הפועל בשבת במצב שמירת חום בגוף חימום שאינו לווהט) הרי שגוף החימום של ההרתחה (המושבת כמובן בשבת לגמרי) הוא גוף חימום לווהט.

למרות זאת עדיין יש מקום לדון באשר לשפוך ממנו בשבת לתוך סיר ותבשיל שעל האש, כלומר על כיריים של גז, כמו מכל קומקום ומיחם חשמלי אחר.

לגבי תבשיל שעל פלטה חשמלית היה לכאורה מקום להתיר, למרות שעדיין יש מקום לדון באופן שהתבשיל התבשל בערב-שבת על כיריים של גז ויש בו נזלים רותחים שיש בכוחם לבשל את המים מהקומקום או המיחם החשמלי המתערבים בהם, ואכמ"ל.

אמנם הלכה למעשה יש להחמיר בזה, מאחר שיש לדון את הקומקום כדין כלי ראשון שהעבירו מע"ג האש, ואכמ"ל.

מצו"ב תשובה הלכתית מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א על עצם השימוש בקומקומים המיוחדים לשבת, אשר בהע' 2 שם ישנה התייחסות לשאלת עירוי בשבת ממיחמים חשמליים לסיר שעל-גבי האש.

בברכה מרובה

ושנזכה שצום הרביעי יהפך לכל בית ישראל לששון ולשמחה

שימוש בשבת בקומקום חשמלי לתינוק

שלום לרבנים שליט"א

האם הקומקום שמופיע בתמונה מותר לשימוש בשבת?

אני מכהן כרב ישוב. את השאלה קבלתי מאחד התושבים. אשתו זרקה את הקופסה.

הצג הטכנולוגי משתנה כאשר מרימים את הקומקום.

תודה רבה לכם

תגדילו תורה ותאדירו

הרב ישי א.

קידר

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה לכב' הרב שליט"א

מדובר כמובן בקומקום חשמלי מיוחד, שנועד לשמור על טמפרטורה אחידה של המים לצורך תינוקות, כאשר הטמפרטורות - הן הרצויה והן הקיימת - מופיעות על צג דיגיטלי חיצוני.

אנו מבינים כי מדובר בקומקום ללא כל מצב 'שבת' בסיסי, ולו מינימלי ביותר, שאין לו בכלל אפשרות נעילה לבסיס, אלא הוא נשלף בכל פעם מבסיסו. אם כך הם פני הדברים הרי ברור שאין כל אפשרות ואסור להשתמש בו בשבת, שכן כל פעם ששולפים את הקומקום מהבסיס מנתקים ניתוק חשמלי, ובהנחה חוזרת על הבסיס יוצרים חיבור והפעלה חשמלית מחודשת. זאת, מלבד ההשפעה הישירה על השינוי בצג המעלות עם הרמת הקומקום ומזיגת המים, ההשפעה על התרמוסטט ובעקבותיו על הרתחה חוזרת של המים, ועוד שורה של שאלות הלכתיות נוספות אחרות.

מצו"ב:

1. תשובה הלכתית מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א על שימוש בקומקומים בשבת, כולל כאלה שיש להם מצב 'שבת'.
2. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת אשתקד, שם התפרסם מאמר מקיף על החששות האפשריים במיחמי ובקומקומי שבת ועל הדרישות המהודרות שלנו במיחמים ובקומקומים שבאישורנו ההלכתי למהדרין. בברכה מרובה

שימוש בשבת בקומקום שומר חום

שלום רב להגרא"מ הלפרין שליט"א

האם מותר להשתמש בשבת בקומקום שומר חום? מצורף תמונה.

זה הקישור של הקומקום...

בברכת התורה וחתומה טובה לכל רבני המכון

יעקב מ.

אשקלון

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

ראשית אנו מתנצלים על איחור התשובה, בשל ימי החג שחלפו, והעומס הרב שבימים שלאחריו.

ולגופו של עניין, אנו מתפלאים מאוד על עצם השאלה, שכן כיצד יתכן שיהיה מותר להשתמש בקומקום זה בשבת, והלא מדובר בקומקום חשמלי המונח על בסיס, אשר גם אם לא ישתמשו בו בשבת להרתחת המים ח"ו, אלא רק לשמירת המים החמים שבקומקום, הרי הסרת הקומקום מהבסיס כרוכה בניתוק מעגל חשמלי, ואילו הנחתו עליו כרוכה בחיבור של מעגל חשמלי עם הפעלה חשמלית מחודשת, יחד עם הפעלת גוף

החימום לשמירת החום, מלבד שאלות הלכתיות נוספות כמו 'שהיה' ועוד, הכרוכות בשימוש בו, כך שאיננו מבינים כלל מה זאת עלה על דעתך שתיתכן אפשרות כלשהי לשימוש בקומקום זה בשבת.

אם בכל זאת כוונתך היתה למשהו אחר או לסיטואציה מסוימת שלא חשבנו עליה נשמח אם תבהיר את כוונתך.

מצו"ב:

1. תשובה הלכתית מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א על שימוש בקומקומים בשבת ועל המעלות וההידורים היחודיים שבקומקומי השבת שבאישור ההלכתי של המכון.

2. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על החששות האפשריים במיחמי ובקומקומי שבת ועל הדרישות המהודרות שלנו במיחמים ובקומקומים שבאישורנו ההלכתי למהדרין.

בברכה מרובה

קומקום לשבת

שלום רב לחכמי ורבני המכון.

רכשתי קומקום חשמלי של "אור לשבת" דגם ol-k2207.

מצורפת לו תעודת כשרות של מכונכם.

ולכך רציתי לשאול:

- א. תוקף תעודת הכשרות היא תמוז תשפ"ד, ואילו הקומקום נרכש באדר שנה זו, האם הוא ללא השגחתכם?
- ב. בחלק ההלכתי. ישנה מחלוקת הפוסקים האם לגוף חימום המתאדם כאש יש דין שלהבת שהיא מוקצה בשבת. דעת הגרי"ש אלישיב וכן דעת הגר"ע יוסף (המובאת בספר ילקוט

מהבסיס, ואז להשתמש במים החמים מבלי להחזיר לאחר מכן את הקומקום לבסיס (כמו שמורידים סיר מהפלטה ולא מחזירים)?

3. האם זה יכול להיות פתרון, שבמקום לנעול את הקומקום, נתפוס אותו עם הבסיס מלמטה ונמזוג ממנו באופן זה?

לתשובתכם נודה

נאוה ודוד צ.

חיפה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה,

1. בקומקום המדובר, הנעילה לבסיס הינה פעולה מכנית לחלוטין מבלי שום השפעה חשמלית וניתן לעשותה בשבת. גם מצד עצם הנעילה אין חשש איסור "בונה" או "תיקון מנא", מאחר שהמכשיר עומד לכך להינעל ולהיפתח לפי הצורך וכך הוא דרך שימוש.

2. מאידך, אין להסיר את הקומקום מן הבסיס בשבת, גם אם אינו נעול, שכן יש בכך ניתוק חשמלי.

3. לגבי תפיסת הבסיס בצורה ידנית בזמן המזיגה, בעיקרון אין בכך

איסור, וגם אין בידינו לגזור גזירות חדשות מדעתנו. אך מובן מאלינו כי אין זה מומלץ לעשות כן, מחשש שמא תתרופף האחיזה והחיבור בין הקומקום לבסיס, מלבד מה שבוודאי אין זה פרקטי להתנהג כך.

מידע מורחב על הקומקומים שבאישורנו תוכלו למצוא ב'אספקלריה' גיליון א (אדר תשע"ט).

בברכה

רעש של רתיחה בקומקום לשבת

שלום רב

קנינו קומקום לשבת דגם OL-K2207 שנמצא באישורכם לשימוש בשבת.

הפעלנו אותו לפני שבת לפי ההוראות וראינו שלמרות שזה במצב שבת המים ממשיכים לרתוח ויש רעש של רתיחה. האם ככה זה אמור לעבוד בשבת? אשמח לתשובה

דוד פ.

רמות, ירושלים

יוסף הערה כח' בפרק העוסק בכך) לאיסור. ושאלתי האם השימוש בקומקום זה יהיה מותר אף לשיטתם, ומדוע.

ג. האם ישנו בקומקום זה טרמוסטט המפעיל את גוף החימום בשבת.

בתודה מראש ובכבוד רב.

דוד יצחק הלוי ק.

בני-ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

א. כנראה שהכניסו באריזה משום מה אישור הלכתי ישן. למעשה הוארך תוקפו של האישור ההלכתי לקומקום זה והוא בתוקף.

ב. בקומקום זה משתמשים באופן ייחודי בגוף חימום מיוחד שאינו לוהט, אשר לכל הדעות אין בו חשש מוקצה.

ג. בוודאי שלא. הוא פועל במצב 'שבת' בגוף חימום קבוע לשמירת החום. וכי כיצד עלתה על דעתכם כלל לחשוב אחרת?

מצו"ב:

1. האישור ההלכתי האחרון לקומקום הנ"ל שהוא בתוקף.

2. תשובה הלכתית אודות קומקומים בשבת מאת ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א, שם התבארו בהרחבה המעלות וההידורים המיוחדים שבקומקום זה.

3. הבטאון החודשי של המכון לחודש טבת תשפ"ג, שם התפרסם מאמר מקיף על החששות האפשריים במיחמי ובקומקומי שבת ועל הדרישות המהודרות שלנו במיחמים ובקומקומים שבאישורנו ההלכתי למהדרין.

בברכה מרובה

'קומקום שבת' שלא ננעל בערב שבת

לרבני המכון השלום והברכה,

ברשותנו קומקום שבת באישור מכוונכם, וקורה לפעמים שבערב-שבת אנחנו מעבירים אותו למצב 'שבת' אך שוכחים לנעול אותו לבסיס, ואז אנחנו מתלבטים לגבי השימוש בשבת:

1. האם מותר לבצע את הנעילה בשבת עצמה?

2. אם אסור לנעול בשבת, האם מותר לשלוף את הקומקום

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אם המדובר הוא על זמזום ורעש סטטי ומונוטוני הרי שמדובר ככל הנראה ברעש הסטנדרטי של מצב 'שמירת חום' קבוע בגוף חימום בהספק נמוך, שכאשר מדובר בקומקום קטן, ולא במיחם גדול, ללא בידוד מספיק, הוא נשמע היטב מבחוץ.

אילו היה מדובר ברתיחה של המים הרי שתוך שעה שעתיים הם היו מתאדים לגמרי.

אם בכל אופן לדעתך יש חשש כי אכן מדובר בהרתחה של המים אנא שלח לנו הסרטה או את הקומקום עצמו על-מנת שנוכל לבדוק זאת ולוודא כי אין שם כל תקלה. בברכת קיץ בריא

הנחת קומקום שורק על הפלטה בשבת

שלום רב

רציתי לדעת אם להשתמש בשבת בקומקום שורק מכני על הפלטה בשבת. יש לציין כי הוא לא שורק אם הוא מונח על הפלטה. כמובן שיש צורך להרים מהפלטה את הקומקום ע"מ למזוג.

ובהזדמנות זו אודה לכם מאוד על גיליון אספקלריה המגיע אלי מידי חודש למייל. כל פעם מחדש כשזה מגיע אני קורא בו מרישא ועד גמירא, ומחכים את ידיעותי בענייני השבת בעבר הווה ועתיד.

בברכה,

משולם ו.

מודיעין-עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

גם אילו הוא היה שורק על הפלטה לא היתה כל בעיה להניחו על הפלטה מערב-שבת, וגם להחזירו עליה בשבת היה מקום להתיר, מכח

כמה סברות הלכתיות, אך מאחר שבפועל אינו שורק על הפלטה, מן הסתם בגלל שהמים אינם רותחים ממש עליה, הרי בוודאי שאין בזה כל בעיה, כולל גם שאין לחוש בו לאיסור מוקצה.

מותר להניחו על הפלטה מערב-שבת כשהוא רותח ולמזוג ממנו בשבת, ובלבד שיקפידו בשעה שמורידים אותו מהפלטה על-מנת למזוג ממנו על כל דיני ותנאי חזרה, כדי שניתן יהיה להחזירו ולהניחו שוב על הפלטה לאחר השימוש בו.

בברכה מרובה

חשש 'בורר' בשימוש במסננת בקומקום חשמלי לשבת

שאלה: שימוש בקומקום חשמלי שבהכשר המכון.

רציתי לשאול האם יכול להיות לדעתכם בעיה של איסור בורר בשימוש בקומקום זה, במידה ויש במים אבנית בכמות ניכרת (אחרי שימוש של כמה חודשים) בגלל המסננת שבפי הקומקום.

לא יצא לי לראות את ההוראות של המכון בהכשר לזה, אולי התייחסתם לכך, ראיתי רק מה שכתבתם באחד מגיליוני אספקלריה הראשונים בענין זה.

תודה רבה ויישר כח על הבטאון החשוב "אספקלריה" ופעילותכם היקרה.

יעקב מ.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אם אכן קיימת במים כמות ניכרת של אבנית משוחררת שצפה בהם, באופן שאינם ראויים לשתיה לרוב בני-אדם (עפ"י מש"כ המ"ב בסי' שיט סקל"ד וסל"ה), יש לחוש ולהחמיר שלא להשתמש בקומקום בשבת עד לאחר שינקו אותו מן האבנית שבתוכו. ועי' היטב בדברי החזו"א (או"ח, סי נג, ד"ה מן האמור) ואכמ"ל.

אנו מודים לך על הערתך החשובה, ואנו שוקלים להוסיף מכאן והלאה באישור ההלכתי לתועלת הרבים כי ראוי לנקות את הקומקום מפעם לפעם מסיבה זו. בברכה מרובה

טבילה והגעלה

הדיספנסר, הוא אך ורק בחיבור חשמלי, להסתפק בניתוק חשמלי חשוב, שמצריך תיקון וחיבור של מעשה אומן, על-מנת להחשיבו כגמר מלאכה על-ידי ישראל.

בברכה מרובה

הכשרת קומקום או מיחם חשמלי לפסח

שלום,

האם ניתן להכשיר לפסח קומקום חשמלי של שבת שלא היה עליו שום חמץ ולא הניחו עליו שום דבר חמץ במשך השנה? ואיך?

אותה שאלה עם המיחם החשמלי שמשמשים כל השבוע?

תודה רבה

כל טוב

חיים ב.

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

גם אם לא השתמשו בהם או על גביהם למוצרי חמץ עדיין יש חשש שמן הסתם עירו מתוכם לתוך כלי חמץ, אפילו בני-יומם, ויתר על כן יתכן שעירו מתוכם על מאכלי חמץ ממש, כמו דייסות תינוקות

של חמץ, 'מנה-חמה', או תבשילים אחרים כמו פתיתים וכיו"ב, כך שיש לחוש לחומרא ד'ניצוק', וגם יש לחוש שמא עלו אדים מן המים החמים לאחר שעירו אותם על החמץ ונבלעו בתוך פיית/ברז הקומקום או המיחם החשמלי.

לכן אם אין אפשרות לייעד קומקום ו/או מיחם חדשים מיוחדים לפסח, יש לנקות היטב ככל האפשר את הקומקום או המיחם, וראוי להשתמש במסיר אבנית להסרת האבנית שהצטברה בהם, ולאחר מכן - כעבור 24 שעות מהשימוש האחרון בהם, כשכבר אינם בני יומם - להרתיח בהם מים עד הגובה המקסימלי האפשרי, ולאחר שירתחו לנענע אותם מעט בזהירות בעודם רותחים, באופן שהמים הרותחים יגיעו גם לכל הפינות העליונות של הקומקום והמיחם, ולבסוף לערות את המים בעודם רותחים דרך פיית הקומקום או ברז המזיגה של המיחם, כאשר במקביל כדאי להוציא מהם כוס או שתיים של מים רותחים ולערום אותם סביבות הפיה או הברז גם מבחוץ. עם תום הליך ההכשרה, יש לשפוך בזהירות רבה את המים הרותחים ולשטוף את הקומקום או את המיחם במים קרים.

בברכה מרובה

הטבלת מכשיר דיספנסר למים חמים

לכבוד רבני המכון הטכנולוגי, שלום

רציתי לברר אם מכשיר דיספנסר למים חמים מהירים של חברת 'שיאומי' טעון טבילה.

כפי הנראה המכשיר גופו פלסטיק, ובתוכו עובר צינור מתכת, אשר מסביבו ישנו תיל להט שמחמם את המים בעברם בצינור במהירות של שניות.

לכאורה אין לדמותו לברז מתכת בחבית של עץ, ששם ניתן להשתמש בחבית ללא הברז, משא"כ במקרה דנן ללא הצינור אין שום משמעות למכשיר והוא עיקרי בשימוש בו.

ידוע לי כי יש המתירים ע"י גמר מלאכה ע"י ישראל, באופן של ניתוק חלק חשמלי וחיבורו ע"י ישראל, ויש המתירים בכלל מכשירים חשמליים שנחשבים שעושים מלאכתם במחובר לקרקע, לא הייתי רוצה לסמוך על דעות אלו שלא כולם מסכימים להם,

האם יש עצה אחרת, כגון לפרק את צינור המתכת, או פשוט לטבול את כולו, כדרך שרובם עושים בקומקום חשמלי, ומחכים כמה ימים ליבוש מוחלט, האם לשיקול דעתכם המכשיר הנ"ל הוא בעל סיכון גבוה יותר לקלקול בהכנסתו למים.

מחכה לתשובתכם

בכל הכבוד הראוי

לוי ש.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אכן שאלת חכם חצי תשובה ולמעלה מכך.

המכשיר האמור לחימום מים מהיר לצורך שתיה טעון טבילה, מחמת הדיספנסר, אותו צינור מתכת חלזוני, דרכו זורמים המים ומתחממים במהירות, שהוא עיקר הכלי וחשיבותו. אלא שטבילת המכשיר כולו לא תועיל במקרה זה, שכן המים לא יגיעו כלל אל הצינור, שהוא עיקר הכלי, וכל מה שמסביבו אינו אלא כמעטפת בעלמא. לפיכך, אם תמצאו טכנאי או חשמלאי שיסכים ויצליח לפרק את אותו צינור ולהרכיבו שוב מעשה אומן, באופן שיהיה גמר מלאכה על-

ידי ישראל - מה טוב. אך לדעתנו גם בלאו-הכי ניתן במקרה זה שכל שימוש של הכלי הטעון טבילה, כלומר צינור

ורפואה קרובה לבוא (23)

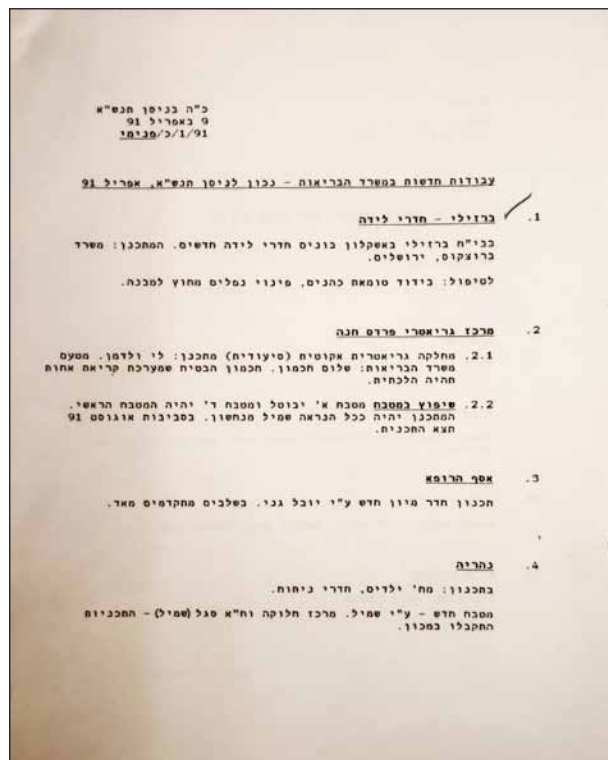
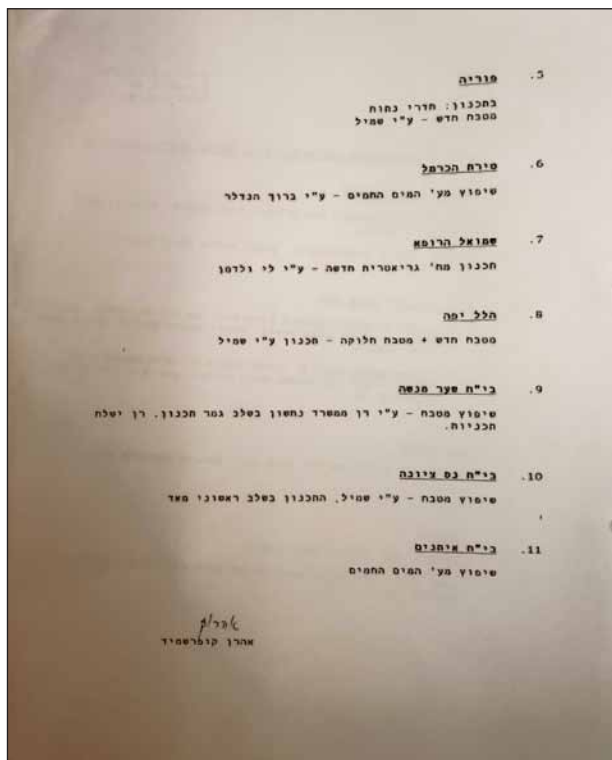
פרקי תיעוד מדגמיים של עשרות שנות פעילות בכל תחומי שמירת ההלכה

במרכזים רפואיים ובתי-חולים

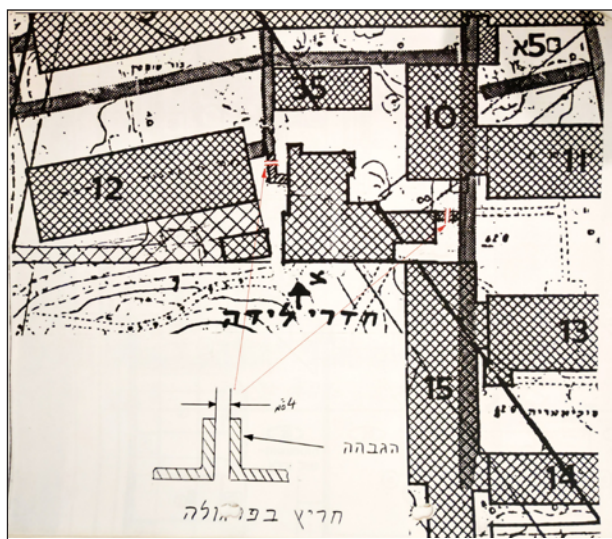
כדרכו של מדור זה, לא יתוארו בו תהליכים בהם מעורב המכון בהווה, אלא רק כאלו שהיו בעבר, תוך השתדלות להביא את החלקים המעניינים יותר, שבהם גם היו מעורבות דמויות ידועות וכדומה.

המרכז הרפואי 'ברזילי' (ה)

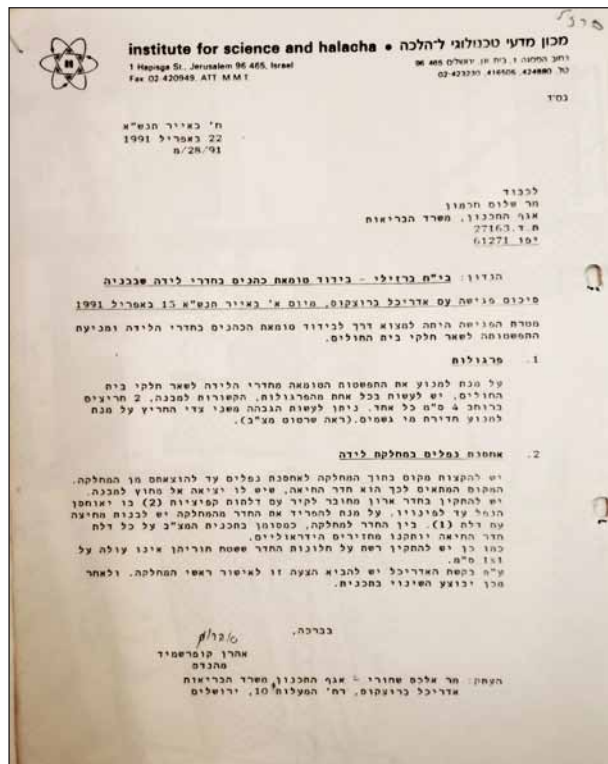
בחודש ניסן תשנ"א החלו בבניית חדרי לידה חדשים במרכז הרפואי 'ברזילי' באשקלון • בדו"ח שהנפיק מהנדס המכון, מר אהרן קופרשמיד, הוא ציין כי עקב כך נדרש לטפל בטומאת כהנים ובפינוי הנפלים • פעילות זו של המכון במרכז הרפואי 'ברזילי', שאולי נדמה לאור התיעוד שבמדור זה כאילו רק סביבה התנהלה המכון באותה שעה, היתה למעשה אחת מיני רבות של פעילויות שבוצעו במקביל בעת ובעונה אחת בכל רחבי הארץ • כך ניתן לראות באותו הדו"ח, בו צוין לעקוב ולטפל גם במרכזים הרפואיים הבאים: המרכז הגריאטרי בפרדס חנה, המרכז הרפואי אסף הרופא (אותו סקרנו בגליונות פא-פו), המרכז הרפואי בנהריה ובטירת הכרמל, המרכז הרפואי גריאטרי שמואל הרופא, המרכז הרפואי הלל יפה (אותו סקרנו בגליונות עד-עט), בית-החולים שער מנשה, בית-החולים נס ציונה ובית-החולים איתנים (המרכז לבריאות הנפש איתנים) • מהנדס המכון מר אהרן קופרשמיד משגר למר שלום חכמון, נציג אגף התכנון שבמשרד הבריאות, את סיכום הפגישה עם האדריכל ברוצקוס למציאת דרכי פתרון טומאת כהנים • מהנדס המכון נענה כי דרישותיו התקבלו למעט בחדר ההחייאה • בית החולים בנה עגלה להובלת ופינוי נפטרים בהתאם למפרט המכון • בפגישה שנערכה בבית-החולים, בה השתתפו רב בית החולים הרב אברג'ל, מר אילן מליחי ממחלקת אחזקה ומהנדס המכון מר קופרשמיד, נמצא כי יש להוסיף שיפורים נוספים במבנה העגלה • מהנדס המכון מפנה את תשומת ליבו של נציג אגף התכנון שבמשרד הבריאות כי חרף אישור הדרישה ליצירת חריצים בפרגולה הותקן גגון רעפים מעל החריץ, כך שהטומאה מתפשטת הלאה • בכסלו תשנ"ב ערך ראש המכון המנוח, הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, ביקור בבית-חולים, והוא אישר שהעגלה להובלת ופינוי הנפטרים עומדת כעת בכל הדרישות • עוד ציין, כי בית-החולים 'ברזילי' הוא החלוק הראשון שמכניס עגלה זו לשימוש, והוא מקווה שכך יעשו גם בשאר המרכזים הרפואיים • בביקור זה גם הוצעו פתרונות לבידוד הטומאה בחדר טיפול נמרץ, במחלקת גריאטריה, בחדרי הניתוח ובחדרי המיון • במרכז הרפואי החלו בתכנון בנין האשפוז החדש, כאשר גם כאן העיסוק המרכזי היה בפתרון בעיית טומאת כהנים • לצורך כך נערכה פגישה בביה"ח בחודש תמוז תשנ"ג, בה השתתפו האדריכל צבי קימלמן, רב בית-החולים הרב רפאל אברג'ל, מר מיכאל אוסקר מנהל טכני בביה"ח והר"ר צבי מרכוס מהנדס המכון • מהנדס המכון מר דב ציוני משגר את מסקנות הפגישה עם המהנדס הר"ר צבי מרכוס לידי מר שלמה רז ממשרד 'רמון מהנדסים' • הרה"ג ר' שמעון שטרן מבכירי רבני המכון משגר מכתב לרב בית-החולים, בו הוא מסכם בכתב את המלצות הגר"י הלפרין בנושא טומאת כהנים • מר אוסקר מבקש מהרב הלפרין להציע פתרון לחדירת מי גשמים מחריץ שנעשה בגגון הגשרון למניעת מעבר טומאה • הגר"י הלפרין מציע פתרון לבעיה זו ואף צירף שרטוט למכתבו • במקביל, הוא מציין בכתב ידו על מכתבו של מר אוסקר: "שלחתי הצעה ולא קבלתי תגובה" • בשנת תשס"ה קבע משרד הבריאות כי הוא חדל מלשלם למכון עבור שירותי הייעוץ שהוא מעניק למרכזים הרפואיים ובתי-החולים בכל רחבי הארץ, ומעתה ואילך התשלום יושת על בתי החולים עצמם • בעקבות כך חדל בית-החולים 'ברזילי' להיוועץ עם המכון בכל נושאי הדת בבית החולים והמכון הסיר את אחריותו מהנעשה שם • בשנת תש"ע פנה הגר"י הלפרין זצ"ל מיוזמתו למנהל האדמיניסטרטיבי דאז של ביה"ח, מר שלום ניפלד, שבו הציע - בעקבות הנסיבות החדשות - את שירותי ייעוץ המכון בנושאי שבת, כשרות וטומאת כהנים, ללא כל תמורה, מתוך דאגה כנה לצוות הרפואי ולמאושפזים שם, אך למרבה הצער בית-החולים לא שיתף פעולה עם יוזמת המכון •

כ"ה בניסן תשנ"א, דו"ח של מהנדס המכון מר אהרן קופרשמיד על נושאים שונים בשורה של מרכזים רפואיים ברחבי הארץ הדורשים את מעקב המכון וטיפולו, כאשר הראשון מביניהם הוא ביה"ח ברזילי באשר לפתרון בעיות טומאת כהנים בחדרי הלידה החדשים

שרטוט על המיקום בו ייעשו חריצים בפרגולה למניעת העברת הטומאה

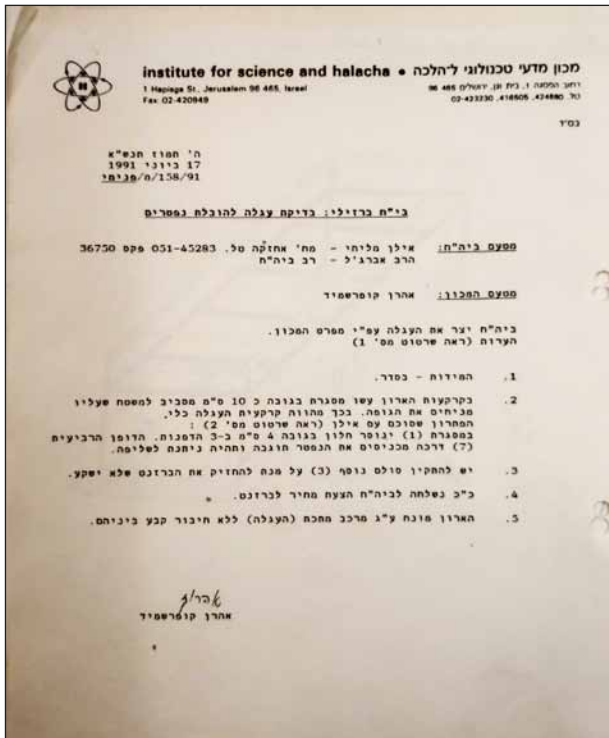

ה' באייר תשנ"א, סיכום פגישת עם האדריכל ברוצקוס למציאת דרכי פתרון לטומאת כהנים בחדרי הלידה

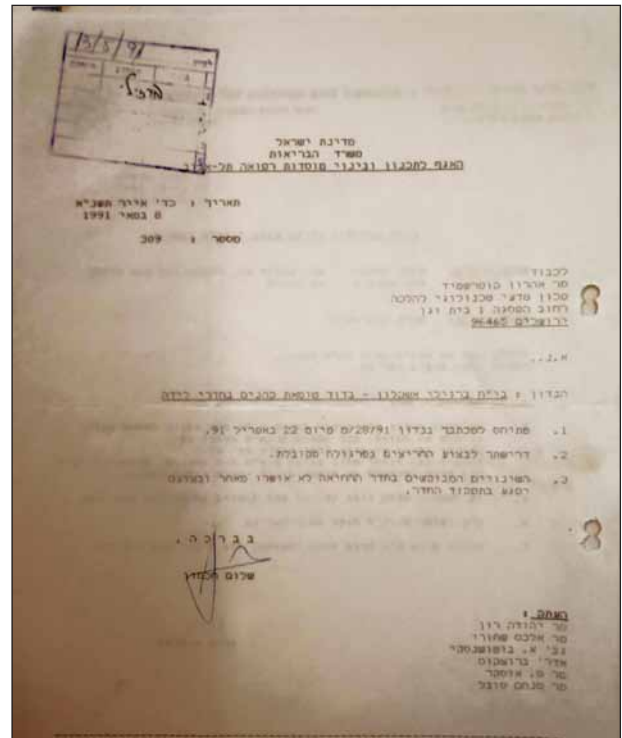

אספקלריה

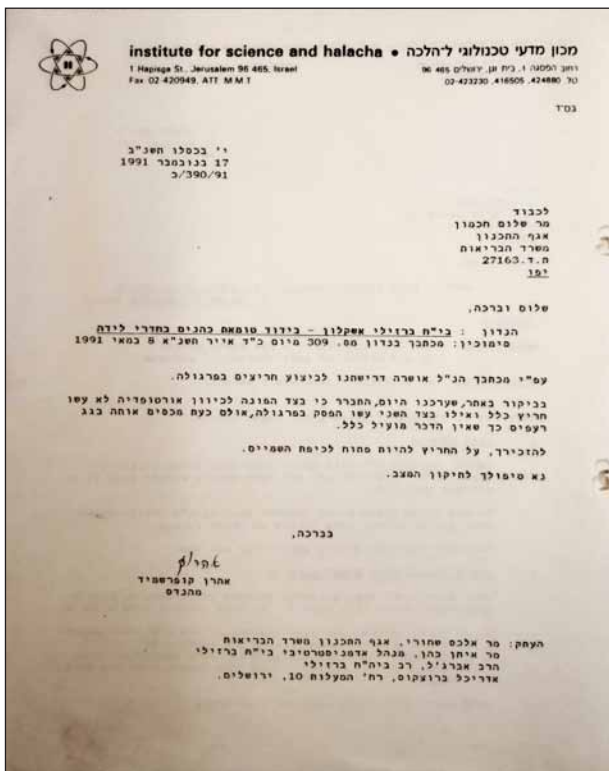
באספקלריית העבר
המשך מעמוד קודם

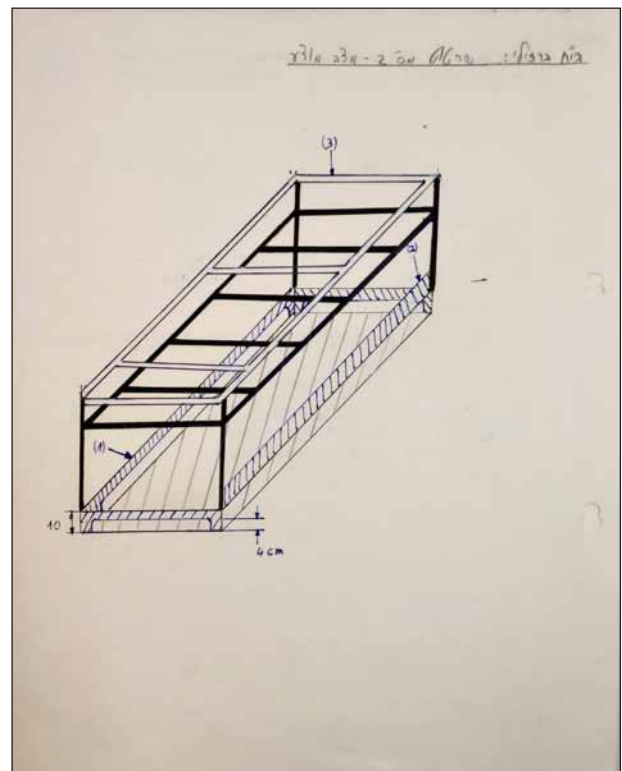
ה' בתמוז תשנ"א, דו"ח בדיקת עגלת פינוי הנפטרים שבנה בית-החולים בהתאם לדרישות המכון

כ"ד באייר תשנ"א, נציג משרד הבריאות, מר שלום חכמון, מאשר את עשיית החריצים

י' בכסלו תשנ"ב, מהנדס המכון מתריע בפני מר שלום חכמון כי הותקן גג רעפים מעל החריץ בפרגולה

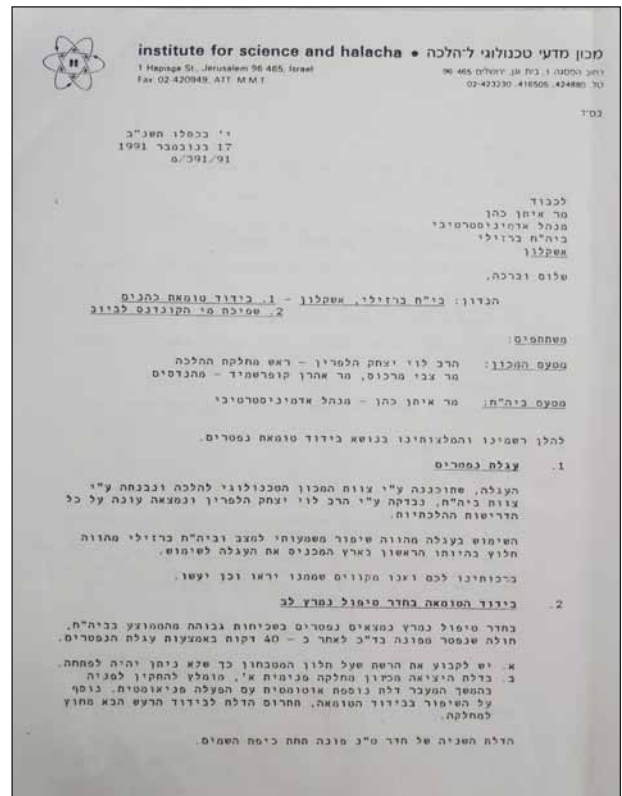
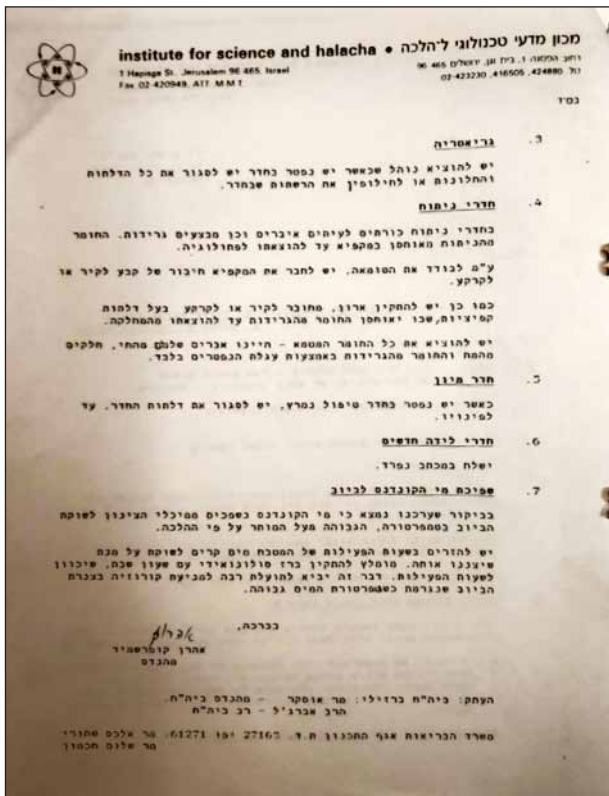

שרטוט הארון המבוקש

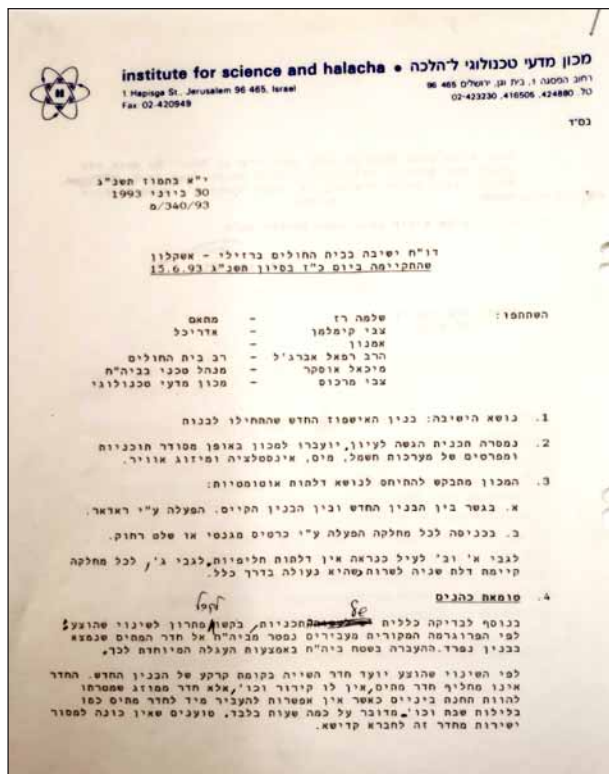

אספקלריה

באספקלריית העבר
המשך מעמוד קודם

י' בכסלו תשנ"ב, ביקור במרכז הרפואי, בהשתתפות ראש המכון הגרלי"ה הלפרין זצ"ל, ויבלח"ט מהנדסי המכון הר"ר צבי מרכוס ומר אהרן קופרשמיד, שבו נבדקו בעיקר הארון ועגלת הנפטרים, יחד עם שאר ענייני ונהלי טומאת כהנים במחלקות השונות

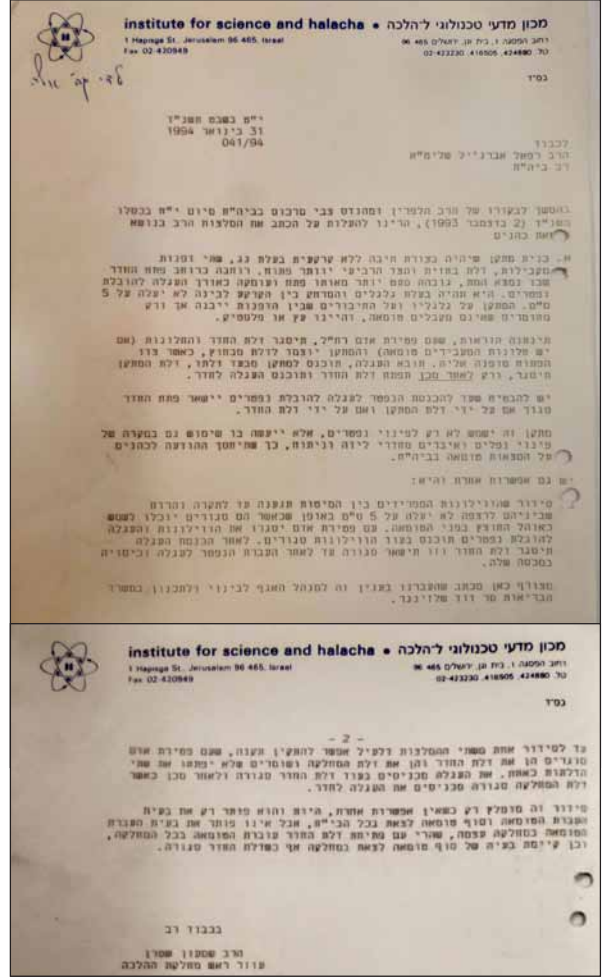
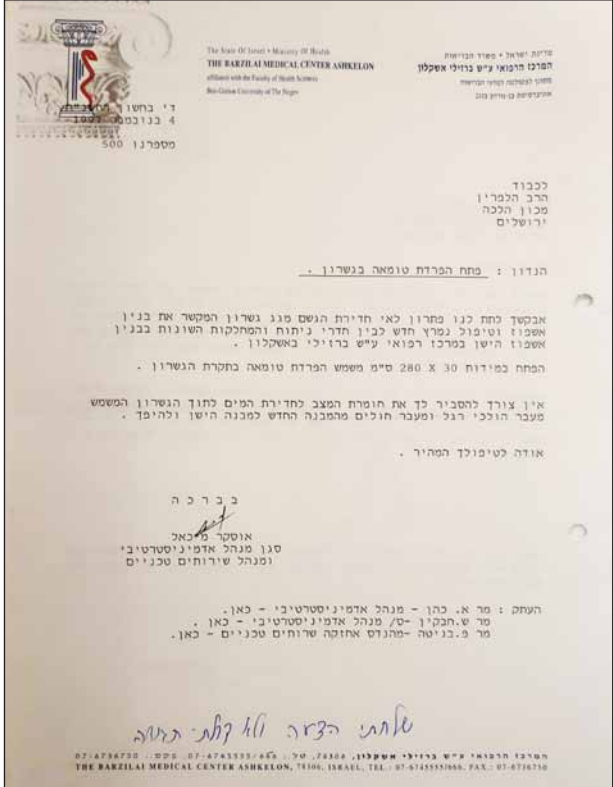
י"א בתמוז תשנ"ג, דו"ח ישיבה שנערכה בבית-החולים לרגל תחילת העבודות לבניית בנין האשפוז החדש, בה השתתפו בין היתר האדריכל מר צבי קימלמן, רב בית-החולים הרב אברג'ל, מר מיכאל אוסקר מנהל טכני בביה"ח, ומהנדס המכון הר"ר צבי מרכוס מטעם המכון, ובה נידונו בין היתר נושאי שבת וטומאת כהנים

י' בתמוז תשנ"ג, מהנדס המכון מר דוב ציוני מעלה על הכתב את מסקנות פגישת האדריכל עם מהנדס המכון הר"ר צבי מרכוס באשר למיקום השהיית הנפטרים

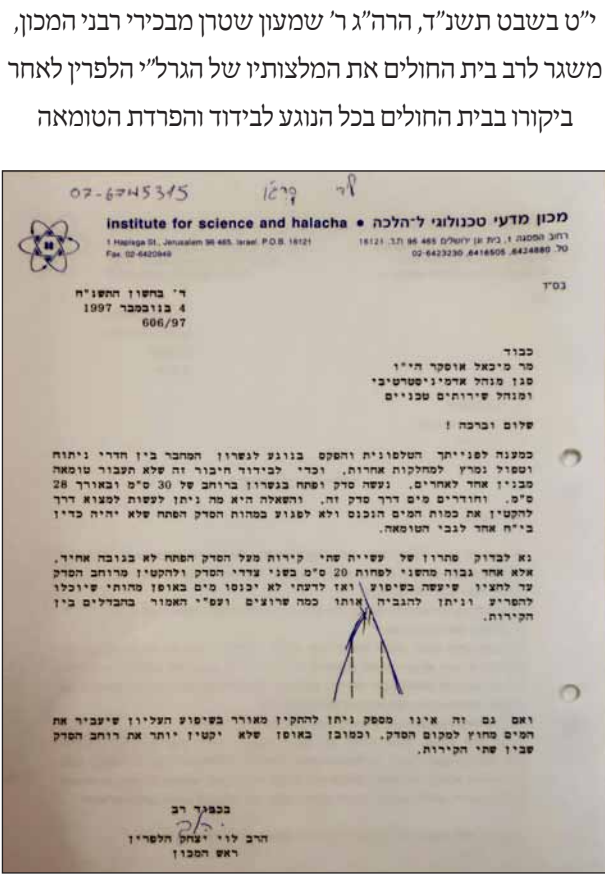
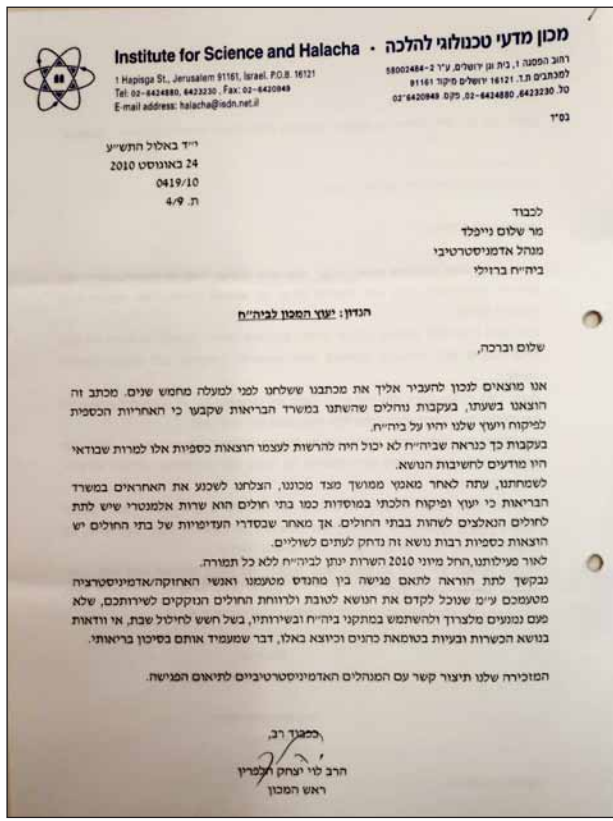

אספקלריה

באספקלריית העבר
המשך מעמוד קודם

ד' בחשון תשנ"ח, מר מיכאל אוסקר, סגן מנהל אדמיניסטרטיבי של ביה"ח, מבקש מהגדל"י הלפרין פתרון לחדירת מי גשמים מהחריצים שבגג הגשרון לשם הפרדת הטומאה

י"ד באלול תש"ע, מכתבו של הגדל"י הלפרין למנהל האדמיניסטרטיבי דאז של ביה"ח, מר שלום נייפלד, שבו הוא מציע לרגל הנסיבות את שירותי יעוץ המכון ללא תשלום, בנושאי שבת, כשרות וטומאות כהנים

ד' בחשון תשנ"ח, הפתרון והשרטוט אותם הציע הגדל"י הלפרין בתשובה למכתבו של מר אוסקר

דרכו של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, על-פי מה שהתווה הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצוק"ל, היא לפקוח עין על כל תחומי התקדמות המדע והטכנולוגיה, ולתת את הדעת מראש לשאלות ההלכתיות הנראות כעתידניות, אולם ברות סיכוי סביר להפוך ביום מן הימים למציאות. זאת, על-מנת שבבוא היום, כאשר יצוצו השאלות, יהיו כבר בידינו התשובות המתאימות והכלים להתמודד עמן, ולא נמצא את עצמנו עומדים מול שוקת שבורה.

על-פי תפיסה זו נציג אי"ה מפעם לפעם במדור זה נידונים הלכתיים שונים אודות רעיונות, מחקרים, פיתוחים והמצאות, הנמצאים עדיין בשלבי מחקר כאלה או אחרים, אולם כבר הגיעו לשלב הניסויים, כך שכבר יצאו מכלל 'מדע בדיוני' גרידא. בשונה מיתר המדורים העוסקים בנושאי הלכה למעשה, גישתנו במדור זה תהיה להציג את הדברים 'הלכה ולא למעשה', בהצגת ההיבטים ההלכתיים השונים, מבלי לקבוע מסמרות ולהסיק מסקנות מוחלטות.

על-מנת להגדיל תורה ולהאדירה ולהרחיב את היריעה התורנית, נשמח גם לקבל תגובות מציבור הקוראים, בהבעת דעה על הנכתב במדור זה, הבאת מקורות נוספים לנידונים ההלכתיים וכדומה. את המכתבים אשר יהיה בהם מן החידוש, נפרסם אי"ה בגיליונות הבאים.

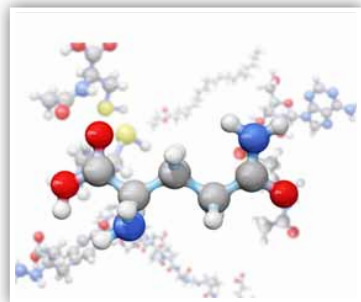
קיפול חלבונים

באחד מניסויי ההדגמה המרשימים שנעשו בשנתיים האחרונות, הופיע במעבדה חלבון ירוק וזוהר, המזכיר בתפקידו את החלבון הפלואורסצנטי המוכר מעולם המחקר הביולוגי. אלא שהחלבון הזה לא נמצא ביצור חי באי בודד שעדיין לא נחקר, הוא תוכנן באמצעות מודל של בינה מלאכותית בשם ESM3, שלמד מאגרי ענק של רצפי חלבונים ומבנים ביולוגיים, והציע רצף חדש שיכול להתקפל ולפעול כחלבון פלואורסצנטי.

כדי להבין מה קרה כאן בעצם, עלינו לחזור ולהבין מהם חלבונים.

חומצת אמינו

החלבונים בעולם החי בנויים בדרך כלל מ-20 סוגי חומצות אמינו תקניות המקודדות בקוד הגנטי, מתוך כ-200 מיליון מבני חלבונים הידועים למדע. בבני אדם, 9 מחומצות האמינו נקראות חומצות אמינו חיוניות, משום שהגוף לא יכול לייצר אותן בעצמו, לפיכך הוא צריך לקבל אותן דרך התזונה.

חומצות האמינו הופכות לחלבונים על פי הרצף התורשתי, כאשר התהליך נקרא 'תהליך התרגום'. בשלב זה החלבון עדיין איננו פעיל. כדי להפוך לפעיל הוא צריך להתארגן במבנה תלת-ממדי על ידי 'התקפלות'. השלב הזה הוא שנקרא 'קיפול חלבונים'.

למעשה, חלבונים הם מן המערכות המרכזיות שעליהן נשענים החיים. הם משמשים אנזימים המזרזים תגובות כימיות, נוגדנים המזהים פולשים, קולטנים המעבירים אותות, רכיבי שלד לתאים ולרקמות, ועוד. הסדר המדויק של החומצות בשרשרת קובע כיצד היא תתקפל למבנה תלת-ממדי, והמבנה הוא שמכתיב את תפקודו של החלבון.

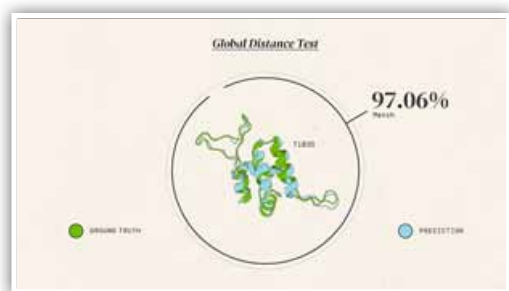
כאשר החלבונים אינם מתקפלים בצורה נכונה, הם מאבדים מתפקודם. למשל, תופעת אלצהיימר נגרמת על-ידי הצטברות חלבונים בקיפול שגוי, ולאחר כמה שנים של הצטברות שכזו הזיכרון נפגע.

החוקרים כבר מנסים כמה עשורים לפצח את תהליך הקיפול, כדי שבסופו של דבר יוכלו לתקן קיפולים שגויים. אך האתגר הוא עצום, שכן מרחב האפשרויות הוא כמעט בלתי נתפס. גם חלבון קטן יחסית, בן מאה חומצות אמינו בלבד, יכול להיבנות במספר אסטרונומי של רצפים אפשריים.

ג'ון מולט, חוקר המתמחה בביוכימיה חיונית, יזם בשנות התשעים למינים, תחרות שמטרתה היא לבנות מודל חיוני שיצליח לחזות מבנה של חלבון.

בשנת 2020 למינים, הצליחה חברת DeepMind, הפועלת תחת יחידת ה-AI של אלפא-בית (חברת האב של גוגל), להשתמש בבינה מלאכותית לחזות את תהליך קיפול חלבונים ברמה הזוהה כמעט למעבדה.

לאחר הגילוי אמר ג'ון מולט, כי זה הישג משמעותי. במונחים מסוימים אפשר לומר שבעיית קיפול החלבונים נפתרה. גם אנדריי לופאס, חוקר המתמחה בביוכימיה אבולוציונית, אמר כי ההישג הזה ישנה את פני הרפואה, ישנה את המחקר, ישנה את ההנדסה הביוכימית - ישנה את הכל. התגלית יכולה להוביל לאפשרות פירוק וירוסים עמידים לאנטיביוטיקה.

השוואה בין מבנה חלבון אמיתי (בירוק) לבין מבנה שנחזה על-ידי מודל חיוני (בתכלת) (צילום מסך)

המפתחים זכו לפרס נובל לכימיה בשנת 2024. אבל רק בחצי הפרס, משום שהחצי השני ניתן לדיוויד בקר על שימוש בבינה מלאכותית למטרת ייצור חלבונים חדשים. השיטה דומה לייצור תמונות באמצעות מודל AI. למעשה, בשביל לייצר חלבונים מסוימים, צריך לדעת לקפל את חומצות האמינו בצורה תואמת.

הנדסת קיפול

'קיפול חלבונים', יישמע אולי לחלקן כחלק מתהליך של אפיית עוגה, אולם זהו תהליך שקורה כל העת גם בתוך גוף האדם.

הצומח והחי עוברים כל העת מוטציות. גם החלבון מתקדם במסלול אבולוציוני, מוטציה קטנה, ברירה הדרגתית. לכן יש סבירות ממשית שקיימות מולקולות שימושיות מאוד שהטבע עוד לא הגיע אליהן, לא מפני שאינן אפשריות, אלא מפני שלא היו במסלול האבולוציוני שעבר בפועל לפי רצון הבורא. פה נכנסת הבינה המלאכותית.

הבינה המלאכותית יכולה לעבד כמויות עצומות של מידע, ולחזות על סמך למידה עמוקה, מתוך חוקיות ביוכימית קיימת, אפשרויות חיזוי של קיפול חומצות אמינות למבנים שונים של חלבונים.

אחת הדוגמאות הבולטות היא המודל של בקר שנקרא RFdiffusion, אשר פותח במעבדות של אוניברסיטת וושינגטון. המערכת יוצרת תחילה שלד תלת-ממדי של חלבון. לאחר מכן נדרש כלי נוסף, כמו ProteinMPNN, כדי להציע רצף חומצות אמינו שיוכל להתקפל אל אותו מבנה.

כיוון יישומי במיוחד הוא תכנון חלבוני קישור. חלבון קושר הוא מעין מפתח מולקולרי: הוא מתוכנן להיצמד למקום מסוים על פני חלבון אחר. ברפואה, יכולת כזו חשובה מאוד. חלבון קושר יכול לחסום קולטן סרטני, לעכב תגובה דלקתית, לנטרל חלבון נגיפי או לשמש בסיס לפיתוח תרופה חדשה.

מערכת AlphaProteo של DeepMind נועדה בדיוק לשם כך. לפי פרסומים שלהם, המערכת נבחנה על מספר מטרות ביוכימיות, ובהן מטרות הקשורות לסרטן, דלקות ונגיפים. היא הצליחה לייצר קושרים פעילים עבור שבע מתוך שמונה מטרות שנבדקו, ובחלק מהמקרים שיפרה את שיעור ההצלחה או את עוצמת הקישור ביחס לשיטות קודמות. זהו הישג חשוב, מפני שהוא מצביע על אפשרות לתכנן מראש חלבונים בעלי תפקיד מוגדר, ולא רק לייצר מבנים יפים מבחינה גיאומטרית.

למשל, יצירת נוגדנים לארס נחש, המופקים בדרך כלל על-ידי הזרקת הארס לבעל חיים, ושאיבת הנוגדנים שהוא ייצר והפיכתם לתרופה. הבעיה היא שיש אנשים שהגוף שלהם מתנגד לנוגדנים. באמצעות יצירת חלבון סינטטי דומה במעבדה, יוכלו החוקרים לבנות אותו בצורה שתתאים לבני אדם.

כרגע השלבים עדיין בוסריים מאוד, שכן חלבון שנקשר היטב במבחנה עדיין אינו יכול לשמש כתרופה. עליו לעבור כבדת דרך משמעותית עד שיקבל אישור רגולטורי. הבינה המלאכותית מקצרת אמנם את הדרך לפתרון, אך היא אינה מבטלת את הדרך הארוכה מהמעבדה אל בית המרקחת.

חלבון זוהר

נשוב לחלבון הזוהר בו פתחנו.

החלבון, שנקרא esmGFP, סונתז ונבדק, ואכן פלט אור ירוק. החוקרים תיארו את המרחק האבולוציוני שלו מחלבונים טבעיים כמעין דילוג כביכול על מאות מיליוני שנות מחקר אבולוציוני, אף שמבחינה מדעית מדויקת מדובר במטפורה בלבד ולא בסימולציה אמיתית של דורות.

אמנם הניסוי הזה לא נערך בשביל מטרה מסוימת, אלא רק בשביל לבחון יכולות, אך למעשה חלבון זוהר יכול לעזור במעקב אחרי תאים. המדענים רוצים להגיע ליכולות 'לתכנת' חלבונים למשימות מורכבות, כגון: פיתוח אנזימים שמפרקים פלסטיק, פיתוח תרופות לסרטן ועוד.

תוסף חלבון

כאן חשוב להצביע על טעות נפוצה. תוסף חלבון אינו קשור ישירות לפיתוח

ועיבוד חלבונים, אלא הוא מיוצר מחלבונים טבעיים, כדוגמת: אבקת חלבון מי גבינה, קזאין, ביצה, סויה ואפונה, שעברו עיבוד ריכוז וייבוש. החלבון משמש בעיקר כחומר גלם תזונתי לספורטאים, הגוף מפרק אותו לחומצות אמינו ובונה מהן את חלבוני הגוף, בעיקר מסת שריר.

אך בעתיד, ככל שלחוקרים יהיה יותר כלים, הם יוכלו להנדס את חלבוני הסויה או החלב לעשות פעולות מסוימות, אולי אפילו בהתאמה אישית.

משך, כשרותן של תוספי המזון אינה שונה בדרך כלל מכל מוצר שעיקרו מן הצומח. תהליך הייצור דורש השגחת כשרות קפדנית בדיוק כמו כל ייצור מאכל אחר.

חלבוני אדם מן החי ומן המת

לעומת זאת, המחקר שואף לחקור גם חומצות אמינו וחלבונים שמקורם בגוף האדם, וכאן הדבר תלוי בכמה יסודות שיש להציב.

אפשרויות התרומה של חלבונים מאדם חי, אינה שונה מהותית מכל תרומת דם או תרומת פלזמה. וכבר הכריעו גדולי ההוראה בדור שלפנינו (ראו: שו"ת שבט הלוי חלק ה, ס' ריט; נשמת אברהם ח"ד, אהע"ז ס' פ סק"א, בשם הגר"ז אויערבאך זצ"ל) שבוודאי שיש מצוה בדבר בתרומת דם, משום שאין זה אפילו בגדר של ספק סכנה, והנמנע מזה במקום הצורך עובר על 'לא תעמוד על דם רעך'.

(הגר"ש ואזנר בתשובתו (שם) מסתפק לגבי תרומת פלזמה, אולם סביר להניח שכיום אין כל הבדל ביניהם, ואדרבה באמצעים הטכנולוגיים בהם מתבצעת התרומה כיום, השפעת תרומת פלזמה על התורם היא פחותה מאשר בתרומת מנת דם).

אך יש לסייג, כי דברים אלו אמורים בתרומה בשביל הצלת חולה, אולם תרומת דם לצורך שימוש מחקרי היא שאלה אחרת שיש לדון בה משום חובל בגופו.

במידה והחוקרים יבקשו ליטול דגימות של חלבונים מן המת, כאן השאלה סבוכה פי כמה וכמה, באשר שאלה זו של האיסור מן המת תלויה בשלושה טעמים עיקריים: א. ישנו איסור הנאה מגוף המת (השווה מת לעגלה ערופה, מה עגלה ערופה אסורה בהנאה אף מת אסור בהנאה (ע"ז כט:)). ב. איסור ניוול המת. ג. מצוות קבורת המת חלה כלפי כל איבריו.

כמובן, שיש לדון אם כל הטעמים הללו, או חלקם לפחות, תקפים גם בדגימות של חלבונים מן המת. אך כל זה נאמר רק כאשר אין בזה משום פיקוח נפש, אבל כאשר יש פיקוח נפש כל האיסורים נדחים מפניו. גדולי הפוסקים שנדרשו לראשונה לסוגיה זו היו הנודע ביהודה (תניינא, י"ד, ס' רי) והחתם סופר (י"ד, ס' שלו), שהתירו במקום שיש חולה מסוכן לפנינו. החזון איש (י"ד, ס' רח ס' ז) הוסיף על כך, שאין צריך החולה להיות לפנינו ממש, אלא די בכך שהדבר מצוי.

מנגד, עמד רבי יעקב עטלינגר בעל ה'ערוך-לנר' (שו"ת בנין ציון ח"א, ס' קע-קעא) ואסר לעשות כן גם לצורך פיקוח נפש, אלא אם כן מחל המת מחיים. המהר"ם שיק (שו"ת מהר"ם שיק, י"ד, ס' שמז-שמח) נחלק עליו, והסכים לדעת הנודע ביהודה והחתם סופר, בעוד שהוא סבר, לעומת זאת, שמחילת המת אינה מועילה כלל.

בשאלות אלו יש פרטי דינים רבים נוספים ודיעות שונות, ועל כן במסגרת זו בוודאי לא ניתן להקיף את כל הנושא, ולא הזכרנו זאת רק כדי לעורר כי יש לשים לב לשאלות אלו במידה ונידרש לכך בעתיד.

יש מיש

לסיום, חשוב להדגיש, על אף שהבינה המלאכותית אמנם חודרת כיום לכל תחום שהוא, ומובילה להישגים שהם קפיצת מדרגה. אך אם תשימו לב תבחינו, כמו שכבר הדגשנו כמה פעמים, כי יש לשרש טעות מקובלת, הבינה המלאכותית אינה בוראת יש מאין, אין בה כל כוח של יצירה אמיתית מחודשת, אלא רק יצירת מוטציות חדשות על סמך מידע קיים. הממצאים שהיא יכולה להפיק הם אכן חידושים גדולים, שאולי עדיין לא שמעתם אודות מעולם, אבל זה בסך-הכל תוצאה של הגשה חדשה של משהו שהיה קיים, או עירוב של פרטים שונים שלא עלה בדעתנו לייצר תרכובת שכזו.

מול כל ההתלהבות לנוכח ביצועיה המדהימים של הבינה המלאכותית חשוב לשמור על דיוק. היא אינה מעניקה חיים, וכמובן אינה מחליפה את עצם סוד הבריאה. היא לומדת מתוך העולם שכבר נברא: מתוך רצפים, מבנים, קשרים כימיים וחוקיות ביולוגיות שהקב"ה הטביע במציאות העולם שברא.

החידוש הגדול הוא ביכולת - שנוצרה בשעה שעלה כן ברצונו של הבורא ית"ש מנהיג העולם - לחשוף אפשרויות שלא ראינו קודם לכן, צירופים חדשים, מבנים חדשים, דרכי פעולה חדשות. במובן זה, אין כאן כל בריאה של יש מאין, אלא גילוי עמוק יותר של ה'יש' שכבר נברא.

דווקא משום כך, ההתבוננות המדעית אינה מרחיקה מן האמונה. להיפך: ככל שאנו רואים עד כמה מדויק ועשיר הוא עולם החיים, כך מתחדדת ההכרה שהאדם אינו יוצר את חוקי המציאות, אלא רק לומד להשתמש בהם.

אולי כל זה נועד כדי שנבין ונאמין שהגאולה השלימה יכולה לבוא בכל רגע, וכל המציאות תשתנה באחת, והשכינה הקדושה תתנער מעפרה ותשוב לציון במהרה.

"בה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים

טובים" וגו'. (זכריה ח, יט)

אספקלריה

יו"ל ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה
רחוב הפסגה 1, בית וגן ירושלים 9646501 ת.ד. 3564
טל: 02-6424880 | פקס: 02-6420949

machon.halacha@gmail.com | machonhalacha.org.il
לתגובות, שאלות והערות ניתן לפנות באימייל: aspaklrya@gmail.com

